gemeente Winterswijk

Omgevingsvisie Buitengebied Winterswijk

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 1 07-08-19 10:16

Kaartbeeld 1. Historische kaart 1900 (topotijdreis.nl).

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 2 07-08-19 10:16

Huppel
Henxel
Winterswijk
Station
Oostdorp Buurt
Brinkheurne
Huppelsche Veld
Henxelsche Veld
Molenveld
De Lappenschans
De Voortwisch
Het Huis Freeriks
Bergen Bosch
Fabriek
Begraafplaats
Joden kerkhof
De Kloet
De Pol
Den Harde
Kampers
Elink
Gliewert
De Plekenpol
Schepers
Wevers
Hilbelink
Wassink
Stemerdink
Plantenkamp
Schreurs
Plante
Fokkink
Meerdink
Het Haverland
Boomgaard
Leemkamp
Pannenbakkerij
Kruisschot
Mengers
Guldenhuis
Groters
Boonenhuis
Schuurhof
Kruenenhuis
Ravenhuis
Nieuwhuisink
Zandberg
Melkenthuis
Bikkers
Wiskamp
Velders
Warnshuis
Lenders
Beukenhorst
De Kreme
Beermink
Schreurs
Hawik
Hoogman
Hunnewijk
Lutgen Kosijde
De Pas
De Landwerman
De Hoorne
De Stenke
Heijink
Sevink
Steenhuis
Loohuisje
Oland
Kriekenbeek
De Poortje
Het Waliën
School
Oude Beusink
Boonenhuis
Bannink
Zandberg
Nieuwhuis
Wibbelhuis
De Jaarsf
Gossink
De Kreviet
Hutink
Buskers
Begeker
Den Harde
De Groote Hoest
Wiskamp
Velders
Guldenhuis
Groters
Boonenhuis
Schuurhof
Kruenenhuis
Ravenhuis
Nieuwhuisink
Zandberg
Melkenthuis
Bikkers
Warnshuis
Lenders
Kruisschot
Mengers
Meerdink
Beukenhorst
De Kreme
Beermink
Schreurs
Hawik
Hoogman
Hunnewijk
Lutgen Kosijde
De Pas
De Lappenschans
De Voortwisch
Het Huis Freeriks
Bergen Bosch
Fabriek
Begraafplaats
Joden kerkhof
Station
De Kloet
De Pol
Den Harde
Kampers
Elink
Gliewert
De Plekenpol
Schepers
Wevers
Hilbelink
Wassink
Stemerdink
Plantenkamp
Schreurs
Plante
Fokkink
Meerdink
Het Haverland
Boomgaard
Leemkamp
Pannenbakkerij
Kruisschot
Mengers
Guldenhuis
Groters
Boonenhuis
Schuurhof
Kruenenhuis
Ravenhuis
Nieuwhuisink
Zandberg
Melkenthuis
Bikkers
Warnshuis
Lenders
Wiskamp
Velders
Huppelsche Veld
Henxelsche Veld
Molenveld
Brinkheurnesche
Oostdorp Buurt
Vossenveld
Brinkheurne
3

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 4 07-08-19 10:16

Leeswijzer

Deze visie is zo opgeschreven dat de lezer zo snel mogelijk zicht krijgt op de concrete keuzes die we als gemeente willen maken ten aanzien van het omgevingsbeleid in het buitengebied. Alle zaken waarvan we kunnen verwachten dat ze bij gesprekken met u, bij beoordelingen van verzoeken of aanvragen, of bij handhavingskwesties een rol gaan spelen, zijn bij elkaar geplaatst in deel 1 van de visie, Concrete beleidskeuzes. Wie daarna de achtergronden beter wil begrijpen en de meer abstracte hoofdlijnen van de visie wil begrijpen, kan terecht in deel 2, Hoofdlijnen en achtergronden. Daarin komt de Omgevingswet aan de orde, en beschrijven we welke doelen we hebben voor de toekomst van het buitengebied. Ook vindt u er enkele kerngegevens over het buitengebied.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 5 07-08-19 10:16

Contactpersonen Gemeente:
Marianne Pothof
Gerard Overkamp
omgevingsvisiebuitengebied@winterswijk.nl

Contactpersonen LOS stadomland:
Roelof Goodijk
Loes van Schie

LOS stadomland, versie: augustus 2019

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 6 07-08-19 10:16

Inhoudsopgave

Leeswijzer 5

Deel 1 Concrete beleidskeuzes 9

Hoofdstuk 1 10

Hoofdstuk 2 Inleiding 32
2.1 De omgevingsvisie voor het buitengebied 32
2.2 De opzet en opbouw van de omgevingsvisie 32
2.3 De Omgevingswet 34
2.4 Hoe is de omgevingsvisie tot stand gekomen? 41
2.5 Hoe kunnen initiatiefnemers van een project of bouwplan deze omgevingsvisie lezen? 44

Deel 2 Hoofdlijnen en achtergronden 47

Hoofdstuk 3 Uitgangspunten 48
3.1 Waarop is de visie gebaseerd? 48
3.2 Beschrijving van de fysieke leefomgeving 50
3.3 Gebiedskwaliteiten 62
3.4 Trends en ontwikkelingen 66
3.5 Vraagstukken uit de samenleving 68

Hoofdstuk 4 Visie op hoofdlijnen: Een levend landschap, behoud door ontwikkeling 70
4.1 Vier thema's om aan te werken..... 70

Hoofdstuk 5 Visie op thema's (ons beleid) 74
5.1 Economisch Vitaal Platteland 74
5.2 Sociaal Vitaal platteland 82
5.3 Beleef het Nationaal Landschap 86
5.4 Versterk de kwaliteit 92

Hoofdstuk 6 Visie op gebieden 102

Deel 3 Uitvoering 109

Hoofdstuk 7 Uitvoering 110
7.1 Opstellen omgevingsplan 110
7.2 Begroting 110
7.3 Atlas Omgevingskwaliteit. 110
7.4 Initiatieven. 110
7.5 Regiodeal 110
7.6 Actualiseringen 111
7.7 Acties 111

Bijlage 1: Overzicht van overige beleidsdocumenten 115

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 7 07-08-19 10:16

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 8 07-08-19 10:16

Deel 1 Concrete beleidskeuzes

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 9 07-08-19 10:16

Hoofdstuk 1

1.1 Inleiding

Meer dan 130 km² van onze 138 km² grondgebied behoren tot het buitengebied van Winterswijk. Er wonen ruim 5000 mensen, verdeeld over ongeveer 2000 huishoudens. Er zijn 2600 adressen. 750 - 800 bedrijven en bedrijfjes zijn er gevestigd, waarvan 700 op erven waarop ook gewoond wordt. Ze hebben rond de 2500 werkzame personen in dienst. Jaarlijks trekt het buitengebied zeker een half miljoen bezoekers. Cijfers over het buitengebied. Belangrijk. Maar ze zeggen zo weinig als je ze niet weet te waarderen.

Hoe lang wordt Winterswijk al geprezen en gewaardeerd om zijn buitengebied? Het is Waardevol Cultuurlandschap, Nationaal Landschap, en werd voor het die statussen verkreeg ook al breed gewaardeerd. Door mensen die er wonen, ondernemen, werken en recreëren. Waarom? Hoe houden we dat zo? En hoe kunnen we misschien zelfs wel nog meer waarde aan dat buitengebied geven? Willen we dat laatste wel? Hoeveel dynamiek laten we toe? En welke? Welke dynamiek willen we buiten de deur houden, of vóór zijn? Kortom: zo veel waardering dat je je mag afvragen hoe dat zo kan, en hoe we dat zo houden.

Allemaal vragen die met de waarden, kwaliteiten, gebruiksmogelijkheden en beleving van het buitengebied te maken hebben. Vragen waarop we samen met de Winterswijkse gemeenschap in de afgelopen 3 jaar antwoorden hebben geformuleerd. Die hebben geresulteerd in een serie concrete keuzes, die samengebracht zijn op de volgende bladzijden.

1.2 Waarom concrete beleidskeuzes in de visie?

Een van de functies van de omgevingsvisie buitengebied is het bieden van een afwegingskader wanneer we als gemeente overwegen af te wijken van de regels het bestemmingsplan buitengebied dat sinds 2011 vigeert. Omdat de komst van een nieuw omgevingsplan nog wel even op zich laat wachten, is het van belang om een helder beeld te schetsen van de elementen die een rol spelen bij elke beoordeling. Bij de beoordeling van initiatieven, en bij de beoordeling van de mogelijke legalisering van handhavingssituaties. In het vervolg spreken we alleen van “initiatieven” terwijl we daarmee ook handhavingssituaties bedoelen.

Die elementen noemen we concrete beleidskeuzes, en ze bepalen dus welke ruimte we in de komende jaren bereid zijn te geven in afwijking van het geldende bestemmingsplan. Een visie op hoog abstractieniveau biedt zowel initiatiefnemers in de gemeenschap als behandelaars in de gemeentelijke organisatie te weinig houvast. Daarom hebben we ervoor gekozen om voor onderdelen van ons beleid waar dat op dit moment kan een vertaling te maken van de visie op hoog abstractieniveau naar zaken die een rol spelen bij de beoordeling van een concrete situatie.

1.3 Welke onderwerpen komen NIET aan de orde?

Niet op alle onderwerpen is het ons gelukt om concrete beleidskeuzes in deze visie te verwerken. Hoewel het proces van samenstellen van de visie enige jaren in beslag genomen heeft, ontkomen we er niet aan dat er enkele zaken zijn die ofwel nog niet uitgekristalliseerd zijn ofwel nog te kort bekend zijn om ze nu in deze visie te kunnen verwerken. We sommen op:

- De in het coalitieakkoord genoemde ambitie om te groeien van ruim 750.000 naar 1.000.000 toeristische overnachtingen. Deze heeft deels doorvertaling gekregen in de visie. Tegelijkertijd hebben we kort voor het schrijven van deze versie van de visie moeten constateren dat we meer tijd en meer communicatie met de sector nodig hebben om te komen tot een goed doordachte en gedragen strategie. We gaan dus het beleid ten aanzien van toerisme en recreatie actualiseren. Alleen over (mini-) campings, solitaire recreatiewoningen en B&B's hebben we al wel keuzes geformuleerd. Die vindt u dus verderop wèl terug.
- In de startnotitie voor deze visie was aangekondigd en beloofd dat we een onderzoek zouden doen naar de toekomst van

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 10 07-08-19 10:16

niet-bedrijfsmatig geëxploiteerde recreatieparken. Die belofte staat, maar we hebben hem nog niet ingelost omdat een regionaal onderzoek loopt waarvan de resultaten bepalend zijn voor de vraagstelling in ons eigen onderzoek. Het regionale onderzoek komt in de herfst van 2019 gereed.

- Niet alleen ontwikkelingen in het buitengebied, maar breder, in de gehele gemeente, geven aanleiding om enkele beleidsdocumenten compleet te herijken voor de gehele gemeente:
    - Het horecabeleid.
    - Het evenementenbeleid.

- We zoeken naar rond de 18 hectare nieuw bedrijventerrein. Dat is een omvang en een opgave die we pas een half jaar in beeld hebben. De afweging van de locaties is een dusdanig vraagstuk dat we daar niet in die paar maanden tot aan schrijven van deze versie van de visie al knopen over hebben doorgehakt. Uiterlijk in oktober 2019 start een extern onderzoek. Daarna volgt besluitvorming op dit onderwerp.
- Gebiedsgericht milieubeleid. We constateren dat er in de gemeenschap wensen leven die met de huidige milieuregels niet te honoreren zijn. De wetgever is echter doende om gemeenten meer beleidsvrijheid te geven. Concreet zou dat ons beleid ten aanzien van plattelandswoningen, bedrijfswoningen en algemener de combinatie van wonen en werken kunnen beïnvloeden. Nu we op dit moment geen ruimte hebben om hier anders mee om te gaan, zeggen we toe dat zodra wel duidelijk is welke ruime we krijgen, we ons milieubeleid zullen moderniseren. En wanneer we die slag gaan maken gaan we daarover vanzelfsprekend met elkaar in overleg. Want op vele momenten en met legio voorbeelden is ons duidelijk gemaakt waar onze gemeenschap die extra vrijheid vraagt.
- We willen de biodiversiteit vergroten. Dat is een dermate omvangrijk onderwerp dat we er een apart document over samenstellen dat in het najaar van 2019 gepubliceerd zal worden: het Beleidsplan natuur en biodiversiteit, dat is wat tot nu toe door het leven ging als het Landschapontwikkelingsplan (LOP).
- Voor niet grondgebonden bedrijven gaan we nog beleid opstellen. We zijn met de provincie in overleg over onze ideeën voor een Plussenbeleid dat past bij de Winterswijkse situatie.

1.4 Maatwerk en sturen op kwaliteit

Het is een wens die is geuit door velen die input hebben geleverd: meer ruimte voor maatwerk, en sturen op kwaliteit in plaats van op getallen. Maar die wens wordt niet door iedereen gedeeld. Deze versie van de visie geeft bewust de maximale ruimte aan die we als college daarin willen bespreekbaar willen maken. Niet omdat we die knoop al hebben doorgehakt, maar omdat we de zienswijzeperiode ook zien als een mogelijkheid om te kijken hoe er maatschappelijk op gereageerd wordt. In de definitieve visie nóg meer ruimte geven voor maatwerk en voor sturing op kwaliteit zullen we dus niet gaan doen. Minder misschien wel. Dat ligt aan de zienswijzen. Daarom nodigen we zowel voor- als tegenstanders uit om een zienswijze in te dienen. In het ambitiedocument Invoering Omgevingswet (door de raad vastgesteld in december 2018) is de keuze gemaakt om alleen met kwalitatieve normen te werken als dit meerwaarde heeft. We vragen u dus ook daarover uw mening aan ons kenbaar te maken. Maatwerk en kwalitatieve normen betekenen in essentie dat niet overal de zelfde oplossing voor het zelfde vraagstuk zal worden gekozen. Dat geeft minder zekerheid vooraf, want meer flexibiliteit. Beoordeelt u vooral of u denkt dat de lijn die in dit ontwerp is gekozen past bij de toekomst van het buitengebied.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 11 07-08-19 10:16

Wat is plussenbeleid?
Het plussenbeleid is beleid van de provincie Gelderland, waarmee gemeenten de mogelijkheid krijgen mee te werken aan een grotere uitbreiding van niet grondgebonden veehouderijbedrijven dan in het bestemmingsplan staat opgenomen, als deze bedrijven daarvoor een maatschappelijke bijdrage leveren ter grootte van 15 a 20,- per m² en als ze een dialoog organiseren met hun directe omgeving.

1.5 Uitgangspunten van ons omgevingsbeleid voor het buitengebied

We zien de volgende kwaliteiten als onze kernkwaliteiten:

- bijzondere kernmerken als gevolg van de natuurlijke uitgangssituatie (geologische en aardkundige kenmerken). Dit uit zich b.v. in bijzondere bodemlagen die dicht aan de oppervlakte komen.
- De bijzondere en hoge kwaliteit van het cultuurlandschap, ontstaan door menselijk gebruik in het verleden. Dit zien we terug in de vele cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, erven en landschapselementen, vaak vervlochten tot kenmerkende ensembles.
- Ecologische waarden, die zijn ontstaan als gevolg van de opbouw van ons landschap.
- De leefbaarheid in het landelijk gebied die er is als gevolg van de sociale samenhang.
- Het economisch functioneren van het landelijk gebied, die bijdraagt aan de binding van inwoners aan ons gebied en in veel gevallen een (financiële) drager is van de bijzondere kenmerken van het landschap.
- De identiteit, die door het samenleven in het buitengebied, is ontstaan. Deze elementen van onze gedeelde identiteit staan beschreven in tekstblok 1.
- De milieukwaliteit. De kwaliteit van duisternis en stilte is een groot deel van het buitengebied bijzonder hoog en ook de fijnstofconcentraties zij laag te noemen.

Onze keuzes richten zich op:

- Het veiligstellen, behouden en bevorderen van die kwaliteiten.
- Het laten van ruimte voor initiatieven die aan die kwaliteiten bijdragen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 12 07-08-19 10:16

Onze identiteit

De Winterswijkse identiteit is wat ons betreft de verbinding tussen de volgende kenmerkende aspecten van de Winterswijkse gemeenschap, economie, landschap, cultuurhistorie en netwerken:

- **Betrokken gemeenschap**. Mensen en organisaties voelen zich daadwerkelijk verbonden met de eigen sociale, fysieke, historische, ecologische omgeving. Ze kennen de geschiedenis, ze zoeken elkaar op, voorkomen uitwassen, corrigeren anderen waar nodig, laten minder gemakkelijk invloeden van buiten toe. De gemeenschap is zowel sociaal als economisch veerkrachtig. Het verenigingsleven is kleurrijk, veelzijdig en vol energie. Participatie is 'gewoon'.

- **Innovatief ondernemerschap met oog voor de menselijke maat.** Winterswijkse bedrijven en organisaties zijn sterk innovatief. Grote beursgenoteerde bedrijven zijn zeldzaam. Het ondernemerschap staat op hoog niveau en denkt "anders", laat zich niet meeslepen, denkt zelf nuchter na. Familiebedrijven en klein ondernemerschap in niches komen veel voor. In die niches hebben ze vaak een internationale en bijna altijd een bovenregionale markt. Binding met het personeel en de gemeenschap is een vaste waarde binnen de bedrijven. Bedrijfsverplaatsingen naar buiten de gemeente komen sporadisch voor. Bij tekorten aan personeel proberen bedrijven eerder mensen te bewegen in de Achterhoek te komen werken dan dat ze zullen besluiten naar ruimere arbeidsmarkten te verhuizen.

- **Netwerken die onderlinge binding tot uitdrukking brengen.** Mensen, bedrijven, organisaties, instanties zijn op vele manieren in allerlei rolverhoudingen met elkaar in contact. Je manager doordeweeks kan zonder probleem je teamgenoot in het weekend zijn. Je maakt samen muziek. Sponsoring van sport en cultuur zijn normaal. Het volksfeest is voor alle rangen en standen. Van arrogantie en pronken is de Winterswijker wars. Nuchterheid, en afstand van bestuurlijke modes worden gecombineerd met gemeenschapszin en naoberschap. Van buitenaf komen om van dat netwerk en die gemeenschap deel uit te gaan maken, vergt een inspanning en geduld van de nieuwkomer. Wie dat inbrengt, krijgt er ook veel voor terug. Wie zich er niet mee kan verenigen, kan blijven zoeken naar aansluiting. Vriendelijkheid en voorkomendheid vallen ieder ten deel die zich open opstelt.

- **Verweven landschap dat dynamiek en waarde combineert.** Het landschap is het resultaat van mee-ontwikkelen met maatschappelijke en economische veranderingen. Schaal, geologie, ecologie, natuur, inrichting, bebouwingsdichtheid, inrichting van erven, kleur- en materiaalgebruik, en kwaliteit van de bebouwing zijn ieder afzonderlijk al onderscheidend, en in combinatie met elkaar uniek. Dat landschap heeft grote invloed op de kwaliteit van wonen en leven, accommodeert bedrijven, en is samen met de levensstijl en de commerciële, culturele, en recreatieve voorzieningen een magneet voor toerisme en recreatie.

- **Cultuurhistorie die leeft.** Ze is zichtbaar in landschap, architectuur, evenementen. Ze is onzichtbaar in waarden, normen, gebruiken. Ze verbindt de mensen en de plekken, het heden en het verleden, en is een koersbepaler voor de toekomst. Cultuurhistorie biedt veel informatie over het verleden en vormt daarmee een belangrijk deel van ons DNA. Door de aanwezigheid van het verleden voelen bewoners zich meer verbonden met hun buurtschap, komen toeristen graag om er te verblijven en te recreëren en vestigen bedrijven en organisaties zich. De geschiedenis van de eigen buurtschap is voor bewoners heel waardevol. Bewoners zijn trots op hun eigen buurtschap en de eigenheid van die buurtschap ligt vaak in de geschiedenis en het karakter van de bebouwing, structuren, landschap maar ook routes, verhalen, omgangsvormen en kunstuitingen. Door een duurzame bestendiging van erfgoed blijft het verleden en de identiteit van een streek voor volgende generaties behouden. Integraal onderdeel van de cultuurhistorie is de archeologie.

Tekstblok 1. Onze identiteit

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 13 07-08-19 10:16

De kortste samenvatting van de hoofdlijnen van de visie

We beginnen met een schema dat de visie verbeeldt en samenvat. Toelichting en uitleg vindt u in deel 2.

	THEMA	DOEL	TOEKOMSTBESTENDIG	LEEFBAAR
Economisch vitaal platteland	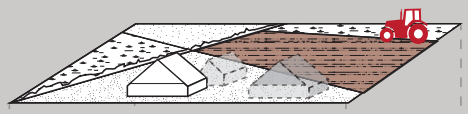	Ruimte bieden voor nieuwe economische dragers Sterke landbouwsector creeeren	Natuurinclusiviteit bevorderen Kringlooplandbouw stimuleren Nieuwe economische functies aantrekken Wonen en werken blijven met elkaar verbonden	Levendigheid vergroten Reuring teweegbrengen Vasthouden van de inwoners
Sociaal vitaal platteland	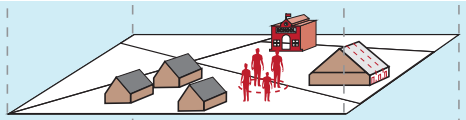	Mix van leeftijden en sociale samenhang stimuleren Geen leegstand/overaanbod	Een qua samenlevingsvorm, huishoudensgrootte, leeftijdssamenstelling, inkomen, woonvorm divers samengestelde bevolking Mogelijkheden voor senioren en starters vergroten Generaties op gedeelde erven	Ontmoeting stimuleren Sociale cohesie/netwerk vergroten
Beleef het nationaal landschap	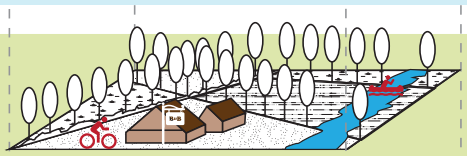	Meer bezoekers aantrekken & overnachtingen vergroten Economische kans Investeringskracht	Sturen op verkeersstromen Passend bij kwaliteiten	Aansluiten op behoefte (= vraaggericht) Imago sterk houden
Versterk de kwaliteiten	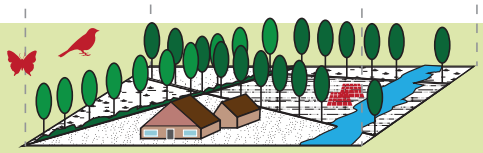	Icoon van het kleinschalige (NL) landschap (Her)Gebruik historische panden	Biodiversiteit versterken Ecologische verbindingszones creeeren Energieneutraal in 2030 Klimaatadaptieve maatregelen treffen	Gezondheid vergroten Beweging stimuleren Luchtkwaliteit verbetern (fijnstof)

Figuur 1. Visie

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 14 07-08-19 10:16

1.1 Concrete beleidskeuzes

De vier doelen en twee rode draden (zie het deel Achtergronden en Hoofdlijnen van de visie) vertalen we in keuzes die meebepalen hoe een beoordeling van een initiatief uitvalt. Er zijn drie soorten keuzes:

1. Keuzes die gelden voor alle denkbare initiatieven in het buitengebied.
2. Keuzes die gelden voor bepaalde delen van het buitengebied, zoals de kernen van de buurtschappen en de zones rondom de provinciale wegen.
3. Keuzes voor specifieke locaties. Dat zijn er drie en de keuzes liggen voor elk van die drie reeds vast in een door de raad vastgestelde gebiedsvisie. Ze worden hier dan ook niet herhaald, maar slechts vermeld: 't Hilgelo, steengroeve en omgeving en Kleiput en omgeving.

Blijven over de keuzes van type 1 en 2, die we ook in die volgorde bespreken. Voorafgaand iets over de terminologie.

Definities

Mogelijk: een initiatief is pas mogelijk als we er een positief besluit op nemen als gemeente. Soms gebeurt dat door de raad, soms door het college.

Bespreekbaar: een initiatief wordt op vele punten tegen het licht gehouden. Als het bespreekbaar is op dat ene punt, betekent dat dat het op dat onderdeel van de beoordeling positief scoort. Daarmee is het dus nog niet mogelijk.

Niet bespreekbaar: een initiatief is niet mogelijk als een of meerdere onderdelen ervan niet bespreekbaar zijn. Het maakt dan niet uit op hoeveel onderdelen het wel bespreekbaar is. Alleen door het initiatief aan te passen kan alsnog het oordeel "mogelijk" verkregen worden.

Perceel of (fysiek) kavel (we gebruiken de termen door elkaar heen met gelijke betekenis): een stedenbouwkundig of landschappelijk herkenbaar geheel doordat het zich van zijn omgeving onderscheidt door waarneembare, fysieke grenzen of overgangen. Die zijn herkenbaar door bijvoorbeeld: een waterloop, singel, houtwal, gradiënt, steilrand, een erfafscheiding (geplant, gebouwd of anderszins), een overgang in vegetatie, een weg of pad en/of een overgang naar de openbare ruimte.

Erf: al dan niet bebouwd perceel, of een gedeelte daarvan, dat direct is gelegen bij een hoofdgebouw en dat ingericht is ten dienste van het gebruik van dat gebouw.

Erfafweging: dit is een brede afweging van alle zaken die direct verband houden met de plek waar het initiatief gedacht is. In paragraaf 1.9 wordt daarbij uitgebreid stilgestaan, als we uitleggen hoe we om zullen gaan met initiatieven die aan ons ter beoordeling voorgelegd worden.

Kern: een in het landschap en stedenbouwkundig herkenbare en duidelijk begrensde clustering van erven.

1.2 Keuzes die voor alle denkbare initiatieven gelden

1. De eerste en meest fundamentele keuze is: de Omgevingswet stimuleert ons als gemeente om te komen tot een benadering van initiatieven vanuit uit een houding die de wet samenvat als : "ja, mits". "Ja, mits" betekent in Winterswijk: we maken een initiatief mogelijk als het **per saldo** bijdraagt aan de omgevingskwaliteit in de gemeente als geheel. Deze keuze heeft meerdere functies:

- Hij is bruikbaar in situaties waarin de overige keuzes niet voorzien.
- Hij is een veiligheidsklep om niet te hoeven meewerken aan initiatieven die op veel punten positief uitpakken, maar per saldo negatief uitwerken op onze omgevingskwaliteit (die dus zoals eerder uitgelegd bestaat uit de kernkwaliteiten plus onze identiteit).
- Omgevingskwaliteit omvat beduidend meer aspecten dan alleen ruimtelijke kwaliteit. Deze keuze benadrukt die breedte. Ook zaken als sociale overwegingen, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid wegen mee bij de beoordeling.
- De keuze is ook een hardheidsclausule.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 15 07-08-19 10:16

Als aantoonbaar en overduidelijk per saldo omgevingskwaliteit wordt gewonnen, kan afgeweken worden van de overige keuzes die hierna volgen, echter niet van de keuzes die een voorziening of activiteit als **niet bespreekbaar** aanmerken.

2 We willen geen structuuringrepen in het buitengebied, en leggen dus niets van bovenaf op. We kiezen voor uitnodigingsplanologie. In essentie betekent dat een geleidelijke ontwikkeling van het buitengebied van onderop. In tabel 1 leggen we dat begrip verder uit. We sturen daarbij op omgevingskwaliteit. Door optimalisatie per erf. De bal ligt bij initiatiefnemers. Zij kunnen uit deze visie aflezen hoe kansrijk hun idee wat ons betreft is. En we vragen hen vanuit kwaliteit van het erf en de omgeving te denken. We ondersteunen hen daarbij met een Atlas Omgevingskwaliteit die op dit moment samengesteld wordt, en in december 2019 gepubliceerd wordt. Dat is een digitaal hulpmiddel waarin we inzichtelijk maken welke keuzes op welke plekken gelden.

3 We sturen op effecten. Bijvoorbeeld: of een agrarische activiteit wordt uitgeoefend door een bedrijf of door een hobbyboer maakt vanuit omgevingsbeleid bekeken niet uit. Datzelfde geldt voor het onderscheid voor hoofd- en nevenfunctie. En voor de verschillen tussen campings en mini-campings. En ook het effect van een B&B is niet anders in een hoofdgebouw dan in een bijgebouw. Zulke verfijningen van beleidsregels zijn dus niet relevant meer omdat we beoordelen op de effecten die het initiatief heeft op bijvoorbeeld verkeer, landschap, milieu en onze identiteit heeft.

4 Optimalisatie per erf betekent geen bovenplans verevenen meer, maar investeren in de kwaliteit van het erf, van het kavel, van het perceel.

5 Elke plek is op zijn eigen manier bijzonder. Daarom kan het zijn dat twee gelijke initiatieven op twee verschillende plekken tot een verschillende beoordeling leiden. Niet alleen het verschil tussen een positief oordeel en een negatief oordeel, maar ook het verschil tussen voorwaarden die we op de ene en op de andere plek stellen.

6 Doordat we bovendien in de navolgende keuzes meer ruimte maken voor het mengen van functies op erven en kavels, betekent dat ook dat we de bereidheid hebben om te werken met multifunctionele bestemmingen. Waarbij dus de effecten centraal staan en niet de verhouding tussen de functies. Waar dat kan, stoppen we dus met de ene functie van de andere afhankelijk stellen of de ene onderschikken aan de andere.
Een typisch voorbeeld van het werken met multifunctionele bestemmingen zijn landgoederen. Op hen zijn alle keuzes van toepassing in deze visie, maar op landgoederen zal vaker dan elders een combinatie van functies de basis zijn voor de bestemmingsregeling. Daardoor hoeven we ook geen specifiek landgoederenbeleid meer te hebben.

7 Stel er ligt een nieuw initiatief ter beoordeling en er zijn bestaande belanghebbenden die daardoor in hun uitbreidingsmogelijkheden beperkt zouden worden. Waar kiezen we dan voor? Ten eerste: bestaande rechten blijven behouden. Dus als de uitbreidingsmogelijkheden in het bestemmingsplan al bij rechte geregeld zijn, gaan die altijd voor. En als de uitbreiding nog niet bij rechte geregeld is, kunnen we daar rekening mee houden, maar hoeft die mogelijkheid niet per se voor te gaan. Dat betekent de keuze tussen uitbreiding van bestaande rechten (die nog niet geregeld zijn) en toelaten van een compleet nieuw initiatief. Dan zullen we het van die twee voor laten gaan datgene wat het meest positieve effect heeft op de omgevingskwaliteit (vooropgesteld dat beide per saldo zouden bijdragen aan die omgevingskwaliteit natuurlijk).

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 16 07-08-19 10:16

8 Keuzes ten aanzien van duurzaamheid:

a Energiebesparing. In de kernen van de buurtschappen willen we collectieve aanpak bij oudere woningen stimuleren. Daarnaast liggen er kansen om energie te besparen door de mobiliteit te verduurzamen.
b Energie-opwekking. We kiezen binnen de energiemix, vastgesteld door de gemeenteraad in 2017, o.a. voor de inzet van zonne-energie. Daarnaast onderzoeken we de komende jaren alternatieve vormen van energiewinning. De realisatie van zonnevelden zal grotendeels plaats vinden in het buitengebied. Hierbij gaan we uit van drie typen: zon op dak, zon of erf en zon als park.
c Klimaatbestendige inrichting. Als gevolg van veranderingen in het klimaat verandert onze fysieke leefomgeving. Belangrijkste veranderingen in het klimaat die voor onze gemeente van belang zijn, zijn de veranderende weerpatronen en een hogere gemiddelde temperatuur. Als gevolg van veranderende weerpatronen zullen we te maken krijgen met pieken in de neerslag met kortere en heviger buien. Daar staan langere perioden van droogte tegenover. Belangrijkste maatregelen die we nemen zijn het meer direct laten infiltreren van regenwater in de bodem (minder snel afvoeren via riolering en sloten) en het langer vasthouden van water in het gebied om periodes van droogte door te komen.
d Circulaire economie. We streven naar het sluiten van kringlopen in het buitengebied. Als gemeente hebben we natuurlijk geen directe invloed op het gebruik van grondstoffen en het hergebruik door producenten. Duurzaamheid is onderdeel van omgevingskwaliteit, dus investeringen in het sluiten van kringlopen wegen positief mee in de complete afweging en beoordeling van het initiatief.
e Dat zelfde geldt voor investeringen in andere aspecten van duurzaamheid, zoals door maatregelen die ten goede komen aan biodiversiteit of aan de energietransitie of sanering van asbest. Bij functies, voorzieningen of locaties die jaarrond geëxploiteerd worden (toeristisch, voor ondernemen, voor werken, voor wonen enz.), verlangen we bij uitbreiding of nieuwvestiging een investering in zulke “andere” duurzaamheid.

9 Keuzes ten aanzien van natuurhistrorische, aardkundige en archeologische waarden

a Cultuurhistorie: er is zo veel meer dan nu zichtbaar is. We zijn trots op het verhaal dat we over Winterswijk vertellen. En we koesteren waar dat toe geleid heeft: het buitengebied dat sociaal, economisch, fysiek, ecologisch waardevol is en toekomst heeft. Dat verhaal is onze cultuurhistorie. Ons omgevingsbeleid is er mede op gericht dat verhaal te kunnen blijven vertellen doordat er landschappen en artefacten zijn die met dat verhaal onlosmakelijk verbonden zijn en die we graag in stand houden en verbeteren. Daarom weinig beperkingen en veel mogelijkheden om cultuurhistorisch waardevolle gebouwen te hergebruiken, restaureren, herstellen etc. Alleen functies die we expliciet niet bespreekbaar achten of functies die per saldo niet bijdragen aan de omgevingskwaliteit sluiten we uit.
b Aardkunde / geologie: we onderscheiden drie klassen aardkundige waarden: hoog (onze keuze: beschermen / niet verstoren), laag (wel bekend maken aan initiatiefnemers, maar ter inspiratie) en middel (herkenbaar en leesbaar laten blijven). Waar welke waarde te vinden is, maken we duidelijk in de Cultuurhistorische Atlas, die in de Atlas Omgevingskwaliteit verwerkt zal worden.
c Archeologie: we onderscheiden alleen plekken met een hoge archeologische waarde. Meestal is na onderzoek een initiatief wel in te passen of aan te passen, maar bescherming van die plekken staat wel voorop. Ook hiervoor geldt: die

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 17 07-08-19 10:16

plekken worden opgenomen in de Atlas Omgevingskwaliteit.

10 Voor elk initiatief geldt: we beoordelen niet alleen het ingediende voorstel, maar bepalen ook meteen de maxima. Daarover besluiten we niet alleen, we leggen de uitkomst ook planologisch vast. Per geval bepalen we hoe we dat regelen. De maxima hebben betrekking op de effecten en kunnen luiden in bijvoorbeeld maten, begrenzingen, functionele grenzen (zoals verkeer aantrekkende werking, parkeren, landschappelijke inpassing). Dat verschaft zowel de eigenaar als de buurt een helder beeld van wat er de komende jaren van de gemeente te verwachten valt. En het geeft ondernemers dusdanig veel zekerheid en duidelijkheid dat we verwachten dat er een extra stimulans van uit zal gaan om te investeren in duurzaamheid. En zo beschermen we een van de belangrijkste kwaliteiten van ons landschap en de kernen: de maten van de kavels en de kleinschaligheid die daaruit voortvloeit.

Voor een dergelijke beoordeling vragen we een voorstel van de initiatiefnemer, die dat voorstel ook conform de betrokkenenparagraaf voorbereid moet hebben.

De maxima hebben onder andere betrekking op de milieubelasting. Alleen bespreekbaar zijn activiteiten uit categorie I en II uit 'bedrijven en milieuzonering' en eventueel categorie III als dit qua uitstraling overeenkomt met categorie I en II.

Maxima hebben ook betrekking op de gebruiksmogelijkheden. Dus als u een bijgebouw in eerste instantie ook daadwerkelijk als een bijgebouw wilt gebruiken, maar later ander gebruik (bijvoorbeeld als woning, recreatiewoning, B&B of een commerciële, bedrijfsmatige of publieksgerichte functie) in gedachten houdt, vraag die dan al bij het eerste initiatief deze ook aan als deel van de maximumregeling, en communiceer daarover ook met de buurt. Dat voorkomt weerstand en teleurstellingen in latere jaren. Bovendien zijn bepaalde omzettingen van gebruik niet bespreekbaar als u die later apart aanvraagt. Zie daarvoor keuze 15d.

11 Keuzes ten aanzien van gezondheid:

a Gezond gebruik maken van het buitengebied kan nu al volop. En lang niet altijd is daar een specifieke voorziening of activiteit voor nodig. Maar elk initiatief dat uitnodigt om te bewegen op een manier die de omgeving niet onevenredig belast, is nog steeds welkom. Dus niet met voertuigen die bewegen met behulp van fossiele brandstoffen bijvoorbeeld. En niet met extreem grote aantallen. Maar wel door uitbreiding van paden en netwerken voor voetganger, jogger, ruiter en fietser, door evenementen, door (sport)activiteiten.

b Gezondheid en natuur. De kwaliteit van natuur, op elk schaalniveau, van gebied tot erf, heeft een directe relatie met het welbevinden van mensen. Een groene omgeving heeft positieve effecten op onze gezondheid. Daarom gaan gezondheids- en natuurbeleid hand in hand, enerzijds in de strijd tegen aandoeningen als overgewicht, stress en hart- en vaatziekten, anderzijds als manier om positieve gezondheid te behouden en bevorderen. Natuur maken we beleefbaar en toegankelijk, zodat ze uitnodigt te bewegen en tegelijkertijd rust biedt aan hen die rust zoeken. Dat is ook meteen de spanning: rust en beleving kunnen we niet onbeperkt bieden, juist omdat ze dan teniet gedaan worden. Daarop beoordelen we initiatieven dus ook.

c Gezondheid en wonen. Door de directe woonomgeving goed in te richten, worden inwoners ondersteund om gezond te leven, sociale contacten op te doen en langer zelfstandig thuis te blijven wonen. Het gaat dan bijvoorbeeld om veilige en aantrekkelijke fiets- en wandel-

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 18 07-08-19 10:16

routes naar voorzieningen voor dagelijkse behoeften, activiteiten, onderwijs en zorg. En het gaat om de omgevingskwaliteit stilte, dus het beschermen van bewoners tegen geluidsoverlast, en luchtvervuiling.

d Gezondheid en stilte. Gebieden die we in de Atlas Omgevingskwaliteit als 'stil' aanmerken, vrijwaren we van nieuwe ontwikkelingen die nieuwe typen geluiden toevoegen. Anders gezegd: alleen geluid dat past bij de karakteristiek van het gebied kunnen (maar moeten we niet) extra toelaten. De beoordeling geschiedt per geval, omdat er per saldo winst moet worden geboekt op de omgevingskwaliteit als geheel. Wanneer locaties met een verblijfsfunctie geluidbelast zijn, streven we naar minimaal één stille zijde: een deel van het erf waar het geluid geweerd wordt. Zowel bebouwing als groen kunnen toegepast worden om dat doel te bereiken.

e Gezondheid en donkerte. We willen de kwaliteit 'duisternis' beschermen. Een groot deel van ons buitengebied wordt gekenmerkt door de combinatie van een hoge score op donkerte en een hoge score op hemelhelderheid. En bovendien is dankzij het coulisselandschap ook de afwisseling van licht en schaduw kenmerkend. Daarnaast is de nachtelijke duisternis een belangrijke landschappelijke kwaliteit (o.a. in de gebieden langs de grens), doordat de wegen (zelfs provinciale wegen) niet tot nauwelijks verlicht zijn. Deze kwaliteit is van groot belang voor fauna, een groot deel van de dieren zijn 's nachts actief, maar ook voor de mens heeft dit een positief effect op gezondheid. Zelf zetten we het beleid voort om alleen bij uiterste noodzaak vanwege verkeersveiligheid openbare verlichting aan te brengen.

f Gezondheid en menging van functies. Menging van dagelijkse voorzieningen, wonen en werken heeft een positieve invloed op gezondheid. Het zorgt voor een prettige woon- en werkomgeving gedurende de hele dag. In een buurt waar wonen, werken en een gevarieerd aanbod van voorzieningen (op het gebied van zorg, kunst, cultuur, ontspanning, ontwikkeling) goed gemengd zijn, wordt meer gezond bewogen omdat zij lopend of met de fiets bereikbaar zijn. Zo sturen we er op aan dat mensen de auto laten staan. Dat bevordert niet alleen het sociaal en fysiek welbevinden, maar beperkt ook de productie van geluid en fijnstof.

12 Keuzes ten aanzien van de landbouw

a Geen algemeen geldende gemeentelijke keuzes voor de agrarische sector als geheel. Wel beoordelen we extra positief initiatieven die bijdragen aan een natuurinclusieve landbouw. En de erfafweging maakt niet overal evenveel mogelijk.

b We weten dat het aantal agrarische bedrijven landelijk al heel lang met ongeveer 3% per jaar afneemt. De cijfers voor Winterswijk wijken daar niet veel van af. Wij willen voor de 'blijvers' werken aan een duurzaam perspectief. Bijvoorbeeld door net als voor andere ondernemers op hun eigen voorstel aan te geven wat de maxima zijn die wij op de bestaande plek toelaatbaar achten (keuze 10).

c Functies koppelen we zoveel mogelijk aan bestaande erven. Daarmee willen we de beschikbaarheid van grond voor agrarische bedrijven zo groot mogelijk houden, en bereiken we dat het landschap zijn kernkwaliteiten behoudt. Want agrariërs kunnen ook inspelen op de mogelijkheden die we bieden om hun ondernemerschap te verbreden, onder andere omdat het onderscheid tussen hoofd- en nevenfuncties vervalt, en ook het verschil in regels voor campings versus mini-campings tot het verleden behoort.

d Hoewel we dus de hoeveelheid beschikbare agrarische grond zo groot mogelijk willen houden, moeten we ook rekening houden met onze duurzaamheidsambities. Daarom zijn zonneweides

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 19 07-08-19 10:16

bespreekbaar. Wij gaan daarvoor geen plekken aanwijzen of uitsluiten.

e In het vigerende bestemmingsplan mogen grondgebonden agrarische bedrijven uitbreiden tot een maximale grootte van het bouwblok van 2 ha. Niet grondgebonden bedrijven mogen uitbreiden tot een maximale grootte van het bouwblok van 1 ha of 1,5 ha op ontwikkelingslocaties in verwevingsgebied. We maken grotere erven met een agrarische functie mogelijk als per saldo de omgevingskwaliteit toeneemt, bijvoorbeeld doordat de uitbreiding gepaard gaat met verduurzaming, verbetering van het dierenwelzijn of dergelijke.

13 Keuzes ten aanzien van het gebruik van onbebouwde en reeds bebouwde kavels:

a Een initiatief is zowel op nog onbebouwde als op reeds bebouwde kavels bespreekbaar als het een voorziening of activiteit betreft die bijdraagt aan de energietransitie en / of klimaatadaptatie, EN BOVENDIEN

- positief door de erfafweging komt EN
- voldoet aan de regels in de gemeentelijke handreiking voor dat type energie.

b Non-commerciële voorzieningen zijn wel bespreekbaar op zowel bebouwde als op onbebouwde kavels als ze:

- Uniek zijn EN
- Passen bij de identiteit van Winterswijk EN
- Direct verbonden zijn met een plek van bijzondere cultuurhistorische waarde EN
- Positief uit de erfafweging komen.

Het woord uniek betekent: er komt geen qua (mix van) functies, omvang, doelgroep en concept gelijke voorziening voor binnen de eigen reikwijdte van de nieuwe voorziening. Dus gelijke lokale voorzieningen komen niet elders in Winterswijk al voor, regionale voorzieningen niet elders in de Achterhoek, bovenregionale niet in Gelderland en Westmünsterland, en nationale nergens anders in Nederland en Nordrhein-Westfalen.

c Nieuwe erven op kavels die tot nu toe onbebouwd zijn niet bespreekbaar voor:

- Commerciële consumentgerichte voorzieningen. Daaronder vallen in ieder geval detailhandel, horeca, toerisme en recreatie, zorg OF
- Nieuwbouw van (agrarische) bedrijven Maar wel ruimte om te ondernemen op een manier die past bij het erf, het kavel, de buurt, het gebiedstype en het landschap als dat op kavels gebeurt die ten tijde van het indienen van het initiatief al bebouwd zijn

BEHALVE ALS:

- Het initiatief past in een van de drie reeds vastgestelde gebiedsvisies: 't Hilgelo, steengroeve en omgeving, Kleiput en omgeving. Dan zijn ze dus wel bespreekbaar.

d Nieuwe bebouwing op kavels die op het moment van beoordeling reeds bebouwd zijn, is bespreekbaar als

- Dit aantoonbaar leidt tot een meer passend gebruik
  EN
- Meer passende inrichting van het betreffende erf
  EN
- Op punten als architectonische kwaliteit, landschappelijke inpassing en duurzaamheid in kwaliteit op het erf en het kavel als geheel geïnvesteerd wordt
  WAARBIJ BOVENDIEN
- De omgevingskwaliteit als geheel toeneemt in vergelijking met voortzetting van de bestaande situatie.

Dit houdt tevens in dat initiatieven niet bespreekbaar zijn als ze alleen maar bestaan uit:

- Nieuwbouw of uitbreiding van bebouwing voor een of meerdere woningen, een of meerdere recreatiewoningen, een B&B of een of meerdere bijgebouwen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 20 07-08-19 10:16

OF

- Een woningsplitsing gecombineerd met een van de bij de vorige bullet opgesomde doelen voor nieuwbouw.

  Bedoeling van deze keuze is te voorkomen dat er alleen maar stenen toegevoegd worden op basis van de verruimingen die deze visie biedt ten opzichte van de regels in het bestemmingsplan buitengebied. Het gaat ons immers om het per saldo toevoegen van omgevingskwaliteit.

14 Keuzes ten aanzien van het wonen:

a Aangezien we streven naar een qua samenlevingsvorm, huishoudensgrootte, leeftijdssamenstelling, inkomen divers samengestelde bevolking, stellen we geen regels voor aantallen woningen per erf. Wel beoordelen we of de wensen van mensen die ergens willen gaan wonen passen bij die plek. Dus de erfafweging staat centraal. Dat betekent niet dat het aantal bij voorbaat onbeperkt is. Kwaliteit van het erf en effecten op de omgevingskwaliteit staan altijd centraal.

b Een toekomstbestendig sociaal leven realiseren we door bij de keuze voor woningbouw te sturen op een aantrekkelijk aanbod op zowel korte als lange termijn en door in bepaalde gevallen de initiatiefnemer te verplichting de behoefte aan te tonen.Voldoende vraag aantonen moet altijd als:

- Er meer dan twee woningen gebouwd / gerealiseerd gaan worden.
- Er wordt gebouwd voor derden. De woningbouwprogrammering en de meeste recente woonwensenonderzoeken mogen als marktonderzoek gelden.
- Er wordt gebouwd voor de verhuur.

c Groepswonen is bespreekbaar. Van groepswonen is sprake wanneer door een collectief van huishoudens een erf wordt gedeeld. We stellen de volgende voorwaarden:

- De behoefte is overtuigend aangetoond. Er mag geen twijfel zijn wie concreet tot het collectief behoren, hoeveel huishoudens zij vormen en hoeveel en welke typen, omvang, architectuur woningen zij wensen.
- Het collectief heeft afspraken met juridisch bindende werking gemaakt over minimaal het gebruik, het onderhoud, de kosten, de opbrengsten, de omgang met leegstand en met nieuwe kandidaten.
- Indien het collectief ook eigenaar is, borgt het de omgevingskwaliteit in geval het op enig moment een of meer woningen in onbruik raken. Indien het collectief huurt, borgt de eigenaar dat. Ons doel daarbij is dat structurele leegstand en / of verpaupering worden voorkomen.
- De erfafweging dient positief uit te vallen.

d Woningsplitsing is bespreekbaar:

- Als voldaan wordt aan de bouwwet- en –regelgeving (dit is op zich een vanzelfsprekendheid, maar benadrukt nog eens dat we de kuubregeling laten vervallen) EN
- De uitkomst van de erfafweging positief is.

15 Keuzes ten aanzien van bijgebouwen:

a Voor de omvang van bijgebouwen zetten we het maximum van 150 m² per woning om in een richtlijn. Hoeveel we daadwerkelijk toestaan is per geval te bepalen. Het is dus mogelijk dat we in bijzondere gevallen minder toe zullen staan, vanwege de aard, omvang en / of kwaliteit van het erf. En het is mogelijk dat we meer zullen toestaan. En meer is bespreekbaar als de erfafweging positief uitvalt.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 21 07-08-19 10:16

b Vast doel van een goede ruimtelijke ordening is het voorkomen en bestrijden van leegstand. Uw initiatief mag sowieso geen nieuwe leegstand op het erf opleveren. En het mag ook geen bestaande leegstand op het erf voortzetten, tenzij het om een cultuurhistorisch waardevol bouwwerk gaat. Voor leegstaande bouwwerken die we als cultuurhistorisch waardevol aanmerken, streven we hergebruik na. En voor in onbruik geraakte bouwwerken die we niet cultuurhistorisch waardevol vinden, bieden we u de keuze tussen sloop of hergebruik. Dat hergebruik moet echter wel binnen de nieuwe bestemming passen. Die bestemming mag zoals keuze 6 stelt een mix van functies / gebruiksmogelijkheden inhouden, maar wij moeten die wel goedkeuren. Anders rest geen andere optie dan sloop. Werkt geen enkele van die opties voor u, dan werken we niet mee, en merken we uw initiatief dus aan als niet bespreekbaar.

c Tezamen betekenen a en b dat soms meer en soms minder gesloopt zal moeten worden dan met de huidige regels het geval was. Tot nu toe was het zo dat bij omzetting van inwoning in woningsplitsing bijgebouwen gesloopt moesten worden als aan de 150-regel niet werd voldaan. We gaan nu sturen op effecten en woningsplitsing op zich heeft normaal gesproken geen effect dat nadelig is voor de omgevingskwaliteit.

d Een initiatief dat alleen bestaat uit het omzetten van een bijgebouw dat wij niet als cultuurhistorisch waardevol aanmerken in een woning, recreatiewoning, B&B of een commerciële, bedrijfsmatige of publieksgerichte functie is niet bespreekbaar. Keuze 1 is immers fundamenteel: er moet per saldo omgevingskwaliteit toegevoegd worden.

16 Keuzes ten aanzien van detailhandel:

a Uitbreiding van bestaande en vestiging van nieuwe detailhandel is bespreekbaar om economische en sociale redenen (ondernemerschap, elkaar ontmoeten, bestrijding van eenzaamheid, behouden van de sterke onderlinge banden, uitnodiging om uit huis te komen en te bewegen).

b Aan nieuwe plekken voor detailhandel stellen we de volgende eisen:

- De detailhandelsactiviteiten mogen niet duurzaam ontwrichtend werken voor de detailhandelsstructuur. Dat is een eis uit de jurisprudentie die toegepast op Winterswijk inhoudt: mag niet leiden tot uitholling van het centrum.
- De erfafweging dient positief uit te vallen.
- De winkelactiviteiten zijn gebiedseigen. Dat geldt onder andere wanneer de verkochte producten (grotendeels) ter plaatse geproduceerd zijn, of streekeigen zijn, of zich overwegend richten op doelgroepen die om andere redenen andere activiteiten op die plek bezoeken. Denk aan combinatie met horeca, proeverijen, agrarisch ondernemen, een camping.
- Het kavel dient reeds bebouwd te zijn. Nieuwbouw op onbebouwde kavels is niet bespreekbaar.
- Parkeren dient in principe op eigen erf opgelost te worden. In gevallen waarin we de activiteiten die we op het erf bespreekbaar vinden, maar het parkeren niet geheel op eigen erf opgelost kan worden, mag parkeren ook gebeuren op andere plekken die wij aanvaardbaar vinden. Dat is per situatie een kwestie van maatwerk, en kan in theorie ook een nee opleveren, namelijk als een dergelijke plek ontbreekt.

c Voor bestaande en nieuwe bebouwing voor detailhandel gelden de maxima net zoals voor alle andere activiteiten. Dus geen groei voorbij de fysieke grens van het kavel.

d Punt a en b houden tevens in dat niet bespreekbaar zijn:

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 22 07-08-19 10:16

- Winkels die traditioneel tot PDV (Perifere detailhandelsvestigingen) en GDV (grootschalige detailhandelsvestigingen) behoren.
- Supermarkten die qua reikwijdte de buurtschap overstijgen.

17 Functiemenging in de kernen van de buurtschappen vinden we belangrijk. Het draagt bij aan de doelen die we hebben op het gebied van gezondheid en leefbaarheid (elkaar ontmoeten, bewegen, niet vereenzamen, armoede bestrijden en voorkomen). Daarom zijn in de kernen andere functies dan wonen en detailhandel bespreekbaar indien:

- De functie geen grotere reikwijdte heeft dan de buurtschap
  EN
- Positief uit de erfafweging komt.

18 Behalve voor functiemenging in de kernen kiezen we ook voor goede netwerken. Voor de mensen (om te ontmoeten, bewegen, de cultuurhistorie te beleven en aan elkaar door te geven), voor de flora en fauna, voor het water. Zo verbinden we. Met elkaar, met de natuur. En zo maken we gezond bewegen mogelijk. In de vier Natura2000-gebieden (Korenburgerveen, Bekkendelle, Willinks Weust, Wooldse Veen) is de provincie het bevoegd gezag. Zelf sturen we voor de zeer lange termijn op het verbinden van Bekkendelle en Korenburgerveen, zodat grote aaneengesloten, verbonden natuur ontstaat. En we sturen op het verstandig selectief toegankelijk maken van de natuur, zodat deze voor mensen beleefbaar is, en bewegen, ontspannen, sportief inspannen, rust nemen allemaal goed en vlakbij mogelijk zijn.

19 Keuzes ten aanzien van solitaire recreatiewoningen

Solitaire recreatiewoningen zijn voortaan ook bespreekbaar in andere dan cultuurhistorisch waardevolle bebouwing, onder de volgende voorwaarden:

- Alleen op bestaande erven waar ook gewoond mag worden (dat is een provinciale eis die wij overnemen).
- Keuzes 13d (over nieuwbouw) en 15d (over omzetting van bijgebouwen).
- Het moet –net als elk ander initiatief- per saldo bijdragen aan de omgevingskwaliteit in Winterswijk als geheel, en dus ook positief uit de erfafweging komen.

20 Keuzes ten aanzien van water:

a Strikte bescherming van de drinkwaterbron. In Corle hebben we een drinkwaterwingebied binnen onze gemeente. De hoeveelheid en de kwaliteit ervan beschermen we doordat we geen activiteiten of nieuwe bouwwerken toelaten die bedreigend c.q. hinderend zijn om de kwantiteit en / of de kwaliteit te garanderen. Daaronder vallen in ieder geval:

- geothermie / warmte-koudeopslag;
- boringen;
- het gebruik van (vloei)stoffen, waaronder wasmiddelen (auto), olie, meststoffen en bestrijdingsmiddelen;
- grondgebruik;
- inrichting van de bovengrond;
- riooloverstorten;
- elke denkbare vorm van vervuiling staan we niet toe indien en voor zover de effecten nadelig zijn voor de beschikbare, bedrijfseconomisch gezien winbare hoeveelheid drinkwater en / of de kwaliteit ervan. Dat geldt dus alleen in het gebied waarin de waterbron effecten zou ondervinden.

b Water als deel van de kwaliteit van het buitengebied. Met name de beken, hun bijzondere loop, hun waterkwaliteit, hun afwisseling, bepalen mee het beeld van ons landschap en de waardering die we er voor hebben. Tegelijkertijd komen er functionele uitdagingen op dat watersysteem af door met name de lange

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 23 07-08-19 10:16

termijn dynamiek. Perioden van extreme neerslag (zowel veel als weinig) stellen andere eisen aan het watersysteem, en zal ook het beeld en het gebruik van het landschap gaan beïnvloeden. We zullen ruimte bieden aan initiatieven die dat watersysteem robuuster maakt voor die lange termijn dynamiek. Initiatieven die daaraan bijdragen, zijn dus bespreekbaar.

c Voor het functioneren van het buitengebied zijn eveneens bespreekbaar initiatieven om het water vast te houden om het later te benutten. Verder maken we het beleid van provincie en waterschap planologisch mogelijk om stroken langs de beken te verbossen, om meandering ruimte bieden, en de invloed van nutrienten op het oppervlakte water te beperken. Zo sturen we niet alleen op verbetering van de waterkwaliteit, maar ook op vasthouden van nutriënten op het land, en vergroting van de biodiversiteit.

d We staan positief tegenover initiatieven die huidig gebruik combineren met het klimaatbestendig maken van het landschap. Het water vasthouden om het vervolgens voor beregening te gebruiken draagt bijvoorbeeld bij aan ons doel om kringlopen te sluiten, omdat we dat duurzaam vinden. De grond als spons is en het afkoppeling van de hemelwateraffvoer passen daar ook in.

e Transportleidingen voor schoon zowel als rioolwater beschermen we door ze met een vrijwaringszone te omgeven. Binnen die zone zijn bouwwerken en activiteiten verboden die risico op onderbreking van de levering betekenen en maken we activiteiten en bouwwerken mogelijk die nodig zijn voor het functioneren van de netwerken waar ze deel van zijn.

f Samenspraak met drinkwaterbedrijf en waterschap. Watergebruik en waterbesparing hebben beide een relatie met onze duurzaamheidsdoelstellingen. We stemmen met drinkwaterbedrijf Vitens en met Waterschap Rijn en IJssel acties af om waterbesparing en bewust watergebruik meer deel uit te gaan laten maken van de keuzes die mensen, bedrijven en organisaties maken.

Met de zelfde partijen stemmen we af in welke gevallen een gemeentelijk sproeiverbod als instrument mogelijk moet worden, en welke regels er in dat geval zullen gelden.

21 Natuurbegraven staat op gespannen voet met de kernkwaliteiten van onze bodem en onze waterhuishouding. Daarom maken we initiatieven voor natuurbegraven niet mogelijk.

1.3 Keuzes die betrekking hebben op delen van het buitengebied

22 Alleen in en direct aansluitend aan de bestaande kernen is nieuwbouw van woningen op nieuwe erven bespreekbaar, op voorwaarde dat:

- dit stedenbouwkundig en landschappelijk passend is
  EN
  de gebouwen een kwaliteit hebben die past bij de plek waar ze gebouwd worden
  EN
  het gehele initiatief voldoende duurzaam is
  EN
- voldaan wordt aan de eisen uit het Afwegingskader woningbouw en volkshuisvesting.

23 Keuzes voor functies met verkeer aantrekkende werking:

a Verkeer aantrekkende werking is onderdeel van de erfafweging. Maar ook op hoofdlijnen kunnen we er wel keuzes over maken. Initiatieven die direct of met hun door ons bepaalde maximale groeimogelijkheden naar ons oordeel grote verkeer aantrekkende werking

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 24 07-08-19 10:16

hebben (we kijken daarbij naar gemiddelde en naar frequentie en hoogte van de pieken en naar het soort voertuigen) zijn alleen bespreekbaar langs of in de wegzone waar zij bij passen. Er zijn drie typen wegzones:

- Langs de 80 km-delen van Misterweg, Groenloseweg en Kottenseweg. Deze kunnen functies aan met de grootste verkeersstromen aan.
- Langs de 60 km-delen van Wooldseweg, Meddoseweg, Steengroeveweg en Vredenseweg. Hier zijn publieksgerichte functie zoals detailhandel, dagrecreatie, evenementen e.d. bespreekbaar als de pieken alleen bij uitzondering hoog zijn en voor de overige tijd binnen de capaciteit van de weg wordt gebleven.
- Overige wegen in het buitengebied zijn alleen geschikt voor wonen, bedrijvigheid, publieksgerichte functies en evenementen van kleine schaal en met zeldzame en kleine pieken.

b We gaan voorlopig nergens zandwegen verharden. Ze zijn beeldbepalend en cultuurhistorisch en toeristisch waardevol. Echt deel van onze identiteit. Maar op plekken waar we eerder verkeer aantrekkende activiteiten toegelaten hebben die tot gevolg hebben gehad dat de functie en de vorm van de weg niet meer met elkaar in overeenstemming zijn, gaan we bekijken in welke gevallen en wanneer verharding allicht toch de betere optie is.

24 We onderscheiden een aantal gebiedstypen. Per gebiedstype hanteren een ecologische ondergrens i.v.m. met duurzaamheid: we willen geen terugdringing van het leefgebied van basissoorten voor dat gebiedstype. En tegelijkertijd richten we ons op verbetering van het leefgebied voor streefsoorten. Welke gebiedstypen en soorten dat zijn, maken we duidelijk in de Atlas Omgevingskwaliteit, die beschikbaar komt bij de publicatie van de omgevingsvisie.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 25 07-08-19 10:16

1.4 Hoe beoordelen we initiatieven?

1 In elke beoordeling spelen drie elementen een rol:

a De initiatiefnemer dient de maatschappelijke behoefte aan tonen in de volgende gevallen:

- Het initiatief betreft (deels) het bouwen voor gebruik door derden. Dus voor een woning of bedrijfsgebouw voor eigen gebruik is geen onderbouwing van de behoefte nodig.
- Het initiatief betreft (onder meer) een voorziening die gericht is op consumenten / bezoekers, zoals een recreatieve, culturele, toeristische, leisure- of horecavoorziening. Het gaat er daarbij om of er sprake is van een realistische business case, de verkeer aantrekkende werking helder is, en de kans op toekomstige leegstand minimaal is.

b

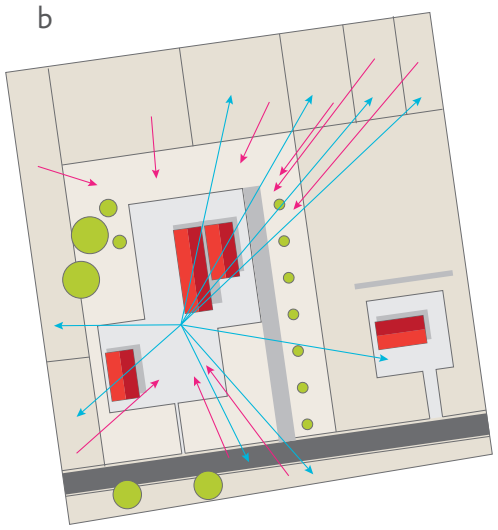

Erf waarvoor we een initiatief beoordelen

Figuur 2. Verbeelding van de erfafweging

We beoordelen ook per erf of de omgevingskwaliteit per saldo toeneemt. Dit noemen we de erfafweging. Daarin nemen we de effecten mee die het initiatief heeft op de omgeving (blauwe pijlen in de figuur), en die de omgeving heeft op het initiatief (rode pijlen in de figuur). Van de omgeving naar het erf kunnen er beperkingen gelden vanwege bijvoorbeeld milieu (geluid, gevaar, fijnstof). Van het erf naar de omgeving kunnen er beperkingen gelden vanwege bijvoorbeeld in de nabijheid aanwezige natuur. De reikwijdtes van effecten verschillen, en worden in de figuur voorgesteld door de lengte van de pijlen. Daarom kan het goed zijn dat er tussen twee kavels wel een blauwe, maar geen oranje pijl loopt. Als er geen pijl loopt, is er geen effect dat we in de beoordeling meewegen. Dat is in het voorbeeld het geval bij de kavels linksboven (alleen een rode effect) en rechtsonder (alleen een blauw effect).

c Er zijn situaties waarin de vraag aangetoond zal kunnen worden (zie onder a) en de erfafweging positief uit zal vallen (zie onder b), en we toch niet positief zullen beslissen. We beoordelen namelijk ook of we het initiatief beter niet hier maar elders gerealiseerd zien worden. Dan moet er wel zogenaamde structuurbeleid gelden, zoals bijvoorbeeld voor horeca (dat we binnenkort zoals in de inleiding aan aangekondigd gaan herijken) en wonen het geval is.

Bij de erfafweging werken we met kwalitatieve normen. We letten op:
de effecten van het initiatief binnen de eigen reikwijdte (zie de figuur hierboven);

d de effecten van de directe omgeving op het initiatief (idem);

e vergelijkbare situaties in de directe omgeving;

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 26 07-08-19 10:16

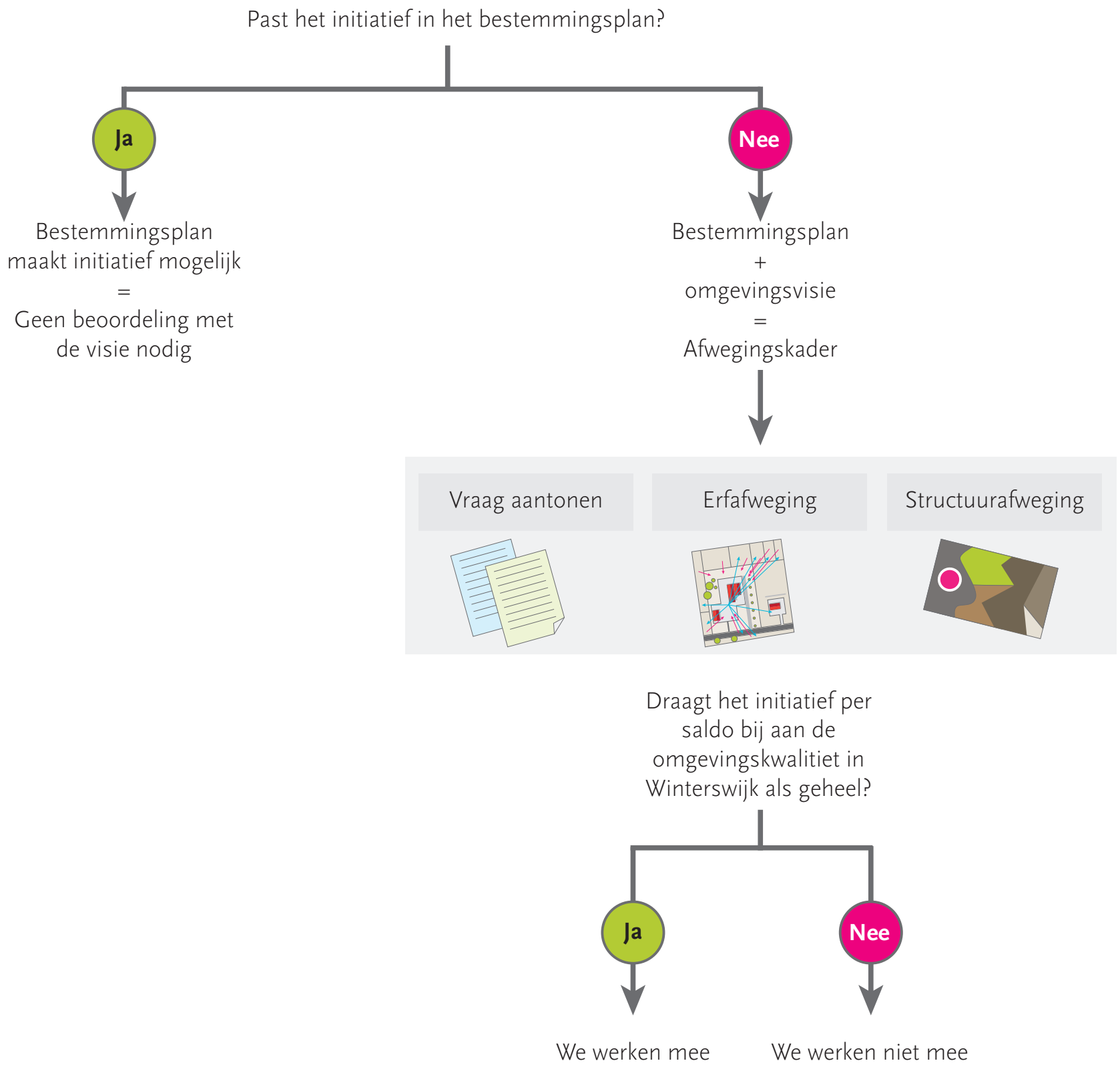

Figuur 3. De werkwijze bij beoordeling van een initiatief

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 27 07-08-19 10:16

f eerder gemaakte keuzes bij erven met gelijke functies;
g de vraag die nodig is om te voorkomen dat we uiteindelijk leegstand daar of elders veroorzaken;
h de omgevingskwaliteit van het erf als geheel;
i de locaties die de voorkeur genieten boven de voorgestelde locatie:

- willen we het initiatief daar?
- willen we het daar op deze manier?
- of willen we het per se ergens anders?

1.5 De beoordeling met het bestemmingsplan is anders dan de beoordeling met deze visie. Wat dan?

Alle regels, dus ook de kwantitatieve normen uit het huidige bestemmingsplan buitengebied blijven gelden, maar als we willen afwijken zijn de concrete beleidskeuzes in deze visie bepalend. Afwijken van het bestemmingsplan beoordelen we met de concrete beleidskeuzes in de omgevingsvisie tot aan de komst van het omgevingsplan. Als er (nieuwe) kwantitatieve normen wenselijk zijn, dan nemen we ze op in het nog op te stellen omgevingsplan. En als dat te lang op zich laat wachten, kunnen we kiezen voor een actualisatie van de omgevingsvisie.

1.6 Nadere toelichting op de erfafweging

Leegstand voorkomen

We kijken niet alleen naar de korte termijn als we een initiatief beoordelen. Ook de lange termijn weegt mee. Leegstand voorkomen heeft alles te maken met onze centrale doelstellingen en twee rode draden die we opgesomd hebben in de paragraaf Visie op hoofdlijnen. Daarom willen we dat in bepaalde gevallen de maatschappelijke behoefte wordt aangetoond door de initiatiefnemer.

Erf en kwaliteit staan centraal in de beoordeling

In plaats van “plek” gebruiken we als kern van de beoordeling “erf”. En in plaats van overal geldende doelen, normen, of regels, gebruiken we de eigenheid, de kwaliteit van de locatie waarop het initiatief zich richt als basis voor de beoordeling.

Het begrip context

Kwaliteit gaat niet alleen over het erf zelf waarop het initiatief gerealiseerd zou worden. Het gaat net zo goed om de context, dat wil zeggen om:

- De effecten van het initiatief op de omgeving (uitwaartse effecten).
- De effecten van de omgeving op het initiatief (inwaartse effecten).

Het begrip reikwijdte

De reikwijdte is het gebied waarin in- en uitwaartse effecten te verwachten zijn. De omvang ervan kan variëren van de buurt tot kilometers in de omtrek. Dat hangt af van het soort initiatief en van de omgeving. Voor de reikwijdte gelden vaak wettelijke afstanden, die we dus verplicht zijn aan te houden. Zijn er geen regels voor reikwijdte, dan bepalen we de reikwijdte op basis van de criteria “de afstand waarop effecten van het initiatief meetbaar zullen zijn” en “de afstand waarop de directe omgeving invloed zal hebben op wat er op de plek van het initiatief wel en niet toegelaten kan worden”. We betrekken daarbij niet alleen effecten voor de mens, maar ook voor flora, fauna, klimaat enz.

Waar bestaat de context uit?

Tot de context behoren alle aspecten van kwaliteit die we in de Atlas Omgevingskwaliteit hebben vastgelegd. De kaarten zijn niet in alle opzichten van een dergelijk groot detailniveau dat daarmee de definitie van de context compleet is. Ook de ligging ten opzichte van de kavels in de directe omgeving en de functies van de kavels binnen de reikwijdte tellen mee.

Bovendien maakt de ontsluiting en bereikbaarheid van het erf altijd deel uit van de beoordeling indien het initiatief andere typen verkeer dan tot nu toe veroorzaakt c.q. extra verkeersbewegingen teweegbrengt. Het gaat niet al-

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 28 07-08-19 10:16

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 29 07-08-19 10:16

leen om aantallen, maar ook om de modal split, en de verdeling over de dag. Menging van verkeerssoorten die onveiligheid veroorzaakt, is niet acceptabel. Bij de beoordeling spelen verder aspecten een rol als de ligging ten opzichte van de hoofdwegen, de dwarsprofielen van nabijgelegen en ontsluitende wegen, en de verharding.

En tenslotte behoren tot de context algemene regels die tot nu toe ook al erkende opgaven van het beleid van overheden waren: een goede ruimtelijke ordening, een veilige leefomgeving, een gezonde leefomgeving, een blijvend waardevol landschap, en duurzaamheid.

Voorbeelden van context en reikwijdte

Natura2000-gebieden hebben een reikwijdte van soms wel 2 km. Dat hangt af van het type initiatief. Elk heeft een eigen reikwijdte. Met andere woorden: initiatieven binnen die zone ondervinden inwaarts effect van de regels die voor Natura2000-gebieden gelden. Dat betekent in de praktijk dat de Natura2000-gebieden beperkingen opleggen in die zone.

Een nieuwe recreatieve voorziening met regionale reikwijdte, heeft effecten in de gehele Achterhoek en Westmünsterland. Dat is een uitwaarts effect. Bestaande functies en voorzieningen binnen die zone kunnen effecten ervaren van het nieuwe initiatief. Die effecten worden meegenomen in de erfafweging.

1.7 De toepassing van de begrippen context en reikwijdte

Tot de context behoren in ieder geval:

- De gezondheid van mens en natuur binnen de reikwijdte.
- De effecten op leefbaarheid en duurzaamheid binnen de reikwijdte.
- De ligging ten opzichte van de kavels in de directe omgeving.
- De functies van de kavels binnen de reikwijdte.
- De milieukwaliteit, de gezondheidsaspecten, het landschapstype, de natuur, cultuurhistorie, archeologie, geologie, waterhuishouding en ecologie binnen de reikwijdte.
- De ontsluiting en bereikbaarheid van het erf: daarbij betrekken we alle wegen die voertuigen gebruiken om het erf te bereiken. Zo sturen we op het voorkomen van vrachtverkeer over onverharde wegen, te smalle wegen, langs schoolroutes of door 30km-zones. Daarnaast spelen aspecten een rol zoals de ligging ten opzichte van de hoofdwegen, de dwarsprofielen van nabijgelegen en ontsluitende wegen, en de verharding.
- De aantallen en typen voertuigen die het erf zullen gebruiken. We willen voorkomen dat verkeer zich zo mengt dat we kunnen voorspellen dat er gevaarlijke situaties ontstaan.
- De verdeling van verplaatsingen over het etmaal, over de week, over het jaar. Denk bijvoorbeeld aan:

  - pieken, zoals bij scholen, sportvoorzieningen, evenementen en toeristische attracties;
  - ritten in nachtelijk uren;
  - gelijkmatig verdeeld over de dag.

En we kunnen in ons oordeel ook kavels betrekken met een vergelijkbare functie en ligging die buiten de reikwijdte liggen. Dat zal vooral gebeuren wanneer uw initiatief iets wil dat binnen de reikwijdte nog niet voorkomt.

Gelijke regels voor iedereen kunnen toch leiden tot verschillende beslissingen

Elke plek is uniek, maar daarmee nog niet onvergelijkbaar met andere plekken. Dat is het vertrekpunt van het beleid in deze visie. Geen twee situaties zijn volstrekt gelijk, maar er zijn ook geen twee situaties die in alle denkbare opzichten van elkaar verschillen.

We benadrukken dat we de keuzes op elke situatie toepassen die ons ter beoordeling voorgelegd wordt. Maar hoewel de regels elke keer gelijk zijn, kan de uitkomst van de ene afweging toch afwijken van de uitkomsten van een andere afweging. Met andere woorden: wat op de ene locatie wat ons betreft geen enkel probleem zal blijken te zijn, kan op een andere plek niet bespreekbaar blijken. Ook al lijken

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 30 07-08-19 10:16

beide initiatieven op het eerste gezicht sterk op elkaar. En dat zit in de eigenheid van elke plek en zijn context.

Elke beslissing zullen we beargumenteren

Elke keuze beargumenteren we met behulp van een veelheid aan regels, namelijk:

- uit de wet;
- uit de omgevingsvisie en omgevingsverordening van het rijk;
- uit de omgevingsvisie en omgevingsverordening van de provincie;
- uit onze eigen verordeningen, zoals de APV;
- uit het bestemmingsplan / omgevingsplan;
- uit andere door de gemeenteraad vastgestelde beleidsdocumenten.

Argumenten in de beoordeling hebben betrekking op de effecten

We beoordelen initiatieven niet op het gebruik (de functie, de bestemming) of bijvoorbeeld de maten en volumes van bebouwing, maar op de effecten die uitvoering van het initiatief bij realisatie zal hebben op de fysieke leefomgeving.

Bijvoorbeeld:

Twee initiatieven voor de vestiging van een bedrijf op een voormalig agrarisch perceel, gelegen op grote afstand van andere bebouwing. We beoordelen ze gelijk voor zover ze qua maat en schaal vergelijkbaar zijn. En als ze in het zelfde landschapstype gelegen zijn, zijn ze ook op dat punt voor ons vergelijkbaar. Maar liggen ze ieder in een eigen landschapstype en aan wegen die totaal verschillend van karakter zijn, dan zal op die punten de beoordeling / afweging anders uit kunnen vallen. Omdat de effecten op elk van beide plekken verschillend zijn.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 31 07-08-19 10:16

Hoofdstuk 2 Inleiding

2.1 De omgevingsvisie voor het buitengebied

Voor u ligt de omgevingsvisie voor het buitengebied van Winterswijk. De omgevingsvisie is een integrale visie voor de fysieke leefomgeving. Het bevat de strategische hoofdkeuzen van ons beleid voor de lange termijn. Het is daarnaast een leidraad voor concrete initiatieven en geeft richting bij het maken van keuzes.

Wat is de Omgevingswet?
De Omgevingswet, waarvan de introductie in 2021 verwacht wordt, verplicht gemeenten om voor hun hele grondgebied één omgevingsvisie te maken. Gemeenten worden door het Rijk aangemoedigd om nu al te beginnen met onderdelen van die wet. Veel gemeenten, waaronder Winterswijk, hebben gekozen om te beginnen met visieontwikkeling op een bepaald gebiedsdeel van de gemeente om zo ervaring op te doen met de Omgevingswet.

Er zijn twee aanleidingen om deze visie op te stellen:

- De komst van de Omgevingswet. Deze nieuwe wet heeft als doel om al het beleid dat met de fysieke leefomgeving te maken heeft bij elkaar te brengen, zodat het beleid beter (toegankelijk) wordt en burgers en bedrijven beter weten wat de overheid als doelen heeft gesteld. Dan kunnen ze zelf makkelijker initiatieven ontplooien. De omgevingsvisie, een van de onderdelen van de Omgevingswet, is een nieuwe planvorm die oude planvormen (zoals de structuurvisie, het milieubeleidsplan, het waterplan en het verkeers- en vervoersplan) gaat vervangen.
- Behoefte aan verandering. Onze leefomgeving moet bruikbaar blijven en geschikt zijn voor een veranderende samenleving waarin steeds nieuwe vragen, problemen, mogelijkheden en beleidsthema's voorkomen. Actuele ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld de energietransitie en de klimaatverandering. Daarnaast is de dynamiek van ruimtelijke, maatschappelijke en economische ontwikkelingen groter en veelzijdiger geworden. En daarvoor zijn er steeds aanpassingen aan het beleid nodig.

2.2 De opzet en opbouw van de omgevingsvisie

Deze omgevingsvisie kent de volgende opzet:

- Het fundament van de visie bestaat uit 2 pijlers; de fysieke leefomgeving en de vraagstukken, die spelen. Dit zijn zowel vraagstukken ten aanzien van grote maatschappelijke opgaven als energietransitie en klimaatadaptatie als vraagstukken van inwoners. Dit fundament is beschreven in hoofdstuk 2.
- Vanuit de 2 pijlers is een visie op hoofdlijnen gevormd. Deze hoofdlijnen staan in hoofdstuk 3 beschreven. De visie op hoofdlijnen wordt uitgewerkt in een visie op thema's (hoofdstuk 4) en in een visie op gebieden (hoofdstuk 5).
- In hoofdstuk 6 staat beschreven hoe we omgaan met nieuwe initiatieven.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 32 07-08-19 10:16

2.3 De Omgevingswet

Wat betekent de invoering van de omgevingswet?

De Omgevingswet bundelt en vereenvoudigt de regelgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving en het omgevingsrecht. Er is sprake van een grote verandering. Het omgevingsrecht bestaat nu nog uit tientallen wetten en honderden regelingen voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Dit dient geïntegreerd te worden in één wet. De Omgevingswet gaat echter verder. Uitgangspunt is dat de klant meer centraal komt te staan, dat de overheid meer gaat sturen op doelen en minder op regels en dat er meer ruimte komt voor maatwerk. Dat vraagt binnen gemeenten, die het meest directe contact met die 'klant' hebben, een aanpassing van de beleidsinstrumenten, maar ook van de cultuur van werken en de wijze waarop medewerkers binnen de organisatie worden aangestuurd.

In deze paragraaf lichten we toe wat de achtergrond is van deze nieuwe manier van denken, die ligt besloten in de achtergrond van de Omgevingswet, wat deze cultuurverandering in onze ogen inhoudt. Daarna staat beschreven hoe de omgevingsvisie samenhangt met de andere instrumenten uit de wet en tenslotte, hoe deze omgevingsvisie daar invulling aan geeft.

Minister Kajsa Ollongren begin 2018:

"De Omgevingswet is om meerdere redenen een bijzondere wet, deze daagt nadrukkelijk uit om oplossingsgericht naar maatschappelijke opgaven te kijken. Grote opgaven als klimaatadaptatie, maar ook minder groot, als lokale oplossingen voor agrarisch ondernemerschap. Met deze wet gaan we zaken mogelijk maken."

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 34 07-08-19 10:16

Nieuwe behoeften in onze samenleving

Mensen krijgen andere werkpatronen waardoor ze vaker thuis werken of vanuit huis een eigen bedrijf beginnen. Dit vraagt om nieuwe woningtypologiën. In de landbouw stopt ieder jaar 3% van de boeren. De vrijkomende grond wordt direct opgekocht door andere boeren die hun bedrijf daarmee verder ontwikkelen of gebruiken voor natuur- en landschapsontwikkeling. Het aantal nieuwe vormen van verkeer is bijna niet bij te houden, waardoor de traditionele opzet van weg, fietspad en wandelpad niet meer past bij de behoefte. We moeten ons land voorbereiden op nieuwe klimaatomstandigheden. We willen over naar een nieuw energiesysteem. De Nederlandse bevolking groeit stevig door (op dit moment 220 personen/dag) maar in sommige gebieden krimpt de bevolkingsomvang. In de komende decennia is een steeds groter deel van de bevolking met pensioen én actief. Het toerisme internationaliseert sterk en er komen grote nieuwe groepen vanuit de wereld naar ons land. Technologie verandert ons recreatiegedrag: u gaat eocachen, droneracen en u overnacht in een Airbnb huis dat tot voor kort een gewone woning was, en nu dus een parttime hotel is.

Tekstblok 2. Nieuwe behoeften in onze samenleving

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 35 07-08-19 10:16

Essentie van de nieuwe manier van werken: uitnodigingsplanologie

Een van de uitgangspunten van de Omgevingswet is dat we (Nederland) van de traditionele toelatingsplanologie overgaan naar uitnodigingsplanologie. Waarom doen we dat en wat is uitnodigingsplanologie?

De samenleving verandert voortdurend. De inrichting van onze fysieke leefomgeving moet die veranderingen mogelijk maken, faciliteren en soms ook initiëren. De veranderingen zijn breed, diep en versnellen onder invloed van demografische ontwikkeling, klimaatverandering en de ontwikkeling van technologie. Er is een lange lijst van nieuwe behoeften te maken die nieuwe voorzieningen nodig hebben (zie Tekstblok Nieuwe behoeften in onze samenleving). Hoewel de veranderingen omvangrijk zijn, worden deze doormiddel van kleine projecten gerealiseerd.

De overheid kan, namens de samenleving, deze aanpassingen alleen op hoofdlijnen aansturen. En zij kan dit zeker niet alleen uitvoeren. Een nieuwe vorm van planologie is nodig om dit voor elkaar te krijgen: we gaan van toelatingsplanologie naar uitnodigingsplanologie. Uitnodigingsplanologie is een algemene uitnodiging aan de samenleving om transformatieprojecten te initiëren en uit te voeren. De overheid zet daar wat tegenover, zij zal die initiatieven zo actief mogelijk faciliteren wanneer er wordt bijgedragen aan de gestelde doelen.

In de dagelijkse praktijk lopen er vaak verschillende vormen van planologie door elkaar. In de tabel geven we daar een overzicht van.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 36 07-08-19 10:16

Van	toelatingsplanologie	via	ontwikkelingsplanologie	naar	uitnodigingsplanologie (Omgevingswet)
Van	kaderstellend	via	vraagstellend	naar	activerend.
Van	belangen als uitgangspunt	via	gebiedsgerichtheid	naar	vraagstukken als uitgangspunt.
Van	afwegingen maken die leiden tot keuzes tussen belangen	via	gebiedsgerichte oplossingen bedenken	naar	het zoeken naar oplossingen voor vraagstukken en problemen.
Van	kaderstelling door de gemeenteraad	via	doelafspraken	naar	verbinding op doelen tussen overheid en samenleving.
Van	toetsen en reactief	via	organiseren	naar	faciliteren en proactief.
Van	een overheid die ruimte geeft voor burgerparticipatie	via	een overheid die samen met partijen ontwikkelingen opstart	naar	overheidsparticipatie en burgerparticipatie in wisselende vormen.
Van	een overheid die initiatieven vanuit de samenleving toetst aan haar algemene kader (gelijke monniken...)	via	extra: een overheid die voor bepaalde gebieden specifieke doelen stelt en daaraan toetst	naar	samenleving en overheid die een initiatief als uitvoering van een gedeeld doel zien en zo mogelijk maken (maatwerk).
Van	een samenleving die inspreekt op een plan zonder daar zelf verantwoordelijkheid voor te hoeven nemen	via	een samenleving die deels meedoet in ontwikkeling en deels traditioneel inspreekt	naar	een samenleving waarvan de positie sterker wordt naarmate ze zelf meer verantwoordelijkheid op zich neemt.
Van	afgestemd beleid	via	extra: gebiedsgericht beleid voor ontwikkelingsgebieden	naar	geïntegreerd beleid.
Van	een overheid die afwegingen maakt en daar draagvlak voor werft	via	een overheid die binnen bepaalde gebiedskaders samen met stakeholders tot voorstellen komt	naar	een overheid die samen met de betrokken samenleving tot voorstellen komt.

Tabel 1. Van toelatingsplanologie via ontwikkelingsplanogie naar uitnodigingsplanologie (omgevingswet)

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 37 07-08-19 10:16

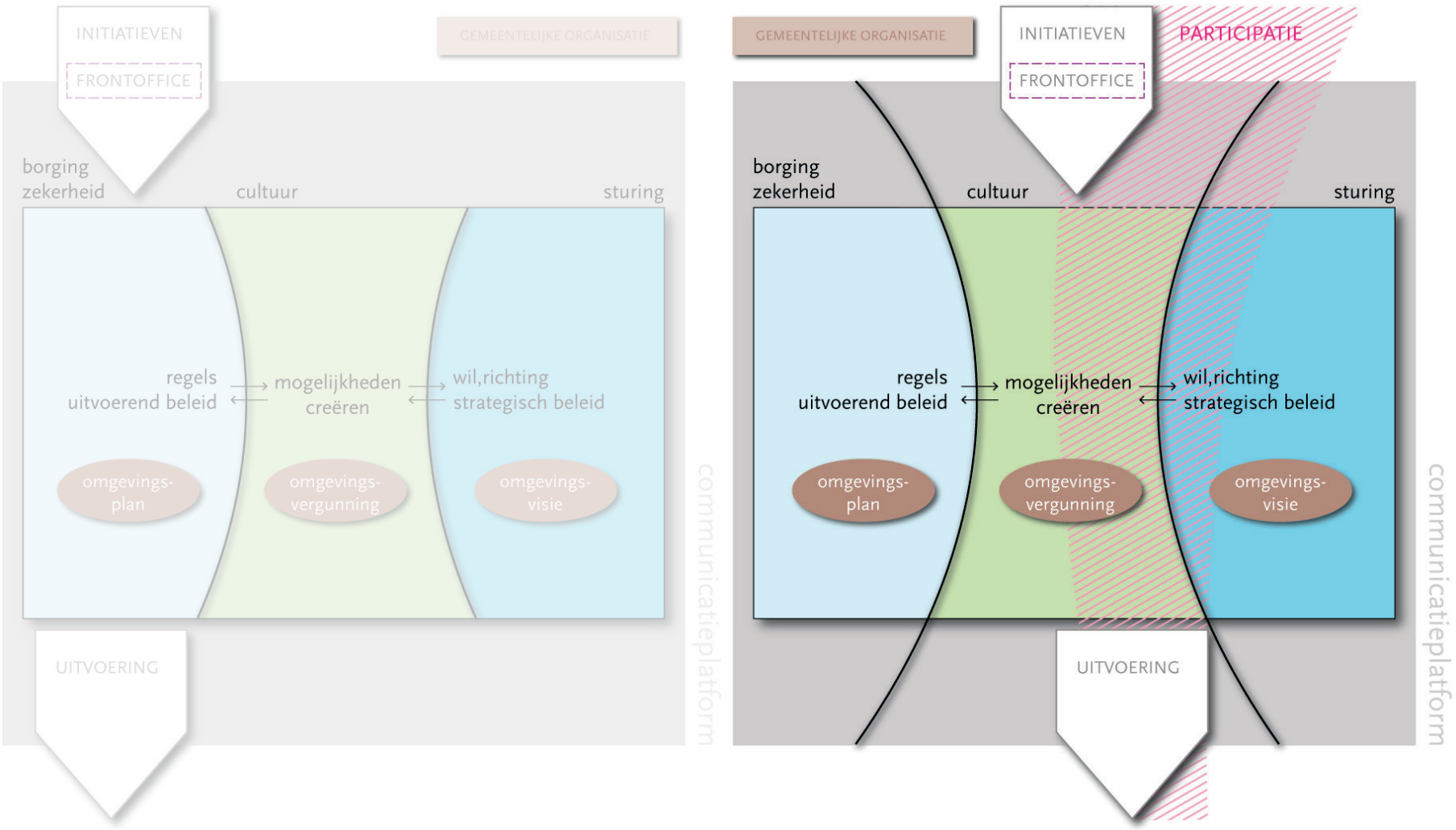

Figuur 4. De beoordeling van initiatieven gaat niet meer zoals links is verbeeld, maar zoals rechts is verbeeld.

In Winterswijk wordt al wat langer gewerkt met principes als uitnodigingsplanologie en maatwerk. We hebben nu een instrument in handen, waarmee we dit verder vergemakkelijken en eenvoudiger met creatieve oplossingen mee kunnen gaan.

Traditioneel worden initiatieven of aanvragen getoetst aan de regels van het bestemmingsplan. De bestemmingsplannen zijn gebaseerd op strategische beleidsnota's zoals de woonvisie of de structuurvisie. Als gemeenten willen afwijken van het bestemmingsplan dient een motivering te worden gezocht in de verschillende beleidsdocumenten. De essentie van de cultuurverandering is dat er in eerste instantie niet langer wordt getoetst, maar 'meegedacht'. De basishouding is om initiatieven te helpen tot realisatie. Dat hoeft en kan niet zomaar. Een gemeente stuurt een initiatief bij, in eerste instantie aan de hand van de doelen die staan verwoord in de omgevingsvisie, in de tweede plaats aan regels, die voor de borging van kwaliteiten en veiligheid in het omgevingsplan staan opgenomen. Als een plan past in de doelen van de gemeente en de essentiële kwaliteiten worden geborgd, dan werkt de gemeente mee aan een wijziging. Het omgevingsplan biedt de mogelijkheid, bijvoorbeeld via een afwijkingsvergunning, om eenvoudig en via een kortere procedure, mee te werken aan een wijziging.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 38 07-08-19 10:16

De omgevingsvisie in het stelsel van de Omgevingswet

De omgevingsvisie is een van de instrumenten van de Omgevingswet. Andere instrumenten zijn, onder andere, het omgevingsplan en het omgevingsprogramma.

Hoe hangen deze samen? Nevenstaand schema verbeeldt de hoofdlijn van de Omgevingswet. In de omgevingsvisie wordt al het strategische beleid van de gemeente gebundeld. De hoofddoelen van het beleid staan in deze visie. Alle regels die gelden voor de fysieke leefomgeving en die nu nog verspreid voorkomen in bestemmingsplannen, verordeningen en beleidsregels worden gebundeld in het omgevingsplan.

Voor beleid of plannen op tactisch en uitvoerend niveau maakt de gemeente uitvoeringsprogramma's.

Hoe geeft deze omgevingsvisie vorm aan uitnodigingsplanologie?

De Omgevingsvisie is vormvrij, maar heeft toch een aantal logische kenmerken. Voor Winterswijk kiezen wij de volgende algemene kenmerken voor de omgevingsvisie:

- We zetten alle strategische keuzes voor het fysieke domein bij elkaar, zodat burger, ondernemer en ontwikkelaar weten waar ze aan toe zijn.
- We laten de inhoud van de omgevingsvisie nauw aansluiten op het omgevingsplan. Op die manier kunnen we het omgevingsplan naar verwachting meer open formuleren. Daarom vindt u in de visie op thema's een aantal concrete handvatten voor de regels in het omgevingsplan.

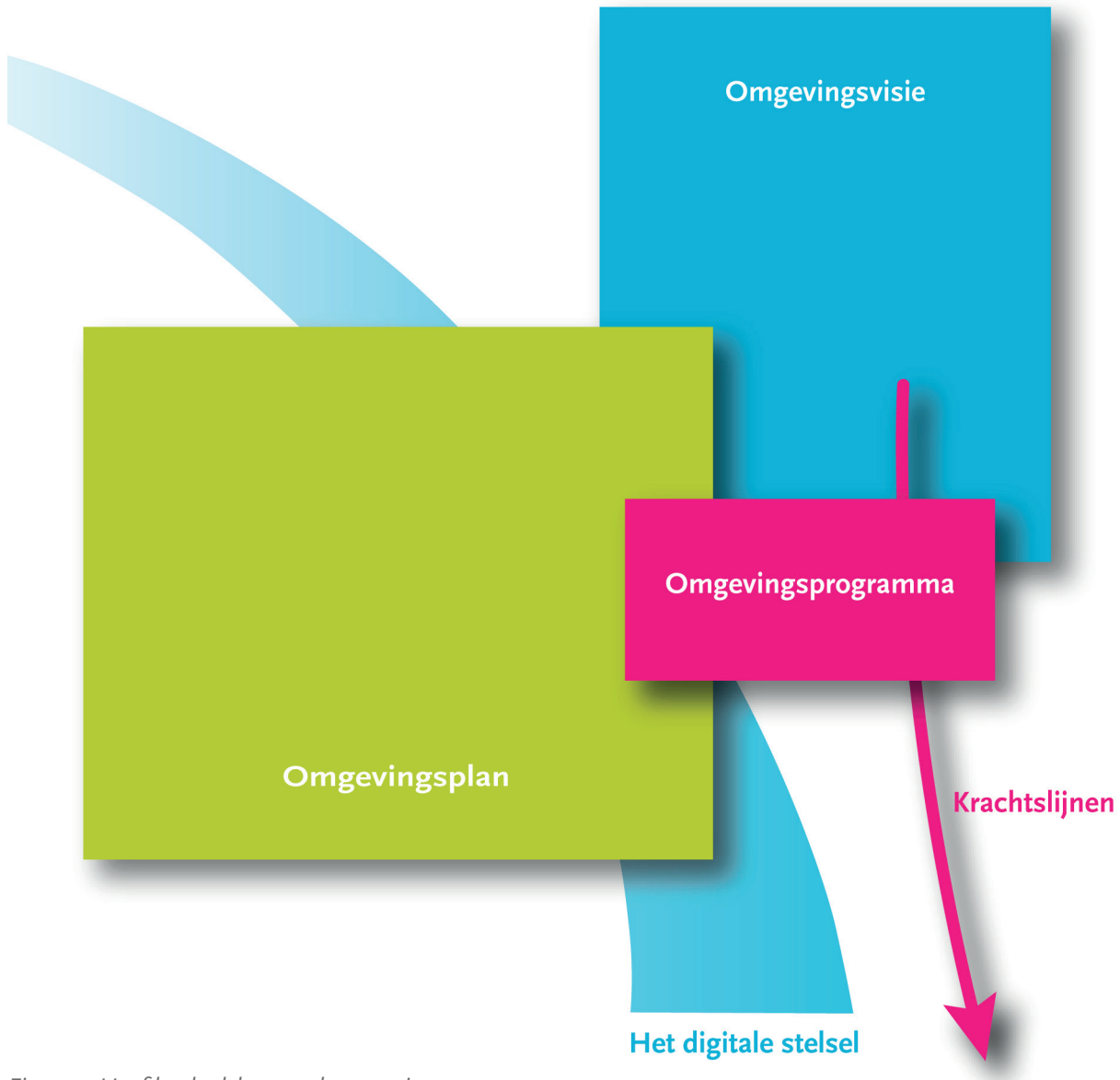

Figuur 5. Hoofdonderdelen van de omgevingswet

Wanneer werken we met kwalitatieve beschrijvingen en wanneer met kwantitatieve normen? Meer sturen op doelen en meer mogelijkheden voor maatwerk betekent dat we minder vaak dan vroeger werken met kwantitatieve normen. Toch gaan we in een aantal gevallen nog steeds uit van kwantitatieve normen. Dat doen we in gevallen waar we in de praktijk altijd van die norm uit zullen gaan, waar we de norm dus goed kunnen motiveren. In zo'n geval is de kwantitatieve norm duidelijker voor initiatiefnemers en de gemeente. Dat is de reden dat u in deze omgevingsvisie bij een deel van de beleidskeuzes een proceskeuze aantreft, en bij andere keuzes een kwantitatieve norm.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 39 07-08-19 10:16

- We treden niet teveel in detail in deze omgevingsvisie, omdat we dan de maatwerkmogelijkheden aan de voorkant teveel zouden beperken. Mocht in de loop van de komende jaren blijken, dat we op onderdelen meer op detail willen sturen op ontwikkelingen, dan kunnen we daarvoor een uitvoeringsdocument gebruiken.
- We leggen in deze visie nadrukkelijk een sterke relatie met de kwaliteiten in ons buitengebied. Dat zijn er bijzonder veel en ze zijn nauw verweven met elkaar en de functies in het gebied. Daarom zullen we per locatie moeten onderzoeken wat de voorkomende waarden zijn en hoe deze samenhangen. Om dit te vergemakkelijken wordt er in de loop van 2019 gewerkt aan een digitale atlas voor omgevingskwaliteit. Doel daarvan is om de mogelijkheid te bieden via één druk op een kaart alle relevante waarden met bijbehorende randvoorwaarden voor een bepaalde locatie in beeld te krijgen. In deze omgevingsvisie zijn alleen de hoofdkaarten met korte toelichting opgenomen.

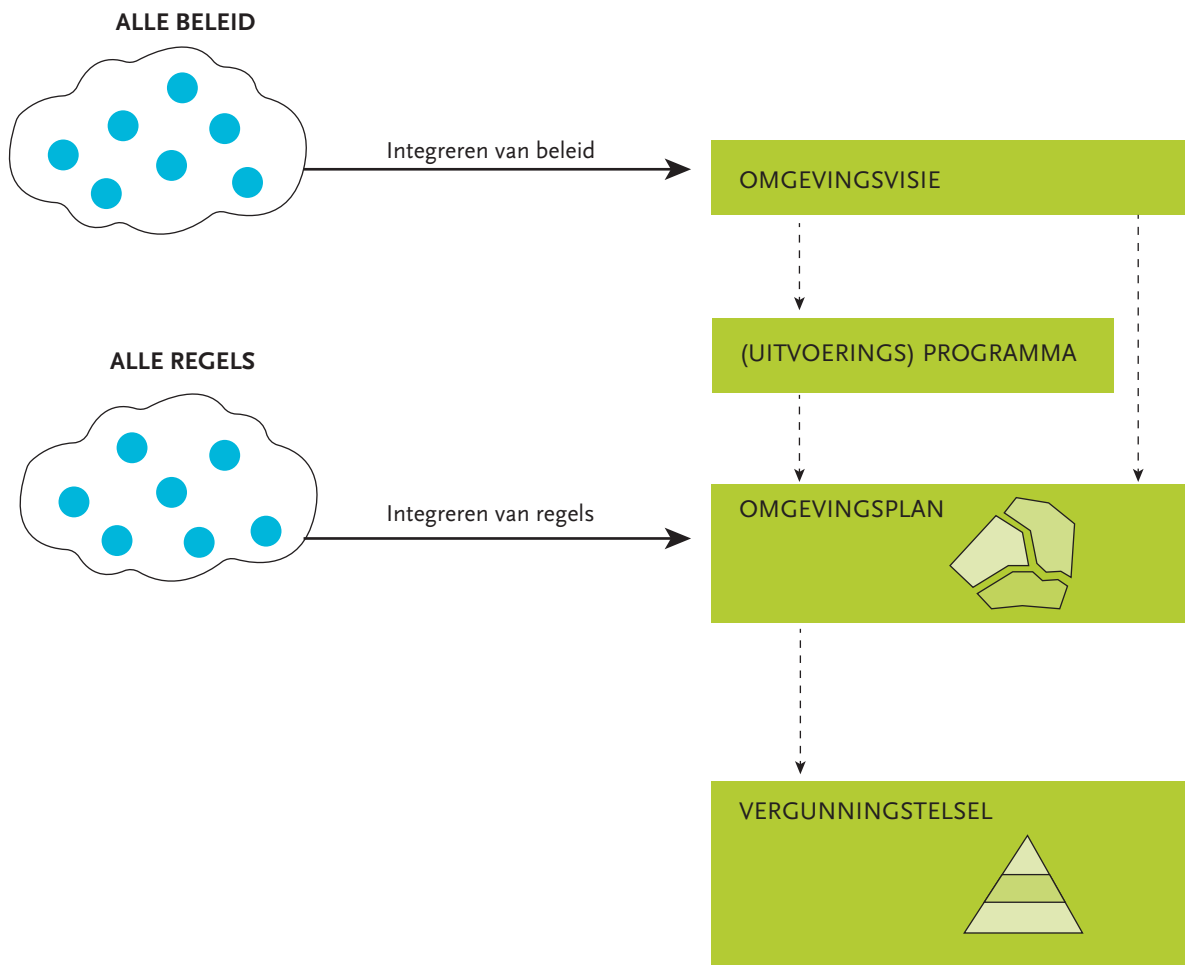

Figuur 6. Hoe beleid en regels integreren

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 40 07-08-19 10:16

2.4 Hoe is de omgevingsvisie tot stand gekomen?

Bij het opstellen van de omgevingsvisie hebben we drie belangrijke punten willen verankeren:

1. De samenwerking met de inwoners en ondernemers in ons buitengebied
2. Het integreren van alle sectorale beleid van de gemeente
3. Het bruikbaar maken van de visie voor de beoordeling van initiatieven.

Ad 1.

De sterke traditie die we in Winterswijk kennen in de samenwerking tussen gemeente en samenleving wilden we graag doorzetten in deze omgevingsvisie. We willen een visie die antwoord geeft op de vraagstukken uit de samenleving. Door die aansluiting is de kans op ontwikkeling en samenwerking het grootst. Vanaf 2016 hebben allerlei bijeenkomsten plaatsgevonden en hebben vertegenwoordigers van inwoners en ondernemers deelgenomen aan projectgroepen en creatieve sessies. Daarmee is een goed beeld ontstaan van de vraagstukken en wensen in de samenleving.

Ad 2.

Omdat de omgevingsvisie alle doelen voor het buitengebied bevat, maar het proces voor sectorale beleidsontwikkeling tijdens het opstellen van de omgevingsvisie ook is doorgegaan, hebben op enkele momenten interne gemeentelijke slagen plaatsgevonden om de verschillende beleidstrajecten af te stemmen.

Ad 3.

De gemeente heeft zich in de loop van de afgelopen jaren de achterliggende doelen van de omgevingswet steeds meer eigen gemaakt. In de laatste fase van de totstandkoming van het project is veel aandacht geweest voor het kunnen realiseren van 'maatwerk', en het sturen op 'doelen en effecten'. In meerdere fasen van het project hebben inhoudelijke verdiepingsslagen plaatsgevonden om het aantal harde normen verder te verminderen.

Het doorlopen proces

Het proces om te komen tot deze omgevingsvisie is gestart in 2015. Via een aantal bewonersavonden en een actieve inbreng van BSV, OBW en LTO is een breed beeld ontstaan van de vraagstukken die leven in het buitengebied van Winterswijk. In deze fase zijn vijf brede informatieavonden georganiseerd, 25 belangenorganisaties geïnterviewd en 38 beleidsdocumenten van de gemeente geanalyseerd. De uitkomsten van deze 'wensenfase' is in maart 2016 aan alle belangstellenden gepresenteerd. Na deze fase is een startnotitie opgesteld. Daarin is voor een aantal thema's beschreven op welke manier de gemeente de regels en normen wil aanpassen om tegemoet te komen aan de wensen in de samenleving. De startnotitie is wederom uitgebreid besproken met de samenleving en er heeft inspraak plaatsgevonden. Nadat de startnotitie op basis van de binnengekomen reacties is aangepast, is het ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. De startnotitie is in 2017 vastgesteld door de gemeenteraad van Winterwijk en vormde het vertrekpunt voor de volgende fase, het opstellen van de omgevingsvisie.

Opgave was om op basis van de wensen uit de samenleving en met in achtneming van andere beleidstrajecten die binnen de gemeente lopen een samenhangende visie op te stellen. Dit heeft geleid tot een eerste concept visie in januari 2018. In de periode die volgde is intern nagedacht hoe de visie op hoofdlijnen en de uitgangspunten uit de startnotitie juridisch en beleidsmatig vertaald moesten worden. In dat kader heeft in januari 2019 een tweetal gebiedsdialogen plaatsgevonden, waarin met inwoners aan de hand van een twintigtal concrete casussen is nagedacht over de uitwerking van de visie. Omdat in de tussentijd meerdere grote maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie en klimaatadaptatie, binnen de gemeente werden uitgewerkt, was een verdergaande integratie van het strategische beleid van de gemeente nodig. Deze interne slag heeft volgend op de gebiedsdialogen in het voorjaar van 2019 plaatsgevonden.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 41 07-08-19 10:16

Visie op de rol die de gemeente voor zichzelf ziet in het opstellen en uitvoeren van het omgevingsbeleid

Handelingsperspectieven van de gemeente

De Omgevingswet vraagt van de gemeente om bewust keuzes te maken over de rol of rollen die we willen spelen in processen van opstellen en uitvoeren van omgevingsbeleid. We handelen uit een mix van vier perspectieven die in het essay "Doe maar gewoon. Aan de slag met de Omgevingswet door systematisch proberen", van VNG en Nederlandse School voor Openbaar Bestuur opgesomd zijn:

1 De rechtmatige overheid. In dit perspectief ligt de nadruk op de juridische basis voor ons handelen, op gelijke behandeling en op procedurele zorgvuldigheid.
2 De presterende overheid. In dit perspectief ligt de nadruk op de insteek van overheidshandelen als productieproces dat moet leveren. Er worden doelen gesteld die meetbaar moeten zijn, en er wordt verantwoordelijkheid voor genomen. Gaandeweg en aan het eind van de, in de doelen gestelde, termijnen wordt gemonitord en geëvalueerd, eventueel ook afgerekend.
3 De netwerkende overheid. In dit perspectief ligt de nadruk op de gemeente die zich bewust is van het feit dat ze zich doelen kan stellen zo veel ze wil, maar dat ze voor uitvoering ervan altijd partners buiten nodig zal hebben, en de uitvoering van beleid dus ook moet organiseren. Ze neemt daartoe zelf initiatief.
4 De participerende overheid. In dit perspectief ligt de nadruk op initiatief bij anderen. De gemeente faciliteert. Als er geen initiatief genomen wordt, kunnen overheidsdoelen onbereikbaar blijken. Dat is deel van keuze om niet zelf initiatief te nemen.

Dat we een rechtmatige overheid zijn en blijven, behoeft geen betoog. Vergunningen worden conform de regels verleend, en wie voldoet aan alle eisen, krijgt de vergunning. Net zoals wie gehandhaafd wordt, volgens de regelen der handhaving behandeld zal worden.

Omgevingsbeleid en de toepassing ervan als productieproces, dat achten wij weinig voor de hand liggend. Weliswaar stellen wij jaarprogramma's voor bijvoorbeeld de handhaving op omgevingsbeleid op, maar dat is nog steeds geen productieproces. En vanzelfsprekend zullen wij ook vergunningaanvragen beoordelen binnen de termijnen die de wet daarvoor stelt. Maar ook dat is geen productieproces. Want we beoordelen. En beoordelingen zijn geen producten.

Het proces van het opstellen van de omgevingsvisie is een voorbeeld hoe we als gemeente in bepaalde situaties onze rol in verschillende fases verschillend kiezen. Begonnen vanuit het perspectief van de participerende overheid werd intensief met de gemeenschap geïnventariseerd wat de wezenlijke thema's en keuzes voor het buitengebied zijn. Daarna is een proces gevolgd waarin de stap is gezet richting een visie die conform de Omgevingswet moest gaan worden. Dat deden we als gemeente zelf met een intern proces, en met een aantal andere organisaties die vanuit hun eigen perspectief een omgevingsbeleid voeren (waterbedrijf Vitens, waterschap, GGD). In die fase waren we als gemeente meest netwerkend.

In de ronde dialoogbijeenkomsten hebben we gewerkt vanuit het participerende perspectief. We trokken de kar niet, maar luisterden, haalden op, verwerkten. We nodigden alle mensen en organisaties die eerder inbreng hadden geleverd bij een dialoog die hen centraal stelde, en waarvoor wij de voorzet deden. Hierna volgen nog de versies ter vaststelling door het college (die daarna ter visie wordt gelegd, en waarop formele inspraak mogelijk zal zijn), respectievelijk voor de raad. Die versies voor college en raad zijn gemaakt op een manier die past bij de rechtmatige overheid: procedureel zorgvuldig en zorgen voor een solide rechtsbasis voor de uitvoering van het beleid.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 42 07-08-19 10:16

De participerende rol wordt weer belangrijk in de uitvoering van het beleid. Het uitvoeringshoofdstuk van de visie en de Atlas Omgevingskwaliteit zijn er om ieder die initiatief wil nemen zo goed mogelijk te informeren en liefst ook uit te dagen en inspireren om te komen tot plannen met kwaliteit. In het buitengebied zijn er behalve voor het bezoekerscentrum steengroeve geen zaken waarvoor wij op korte termijn een projectleider zullen gaan inzetten. Dus de netwerkende overheid zal in het buitengebied hierna niet vaak aan de orde zijn.

De uitvoering van beleid is ook de fase waarin vergunningverlening en handhaving aan de orde zijn. In die situaties zal het perspectief van de rechtmatige overheid centraal staan.

Hierna volgt het beleid dat geformuleerd is vanuit deze visie op de perspectieven: een helder kader voor initiatiefnemers en eigen projectleiders, vergunningverleners en handhavers. Een beleid dat initiatiefnemers in de gemeenschap als eerste doelgroep heeft. Maar ook een beleid dat rekening houdt met alle anderen die volgens de wet belang hebben bij een overheid die rechtmatig handelt. En met alle belangen die geen stem hebben. Daarom zijn de ondergrond (het abiotisch milieu), de flora en fauna, onze cultuurhistorie en de archeologie onderdeel van ons beleid.

Foto 1. Interne werkbijeenkomst gemeente.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 43 07-08-19 10:16

2.5 Hoe kunnen initiatiefnemers van een project of bouwplan deze omgevingsvisie lezen?

Als een initiatief niet direct mogelijk is via het bestemmingsplan buitengebied van 2011 kan de gemeente meewerken aan een afwijking van het bestemmingsplan. Daartoe kijkt de gemeente in deze omgevingsvisie. Een initiatief doorloopt via deze omgevingsvisie 3 stappen:

1. Past het in ons algemene beleid van de omgevingsvisie. Dit staat in hoofdstuk 5.
2. Past het in het gebied? Dit staat in hoofdstuk 6.
3. Is het initiatief realiseerbaar met de kwaliteiten van de plek. Dit staat in paragraaf 5.4.

Leeswijzer

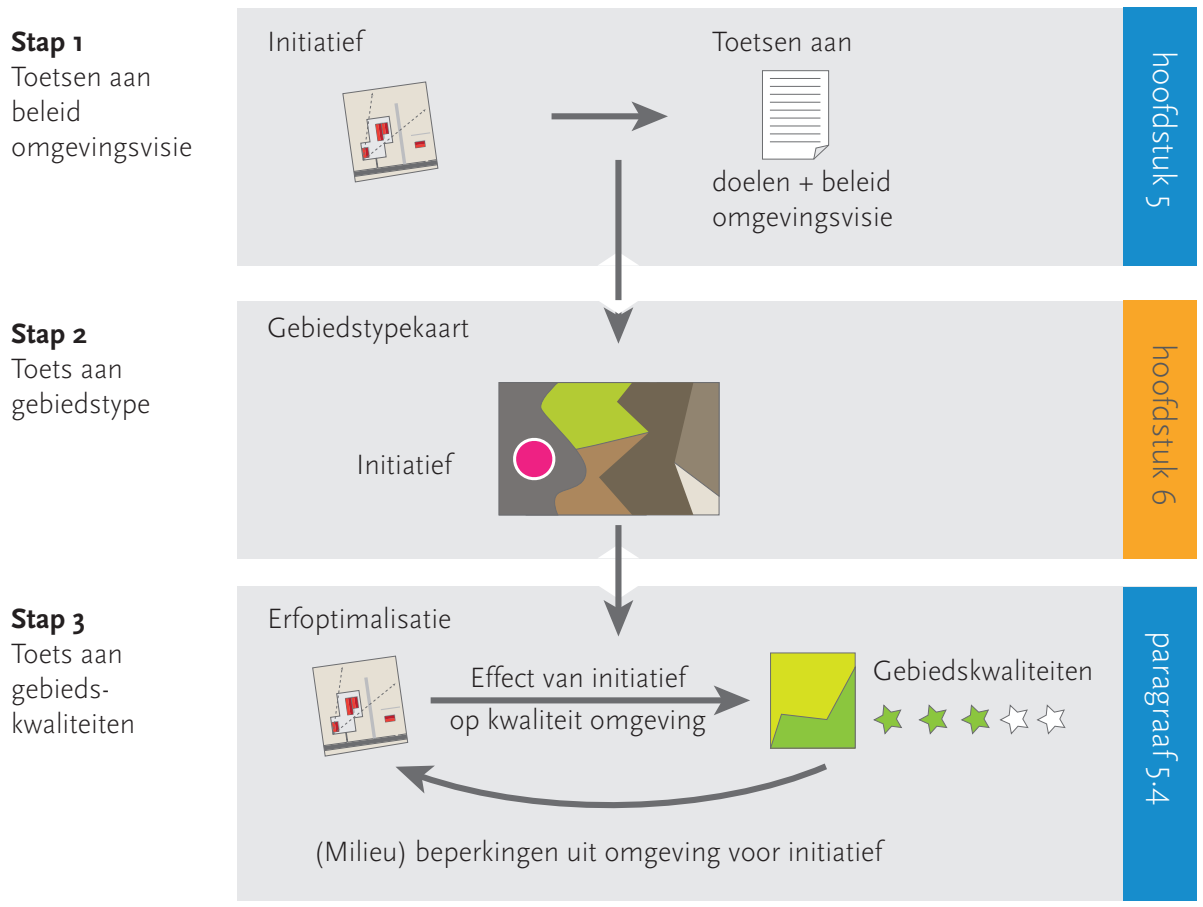

Figuur 7. De 3 stappen welke een initiatief doorloopt

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 44 07-08-19 10:16

Optimalisatie van het erf

Optimalisatie van het erf (en directe omgeving) houdt in dat we de algehele kwaliteit van het erf zo hoog mogelijk willen maken. Daarbij wordt de kwaliteit van het erf bepaald door de indeling, inrichting, beeldkwaliteit van de bebouwing. Per erf zijn de uitgangssituatie (oorspronkelijke en huidige kwaliteit), de omvang van het initiatief en de mogelijkheden om de kwaliteit te verbeteren verschillend. Daarom is de optimalisatie van het erf ook maatwerk.

Foto 2. Impressie van de dialoogbijeenkomsten

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 45 07-08-19 10:16

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 46 07-08-19 10:16

Deel 2 Hoofdlijnen en achtergronden

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 47 07-08-19 10:16

Hoofdstuk 3 Uitgangspunten

3.1 Waarop is de visie gebaseerd?

Winterswijk, levend icoon van het kleinschalige Nederlandse cultuurlandschap

Het landschap van Winterswijk is uniek. We zijn misschien wel het belangrijkste voorbeeld van kleinschalige coulisselandschappen, waar het oosten van ons land door wordt gekenmerkt. Een landschap met vele sporen uit het verleden en het enige Nationale Landschap dat een hele gemeente beslaat. Het landschap kenmerkt zich door rust en ruimte. Maar ons landschap is ook een levend landschap. Een landschap dat niet stilstaat, maar wordt gevormd en aangepast door de inwoners en ondernemers in het landelijke gebied en de buurtschappen. Dit zijn hechte gemeenschappen met een sterke sociale samenhang, die talloze activiteiten en evenementen organiseren. Het authentieke van Winterswijk bestaat daarom uit het behoud èn gebruiken van het landschap. We zijn geen museum, maar een gebied waarin wordt geleefd, gewerkt en gerecreëerd. Bovendien hebben en houden we deze kwaliteiten niet alleen voor onszelf, maar nodigen anderen uit hiervan mee te genieten . Een bijzonder gegeven is onze ligging aan de grens. Ons achterland is groot en dat vertaalt zich naar een sterk en uitgebreid voorzieningenaanbod en we gebruiken talloze voorzieningen die vlak over de grens beschikbaar zijn. De kwaliteiten en de samenhang tussen buurtschappen en buitengebied maken ons tot een icoon.

Veel van deze bijzonderheden kennen we van oudsher. Ze zijn langzaam ontwikkeld tot wat ze nu zijn: een sociale, hechte, ondernemende gemeenschap in een prachtig landschap. Veranderingen in onze samenleving en ons landschap gaan doordacht en organisch. De sámenleving verandert natuurlijk wel en het landschap, de economie en de ruimte om ons heen verandert daarin rustig mee. Op die manier blijft het wonen, het werken, het leven en ons landschap in balans.

In onderstaande paragrafen nemen we u stapsgewijs mee in deze uitgangspunten voor de fysieke leefomgeving van Winterswijk.

[1] *Onze citymarketing campagne onder de titel '100% Winterswijk, genieten van het pure leven' draagt deze uitnodiging ook uit.*

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 48 07-08-19 10:16

We zien de volgende kwaliteiten als onze kernkwaliteiten:

- bijzondere kernmerken als gevolg van de natuurlijke uitgangssituatie (geologische en aardkundige kenmerken). Dit uit zich b.v. in bijzondere bodemlagen die dicht aan de oppervlakte komen.
- De bijzondere en hoge kwaliteit van het cultuurlandschap, ontstaan door menselijk gebruik in het verleden. Dit zien we terug in de vele cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, erven en landschapselementen, vaak vervlochten tot kenmerkende ensembles.
- Ecologische waarden, die zijn ontstaan als gevolg van de opbouw van ons landschap.
- De leefbaarheid in het landelijk gebied die er is als gevolg van de sociale samenhang.
- Het economisch functioneren van het landelijk gebied, die bijdraagt aan de binding van inwoners aan ons gebied en in veel gevallen een (financiële) drager is van de bijzondere kenmerken van het landschap.
- De identiteit, die door het samenleven in het buitengebied, is ontstaan. Deze elementen van onze gedeelde identiteit staan beschreven in tekstblok 1.
- De milieukwaliteit. De kwaliteit van duisternis en stilte is een groot deel van het buitengebied bijzonder hoog en ook de fijnstofconcentraties zij laag te noemen.

Onze keuzes richten zich op:

- Het veiligstellen, behouden en bevorderen van die kwaliteiten.
- Het laten van ruimte voor initiatieven die aan die kwaliteiten bijdragen

Tekstblok 3. Kernkwaliteiten en hun betekenis voor onze keuzes

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 49 07-08-19 10:16

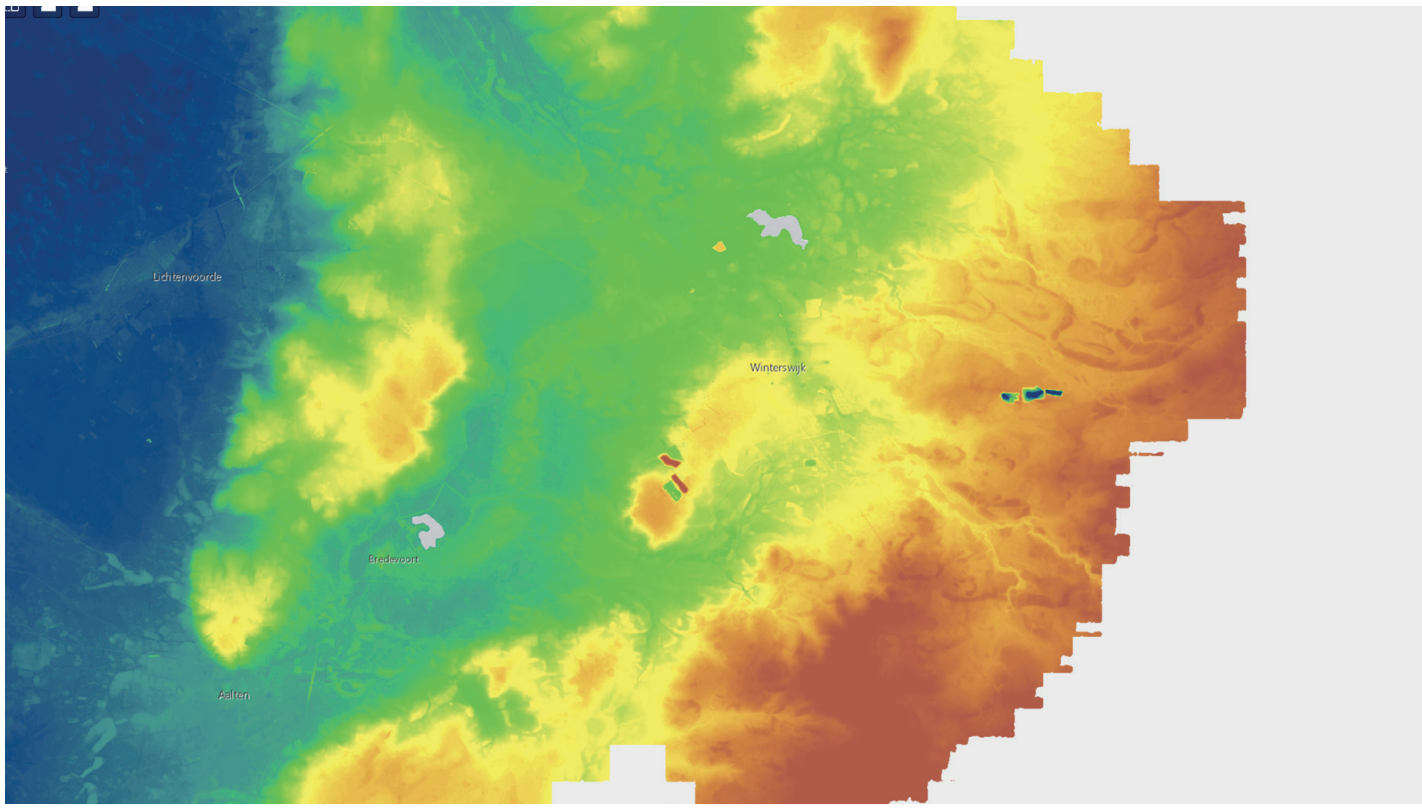

Kaartbeeld 2. De hoogtekaart van Winterswijk, waarop de hogere plateaus en dekzanden goed zichtbaar zijn.

3.2 Beschrijving van de fysieke leefomgeving

De natuurlijke uitgangssituatie

De unieke kwaliteiten van Winterswijk worden voor een deel verklaard door de ligging op de rand van een hooggelegen plateau, dat zich vanuit Duitsland uitstrekt over een klein deel van Oost-Nederland. Door bewegingen in de aardkorst komen in Winterswijk geologische afzettingen dicht aan de oppervlakte, waar deze zich elders in Nederland op grote diepte bevinden. Op het plateau zijn diepe erosiegeulen uitgesleten, wat oorspronkelijk grote hoogteverschillen heeft opgeleverd.

Deze geulen zijn in de loop der tijd opgevuld geraakt met sediment en stoven later dicht met dekzanden. Door de opvullingen zijn de meeste hoogteverschillen in het landschap uitgevlakt. De dekzanden werden de belangrijkste woongebieden en vanaf de late middeleeuwen ontstonden hier ook de essen. De huidige beeklopen zijn ontstaan vanaf de tijd dat er bewoning in het gebied aanwezig was en de ligging daarvan is dan ook goed te zien op de (huidige) hoogtekaart.

Op een deel van het plateau zijn echter, door stagnerende bodemlagen, hele natte omstandigheden ontstaan. Hier hebben zich uitgestrekte veengebieden gevormd.

Op de hoogtekaart en de geomorfologische kaart zijn de hoogteverschillen en de verschillen in landschapsvormen goed te zien.

Vorming van het landschap

Door de hoogteverschillen is een uitgebreid stelsel aan beken, beekloopjes en sloten aanwezig. Er zijn drie hoofdbeeksystemen: de Groenlose Slinge, Boven Slinge en de Schaarsbeek, elk met veel zijbeken.

De eerste bewoning is gekoppeld aan de hoger gelegen zandgronden, de kampontginningen. Vanaf de Middeleeuwen werden de kampontginningen, die plaatsvonden in Winterswijk, meer plaatsgebonden en omvangrijker.

De kampontginningen bestonden uit boerderijen of kleine nederzettingen met akkers, bosjes en weiden temidden van de woeste gronden. In de loop van de eeuwen regen deze kampontginningen zich aaneen tot grotere akkercomplexen. Doordat deze akkercomplexen op de hogere zandgronden ontstonden en door plaggenbemesting verder werden opgehoogd, kregen ze een extra hoge ligging met de kenmerkende steilranden.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 50 07-08-19 10:16

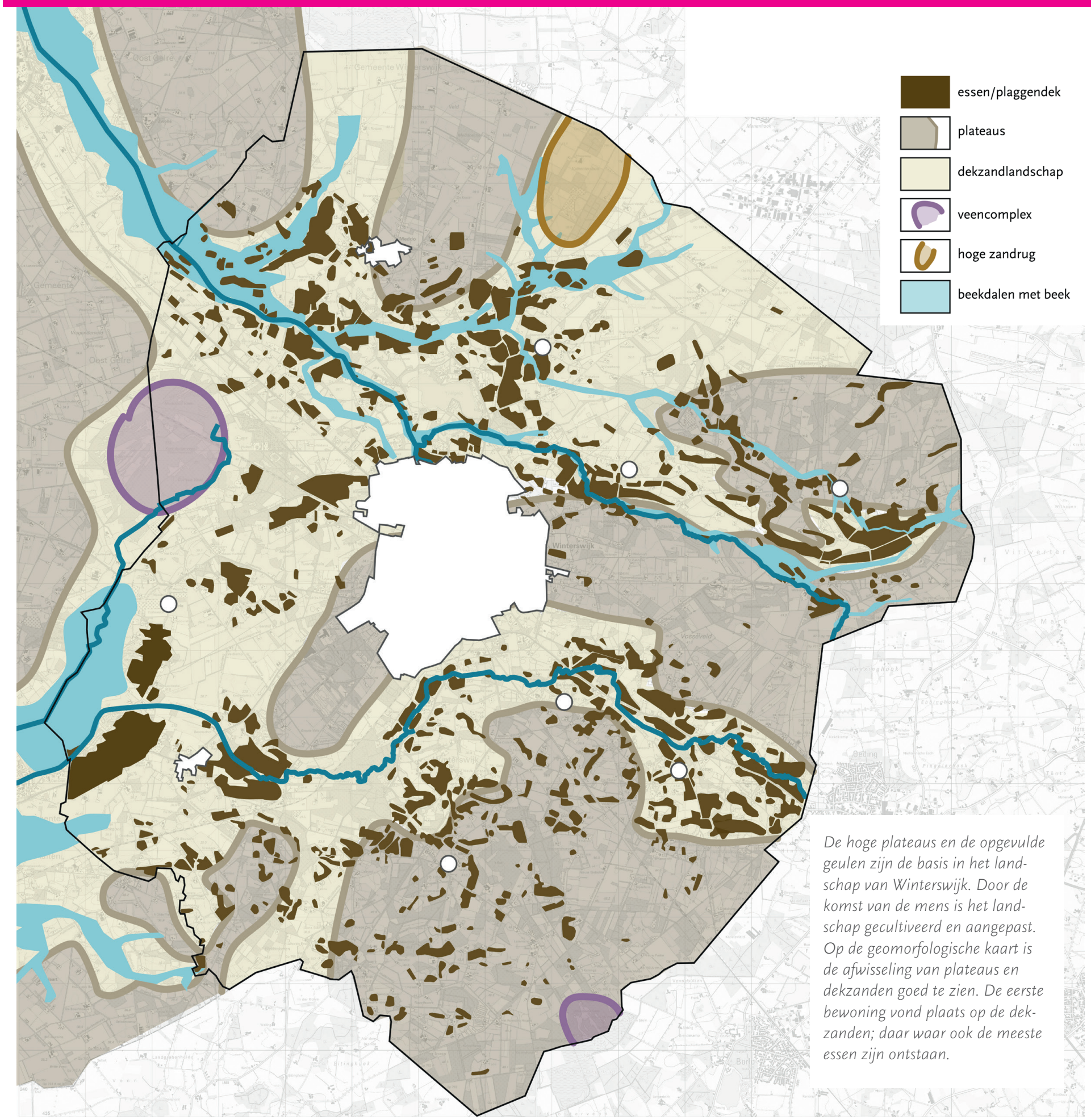

De hoge plateaus en de opgevulde geulen zijn de basis in het landschap van Winterswijk. Door de komst van de mens is het landschap gecultiveerd en aangepast. Op de geomorfologische kaart is de afwisseling van plateaus en dekzanden goed te zien. De eerste bewoning vond plaats op de dekzanden; daar waar ook de meeste essen zijn ontstaan.

Kaartbeeld 3. Geomorfologische ondergrond

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 51 07-08-19 10:16

Foto 3. Berenschot's watermolen

Heel bepalend voor het behoud van deze historische structuur is het ontstaan van Scholtegoederen. Hierdoor hebben bezittingen lange tijd uit grote eenheden bestaan, waar bos en houtwallen vanwege de jacht en om esthetische redenen een belangrijke rol vervulden. Een deel van de Scholtegoederen kent grotere herenhuizen, waarmee vroegere eigenaren hun bezit opwaardeerden (zie par 5.4 voor meer informatie over de Scholtenboerderijen en Scholtegoederen).

Een groot deel van de gronden in Winterswijk is echter pas in de 20e eeuw ontgonnen. Het betreft de armere en vaak nattere gronden. Het betreft geen uitgestrekte gebieden, zoals in andere delen van de provincie, maar langgerekte zones tussen de hogere ruggen met het oude hoevenlandschap.

Dit jongere ontginningslandschap is echter deels ontgonnen als onderdeel van de Scholtegoederen, waardoor het eveneens flinke bosopstanden kent. Andere delen zijn meer open en iets grootschaliger. Met name aan de randen van de gemeente, zoals bij Meddo liggen grotere, meer open ontginningsgebieden. Tenslotte bestaat een deel van onze gemeente uit (voormalige) moerasgebieden. Hier stagneerde eeuwenlang het water, zodat zich hoogveen ontwikkelde.

Een deel van deze gebieden is in de 20e eeuw alsnog ontwaterd en in (agrarisch) gebruik genomen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Corle, waar zich een zone met smalle langgerekte kavels bevindt.

Het maatschappelijk en economisch functioneren

In dit landschap liggen negen buurtschappen verspreid liggende woningen en (boerderij)erven. In totaal wonen er ruim 5.300 mensen in het buitengebied van Winterswijk. Alle buurtschappen worden gekenmerkt door een grote sociale cohesie en vele activiteiten en evenementen. We doen dingen samen en kijken om naar elkaar. Onze hele streek staat hierom bekend. In figuur 1 staat een aantal basisgegevens van het maatschappelijk en economisch functioneren van ons buitengebied.

Het samenleven van de inwoners in het buitengebied heeft geleid tot een kenmerkende gedeelde identiteit voor ons buitengebied. Deze elementen van onze gedeelde identiteit staan beschreven in het kader 'Onze identiteit'.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 52 07-08-19 10:16

De bewoners

- 5300 inwoners, verspreid over het buitengebied en 9 buurtschappen.
- De groep inwoners in de leeftijdscategorie 45-74 is oververtegenwoordigd, net als de oudere jeugd.
- De jongste leeftijdsgroep (basisschoolleeftijd) is ondervertegenwoordigd. Er komen meerdere basisscholen voor, waarvan de meeste minder dan 100 leerlingen kennen.
- Het buitengebied bevat 16% van alle woningen in Winterswijk.

De ondernemers

- De agrarische sector in Winterswijk wordt gedomineerd door de melkveehouderij. Daarnaast komt er een aantal pluimveehouderijen en varkenshouderijen voor.
- Er zijn 800 ondernemers in het buitengebied, waarvan het merendeel niet agrarisch is. Dit zijn ambachtelijke bedrijven, aannemers, handelsbedrijven en houtbewerkingsbedrijven. Daarnaast komen er beroepen aan huis, (enige) detailhandel en zorgbedrijven voor.
- Per jaar stopt landelijk ongeveer 3% van de agrarische bedrijven. Op basis van landelijk onderzoek wordt geschat dat de hoeveelheid vrijkomende agrarische bebouwing in Winterswijk tussen 2016 en 2030 in totaal rond 150.000 m² (25 voetbalvelden) zal zijn (Vrijkomende agrarische bebouwing in het landelijk gebied, Alterra 2014).

De recreanten

- Belangrijke motieven voor recreatie zijn: rust, natuur en de mogelijkheden voor fietsen en wandelen. Samen met omliggende gemeenten zijn er 60 fietsroutes.
- Winterswijk heeft ongeveer 750.000 toeristische overnachtingen per jaar.
- Veel verblijfsrecreatieve faciliteiten kampeer- en bungalowterreinen, groepsaccommodaties, minicampings, verspreid liggende B&B's en solitaire vakantiewoningen.
- Dagrecreatieve trekkers, zoals 't Hilgelo en het strandbad.

Figuur 8. Maatschappelijk en economische kenmerken van het buitengebied.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 53 07-08-19 10:16

Onze identiteit

De Winterswijkse identiteit is wat ons betreft de verbinding tussen de volgende kenmerkende aspecten van de Winterswijkse gemeenschap, economie, landschap, cultuurhistorie en netwerken:

- **Betrokken gemeenschap**. Mensen en organisaties voelen zich daadwerkelijk verbonden met de eigen sociale, fysieke, historische, ecologische omgeving. Ze kennen de geschiedenis, ze zoeken elkaar op, voorkomen uitwassen, corrigeren anderen waar nodig, laten minder gemakkelijk invloeden van buiten toe. De gemeenschap is zowel sociaal als economisch veerkrachtig. Het verenigingsleven is kleurrijk, veelzijdig en vol energie. Participatie is 'gewoon'.

- **Innovatief ondernemerschap met oog voor de menselijke maat.** Winterswijkse bedrijven en organisaties zijn sterk innovatief. Grote beursgenoteerde bedrijven zijn zeldzaam. Het ondernemerschap staat op hoog niveau en denkt "anders", laat zich niet meeslepen, denkt zelf nuchter na. Familiebedrijven en klein ondernemerschap in niches komen veel voor. In die niches hebben ze vaak een internationale en bijna altijd een bovenregionale markt. Binding met het personeel en de gemeenschap is een vaste waarde binnen de bedrijven. Bedrijfsverplaatsingen naar buiten de gemeente komen sporadisch voor. Bij tekorten aan personeel proberen bedrijven eerder mensen te bewegen in de Achterhoek te komen werken dan dat ze zullen besluiten naar ruimere arbeidsmarkten te verhuizen.

- **Netwerken die onderlinge binding tot uitdrukking brengen.** Mensen, bedrijven, organisaties, instanties zijn op vele manieren in allerlei rolverhoudingen met elkaar in contact. Je manager doordeweeks kan zonder probleem je teamgenoot in het weekend zijn. Je maakt samen muziek. Sponsoring van sport en cultuur zijn normaal. Het volksfeest is voor alle rangen en standen. Van arrogantie en pronken is de Winterswijker wars. Nuchterheid, en afstand van bestuurlijke modes worden gecombineerd met gemeenschapszin en naoberschap. Van buitenaf komen om van dat netwerk en die gemeenschap deel uit te gaan maken, vergt een inspanning en geduld van de nieuwkomer. Wie dat inbrengt, krijgt er ook veel voor terug. Wie zich er niet mee kan verenigen, kan blijven zoeken naar aansluiting. Vriendelijkheid en voorkomendheid vallen ieder ten deel die zich open opstelt.

- **Verweven landschap dat dynamiek en waarde combineert.** Het landschap is het resultaat van mee-ontwikkelen met maatschappelijke en economische veranderingen. Schaal, geologie, ecologie, natuur, inrichting, bebouwingsdichtheid, inrichting van erven, kleur- en materiaalgebruik, en kwaliteit van de bebouwing zijn ieder afzonderlijk al onderscheidend, en in combinatie met elkaar uniek. Dat landschap heeft grote invloed op de kwaliteit van wonen en leven, accommodeert bedrijven, en is samen met de levensstijl en de commerciële, culturele, en recreatieve voorzieningen een magneet voor toerisme en recreatie.

- **Cultuurhistorie die leeft.** Ze is zichtbaar in landschap, architectuur, evenementen. Ze is onzichtbaar in waarden, normen, gebruiken. Ze verbindt de mensen en de plekken, het heden en het verleden, en is een koersbepaler voor de toekomst. Cultuurhistorie biedt veel informatie over het verleden en vormt daarmee een belangrijk deel van ons DNA. Door de aanwezigheid van het verleden voelen bewoners zich meer verbonden met hun buurtschap, komen toeristen graag om er te verblijven en te recreëren en vestigen bedrijven en organisaties zich. De geschiedenis van de eigen buurtschap is voor bewoners heel waardevol. Bewoners zijn trots op hun eigen buurtschap en de eigenheid van die buurtschap ligt vaak in de geschiedenis en het karakter van de bebouwing, structuren, landschap maar ook routes, verhalen, omgangsvormen en kunstuitingen. Door een duurzame bestendiging van erfgoed blijft het verleden en de identiteit van een streek voor volgende generaties behouden. Integraal onderdeel van de cultuurhistorie is de archeologie.

Tekstblok 4. Onze identiteit

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 54 07-08-19 10:16

Foto 4. Valkeniersbult. Foto gemaakt door: Stefan Buning Verkregen van: https://www.panoramio.com/photo/16244496

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 55 07-08-19 10:16

De huidige situatie rond milieu en gezondheid

Binnen de fysieke leefomgeving zijn veel aspecten van invloed op de gezondheid, zoals milieuaspecten (fijnstof, stikstof), invloeden van het klimaat (bijvoorbeeld hittestress, droogte en wateroverlast), de mogelijkheden voor sport en bewegen en de productie van gezond voedsel. Maar ook de mentale gezondheid van mensen wordt beïnvloed door het leven in een mooie, schone en veilige omgeving. Er is sprake van een nieuwe kijk op gezondheid, die minder uitgaat van beperkingen en genezing, maar meer van wat mensen wel kunnen (als ze beperkt zijn) en preventie van ziektes. Dit wordt positieve gezondheid genoemd (zie Tekstblok: een nieuwe kijk op gezondheid).

We hebben in Winterswijk een bijzonder sterke uitgangssituatie als het gaat om gezondheid. We hebben sterke sociale structuren en overal zijn het groen en de natuur dichtbij. Er ligt wel een aantal uitdagingen. Ten eerste moeten we inspelen op een toename van het aantal ouderen. Hoe kunnen zij langer leven in een goede gezondheid? In de tweede plaats hebben we een uitgestrekt landelijk gebied en liggen voorzieningen soms wat verder weg. Ook is het een uitdaging om voorzieningen in kleine buurtschappen, zeker bij een veranderende bevolking, in stand te houden.

Een nieuwe kijk op gezondheid

Waar vroeger gezondheid werd gezien als een thema ter voorkoming of genezing van ziektes, wordt gezondheid nu veel breder gezien. Het gaat in de breedte om je welbevinden, zowel psychisch, lichamelijk als sociaal.

Maar ook om je aanpassingsvermogen als je wel een ziekte hebt of een gebrek kent. Het Louis Bolk instituut heeft het in dit opzicht over positieve gezondheid[2].

Binnen de gemeente hanteren we in het gezondheidsbeleid het model van Lalonde. Daarin worden 4 elementen onderscheiden die van invloed zijn op de gezondheid:

- **Sociale en fysieke omgeving;**
- **Leefstijl;**
- **Aanwezigheid zorgvoorzieningen;**
- **Biologische factoren.**

[2]Het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren bij lichamelijke, psychische en sociale uitdagingen van het leven.

Tekstblok 5. Een nieuwe kijk op gezondheid. Functiemenging, uitnodiging tot beweging en ontmoeten.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 56 07-08-19 10:16

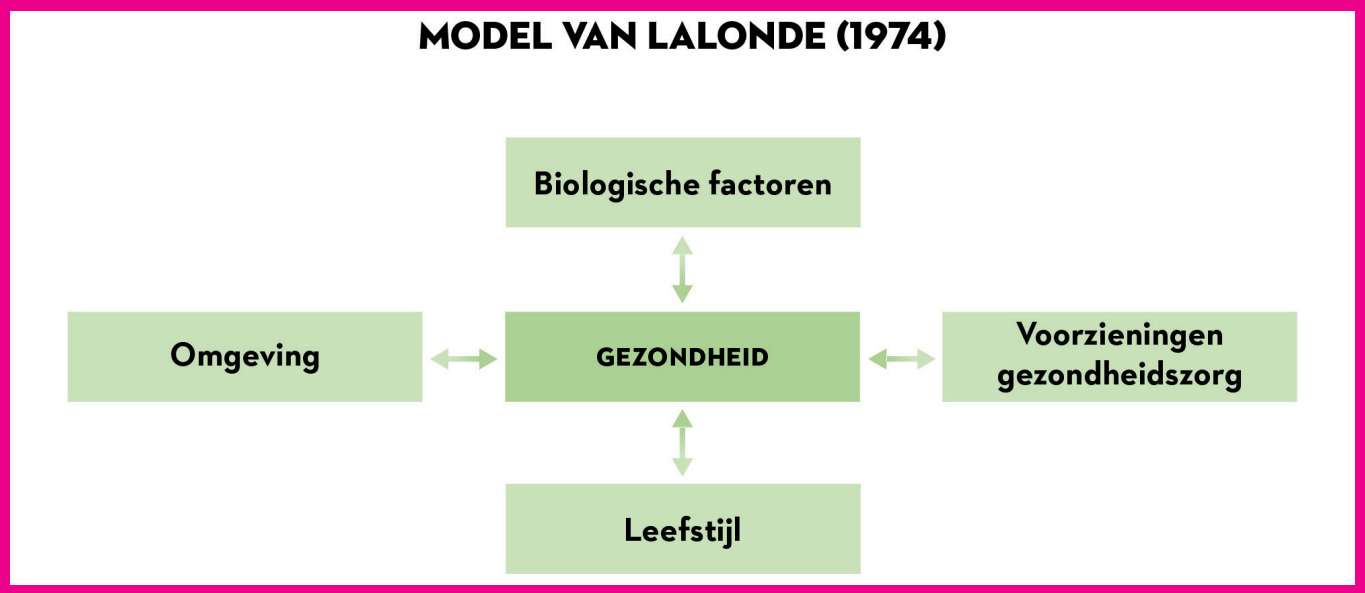

Figuur 10. Model van Lalonde 1974, Bron: Https://www.gezondleven.be

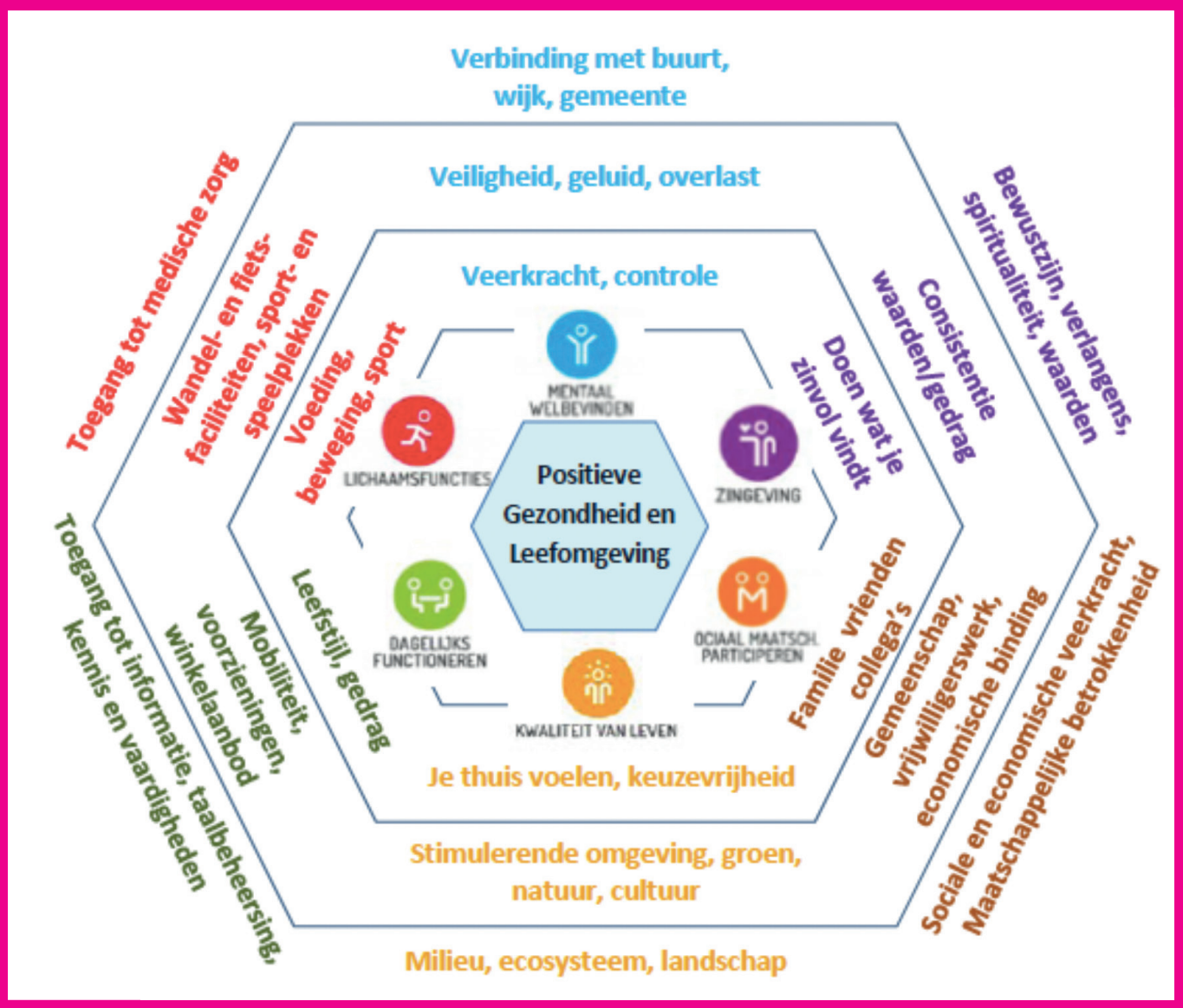

Figuur 9. Voorbeeld van de verbinding van leefomgeving met de zes domeinen van Positieve gezondheid. Invulling op verschillende schaalniveaus, bijvoorbeeld woning, straat, wijk. Door met alle stakeholders het model gezamenlijk in te vullen, ontstaat een integraal inzicht in 1) factoren die van invloed zijn en 2) de verantwoordelijke actoren voor interventies. Dat biedt concrete handvatten voor verbeteracties. | Bron: Louis Bolk Instituut

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 57 07-08-19 10:16

Milieu-aspecten

Kenmerkend voor de milieukwaliteit:

- De milieukwaliteit van het buitengebied is over het algemeen goed
- De fijnstofconcentraties in Winterswijk zijn laag te noemen.
- De hoge landelijke stikstofdepositie heeft nadelige invloed op de natuur in de gemeente. Daarnaast is er sprake van fijnstof vanuit het Ruhrgebied.
- De kwaliteit van stilte en duisternis is van hoge waarde.
- Klimaatverandering is binnen de gemeente vooral merkbaar aan droogte in de zomer en aan piekafvoeren van regenwater.

Een groot deel van het buitengebied heeft lage waarden voor wat betreft concentraties stikstof. Langs enkele wegen in Winterswijk en de Misterweg ligt deze concentratie iets hoger. In een westelijk deel van het buitengebied ligt de concentratie iets hoger dan in het oostelijk, noordelijk en zuidelijk deel.

Een groot deel van het buitengebied is werkelijk stil te noemen. Met name langs de grotere en meer doorgaande wegen en rond de industrieterreinen ligt het geluidsniveau duidelijk hoger. De wegen met het hoogste geluidsniveau zijn de Misterweg, de Kottenseweg en de Groenloseweg.

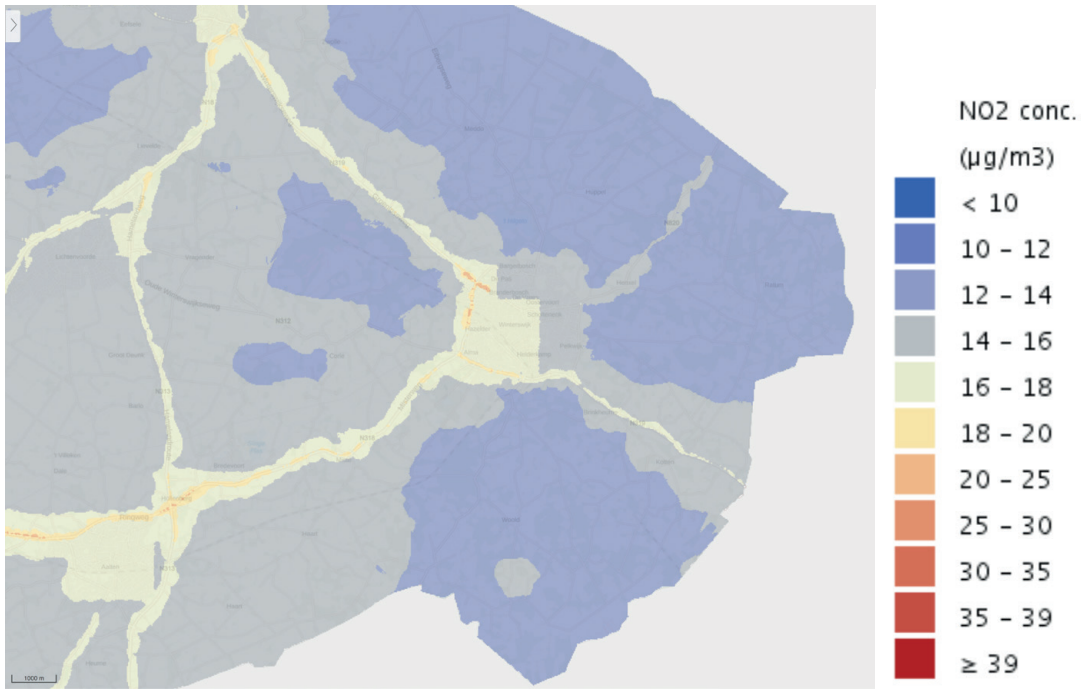

Kaartbeeld 5. Concentratie stikstof (bron: atlas voor de leefomgeving)

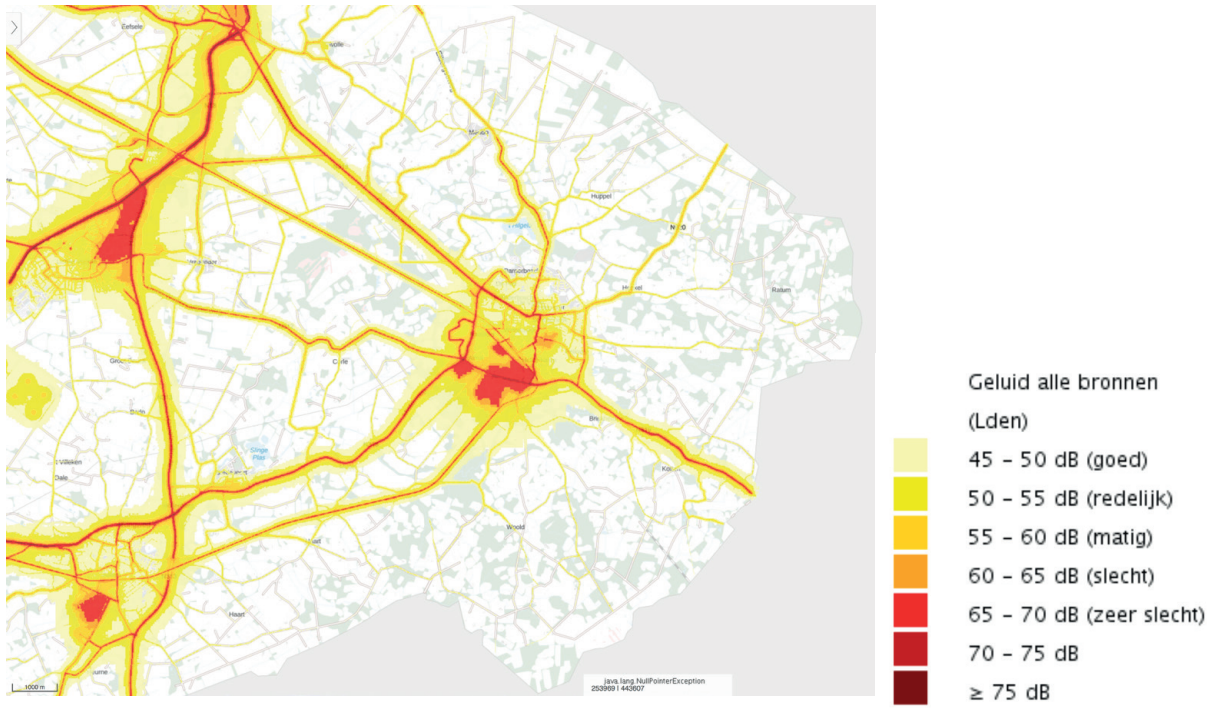

Kaartbeeld 4. Geluidsniveau (bron: atlas voor de leefomgeving)

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 58 07-08-19 10:16

Milieu en Omgevingsvisie

Milieu aspecten zijn deels geïntegreerd in de Omgevingswet. Het gaat daarbij vooral om regels voor plaatsgebonden activiteiten. Dat zijn bepalingen die nu grotendeels in de Wabo en de Wm (Wet Milieubeheer) zitten. Regels voor niet plaatsgebonden activiteiten, zoals regels voor stoffen, producten, afvalstoffen en handel in emissierechten zijn (vooralsnog) geen onderdeel van de omgevingswet. De Omgevingswet biedt de mogelijkheid om op het vlak van milieu meer maatwerk te bieden, bijvoorbeeld via een bandbreedte waarbinnen de gemeente eigen normen mag stellen. In het Bkl (Besluit Kwaliteit Leefomgeving) zijn instructieregels opgenomen rondom geluid, trilling, geur. Hier zijn ruimere mogelijkheden voor maatwerk. Het is mogelijk om op bepaalde aspecten (denk aan geluid) soepeler of strenger te worden dan het huidige recht. Hiervoor is het mengpaneel van belang. Voor externe veiligheid en lucht zijn maxima opgenomen, waardoor het niet mogelijk is om soepeler te worden. Gemeenten kunnen ook zelf omgevingswaarden vaststellen. Deze omgevingswaarden zijn zelfbindend. Ze moeten vertaald worden naar concrete regels in het omgevingsplan, voordat ze ook bindend zijn voor anderen.

Zodra de wet duidelijk genoeg is over de ruimte die we krijgen om zelf milieubeleid te maken, zullen we daarover met de gemeenschap in gesprek treden, met als doel het te moderniseren.

Mag het soepeler?		Mag het strikter?
x	Geluid	x
x	Bodem	x
x	Geur	x
	Fijnstof	x
x	Omgevingsveiligheid (groepsrisico)	x
x	Waterkwaliteit	x
	Waterveiligheid	x
	Energieprestatie (bij nieuwbouw)	x
x	Lichthinder	x
	Natuur	x
x	Gezondheid	x

Tabel 2. Milieuaspecten waarop gemeente wettelijk controleert.

In de tabel hierboven staan milieuaspecten waarop de gemeente strenger of minder streng kan zijn dan de (huidige) wettelijke normen.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 59 07-08-19 10:16

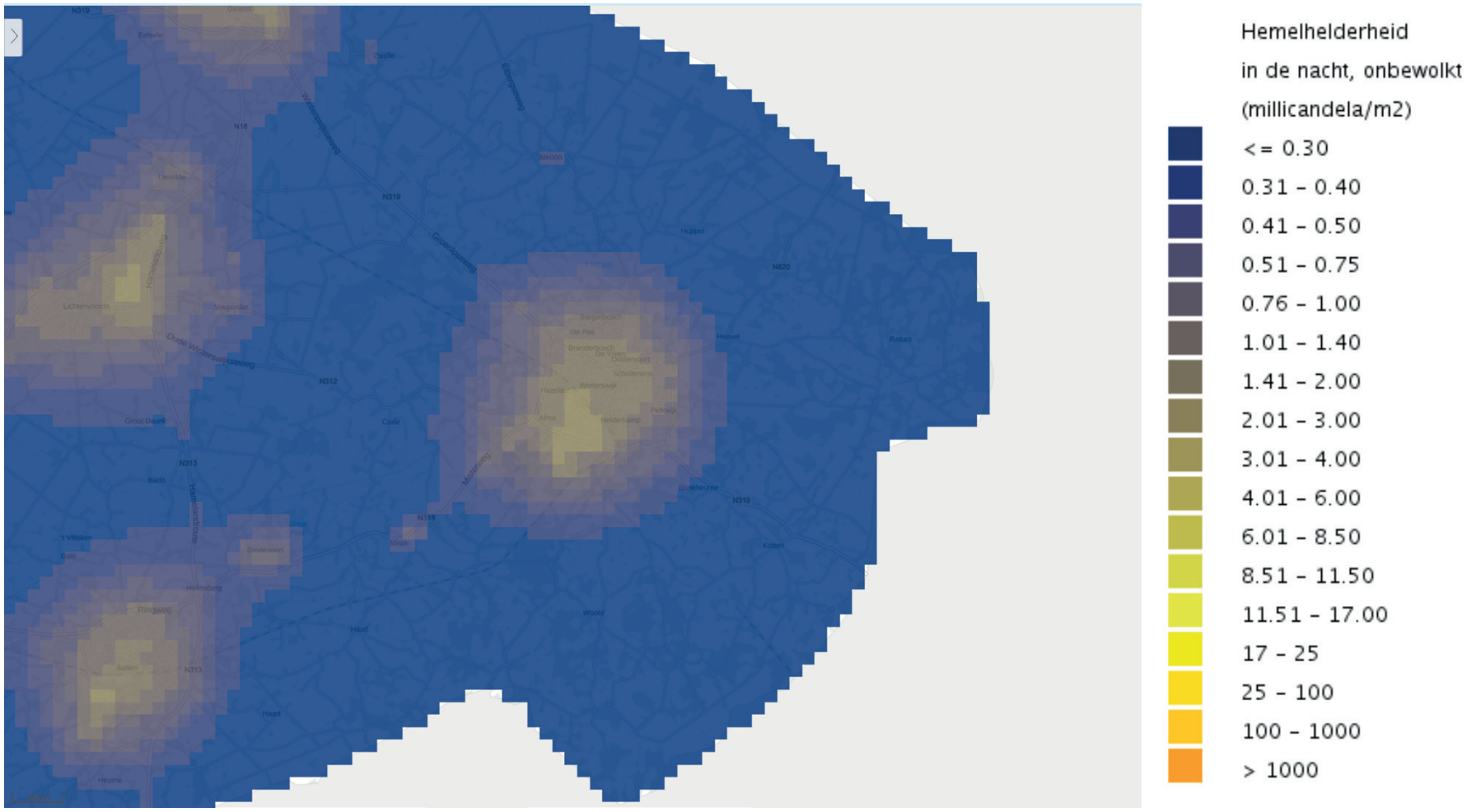

Kaartbeeld 6. Hemelhelderheid (bron: atlas voor de leefomgeving)

Een groot deel van het buitengebied kent een hoge hemelhelderheid. Bij een heldere hemel is hier 's nachts relatief weinig lichtvervuiling, waardoor er veel sterren zichtbaar zijn. Dit is op de schaal van Nederland een hoge kwaliteit. Naast de intrinsieke waarde van duisternis heeft dit ook positieve effecten op de ecologische kwaliteiten in algemene zin en het leefgebied van specifieke soorten zoals vleermuizen, in het bijzonder. In Winterswijk en een zone daar omheen inclusief de Misterweg is de hemelhelderheid iets lager.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 60 07-08-19 10:16

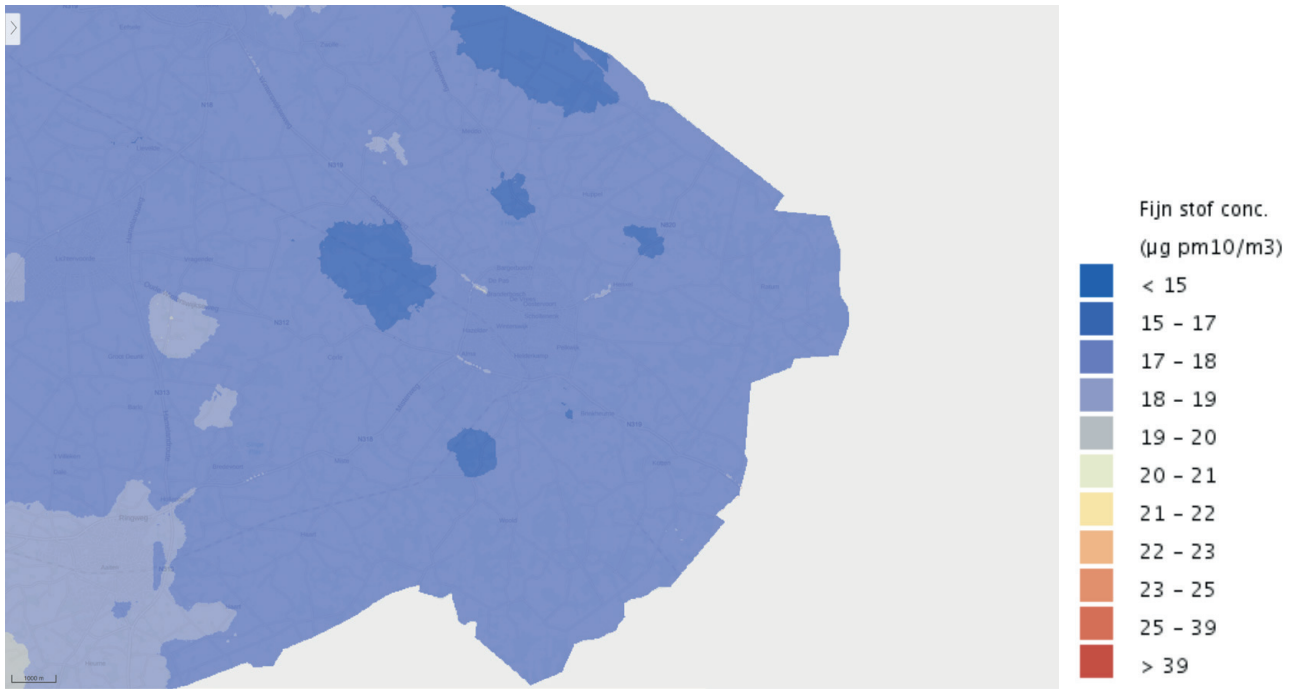

Kaartbeeld 8. De fijnstofconcentraties voor microgram pm10/m³ (bron: atlas voor de leefomgeving).

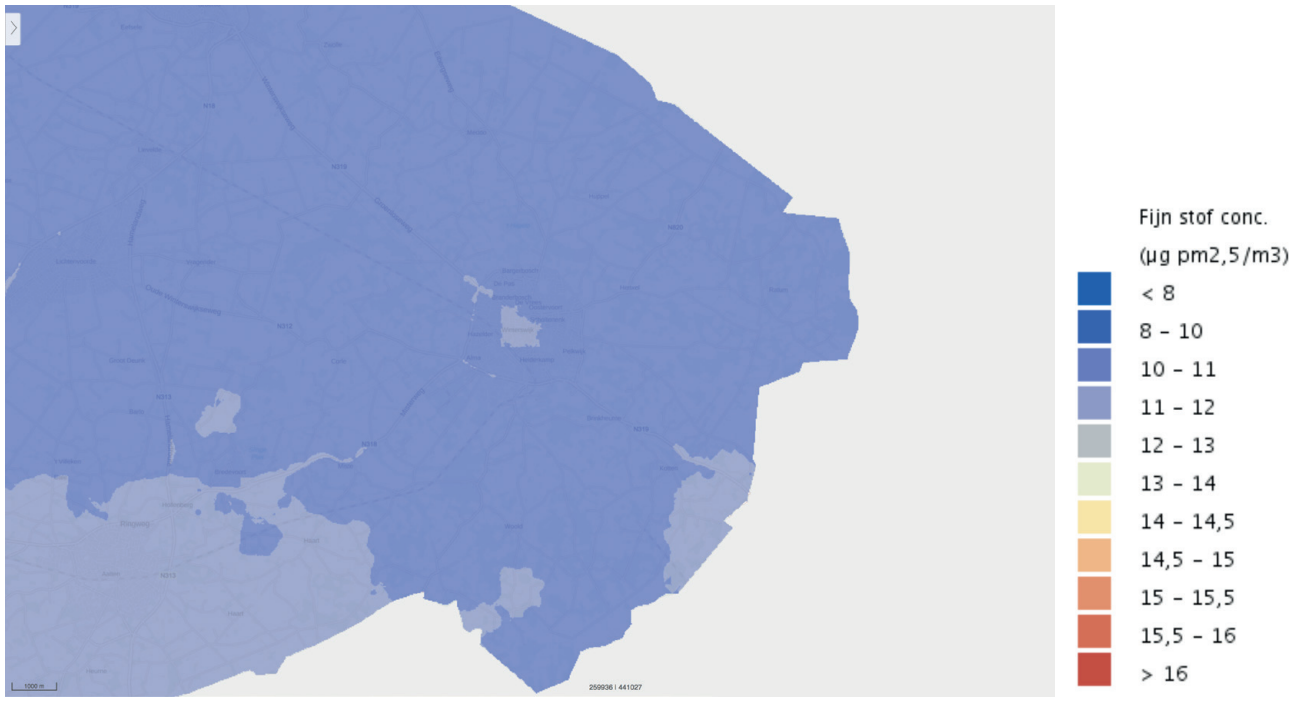

Kaartbeeld 7. De fijnstofconcentraties voor microgram pm²,5/m³ (onder) (bron: atlas voor de leefomgeving).

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 61 07-08-19 10:16

3.3 Gebiedskwaliteiten

We onderscheiden binnen Winterswijk, op basis van ons LOP, vier hoofdtypen landschappen; het oude hoevenlandschap, het jonge heide en broekontginningenlandschap, het jonge broek- en goorontginningenlandschap en een aantal oude veencomplexen. Aan elk van deze landschapstypen is een aantal bijzondere kenmerken gekoppeld. In onderstaande beschrijving passeren deze per landschapstype de revue.

Oude Hoevelandschap

De hoogste delen van de hogere zandgronden zijn het langst in gebruik. De ontginning van deze hogere gronden vond stap voor stap plaats. Door de aanwezige hoogteverschillen en de bestaande vegetatie ontstonden er bochtige perceelsranden, wallen en wegen; de natuurlijke omstandigheden bepaalden de vorm. De essen werden door de bemesting verder verhoogd.

Het reliëf van de essen is kenmerkend, dit zijn deels de golvingen van het natuurlijke reliëf en ook de steilranden die ontstaan zijn door het bemesten van de akkers. Op de essen zelf zijn geen waterlopen aanwezig, door de hoge ligging ervan.

De omliggende lagere dekzanden werden in gebruik genomen nadat de hoogste dekzandruggen al in gebruik waren genomen. De ruggen werden ontwaterd door het graven van simpele sloten. Ook hier bepaalden de natuurlijke hoogteverschillen de vorm. Zo ontstond er een onregelmatige kavelstructuur met kromme wegen en waterlopen. Dit gebeurde op een kleinschalig niveau, waardoor er een kampenlandschap ontstond. De kampen lagen met de boerderijen verspreid tussen de woeste gronden, de heide en restanten van bos. De lagere delen werden gebruikt voor het weiden van vee en ze waren net als de hogere delen vaak onregelmatig van vorm. De ontwatering gebeurde via gegraven sloten, die afvoerden op de beken. Het hoevelandschap is daarom te omschrijven als een mozaïek van verspreide boerderijen, akkers, weidevelden, bossen, heiderestanten en venen.

Kenmerken van het gebied:

- Onregelmatige verkaveling met bochtige perceelsvormen;
- Een grote mate van kleinschaligheid met akkers, weilanden, verspreide boerderijen, bossen en beplanting;
- Er is veel opgaande beplanting aanwezig in de vorm van erfbeplantingen, bossen en bosjes;
- Het microreliëf, dat deels natuurlijk is door de dekzandruggen en is geaccentueerd door de mens op de essen;
- Beekdalen
- De open essen, soms als eenmanses en soms als akkercomplex;
- De streekeigen boerderijen, zoals de scholtegoederen;
- De verwevenheid van landbouw en landschap.

Heide- en broekontginningenlandschap

Een heel groot deel van het landschap rondom Winterswijk bestond tot ver in de 19e eeuw uit vochtige en natte heide. Dit type landschap werd gebruikt voor de begrazing van het vee en voor het steken van plaggen voor de essen, zoals eerder genoemd. Na de introductie van de kunstmest, verloren de heidevelden hun functie en werd het in cultuur gebracht als hooilanden. Daarnaast werden de gronden ontwaterd. De structuur was rechtlijnig; wegen met bomen erlangs, sloten en de perceelsvorm. Daar waar oudere structuren aanwezig waren zoals beeklopen, randen van oude ontginningen en oudere wegen, waren deze lijnen leidend. Het land werd, en wordt nog steeds, gebruikt voor akkerbouw, grasland en bos. De boerderijen werden op regelmatige afstand van elkaar gebouwd en hebben overwegend dezelfde stijl als in het oude hoevenlandschap. Door de grote percelen, de rechte wegen en sloten, de transparante beplantingslijnen staat dit landschap in sterk contrast met het oude hoevenlandschap.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 62 07-08-19 10:16

Kaartbeeld 9. Een uitsnede van het kampenlandschap rondom 1900 (boven) en in de huidige situatie (onder)

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 63 07-08-19 10:16

Kenmerken van het gebied:
- De rechtlijnige structuur van perceelsvormen, wegen en sloten;
- Het grootschalige karakter door de grootte van de kavels en de openheid (weinig beplanting;
- Het land is in gebruik als grasland en (naald)bos;
- De overhoekjes met daarop restanten van berken, eiken, struiken en kruiden;
- De resterende heidevelden en vennen in het Masterveld.

Goren- en broekenlandschap

Al vanaf de late middeleeuwen werden de natte, soms venige gebieden ontgonnen en gebruikt voor de landbouw. De ontginning werd lokaal georganiseerd en zonder plan. Er werd grotendeels aangesloten op de omliggende kampontginningen en daarom zijn ook hier onregelmatige kavels te vinden met kromme lijnen. Sommige delen, zoals het Bunninkgoor, waren grootschaliger en regelmatiger ingedeeld. De ontwatering werd door de jaren heen verbeterd en ook de vorm van de kavels veranderde. Er ontstonden langgerekte, smalle percelen met daarlangs sloten voor de afwatering. Vanaf 1900 werden de broeken en goren daarom steeds intensiever gebruikt door de landbouw. Toch bleven de broeken onbewoond door de natte omstandigheden en waren geheel in gebruik als grasland en nat bos. De wegen hadden een hogere ligging en liggen als rechte lijnen in het landschap.

Ook rondom bepaalde beken liggen kleine broeken, ook wel beekbegeleidende broeken. Enkele van deze broeken zijn gebruikt als vloeiweide; de weiden werden bevloeid met water om ze te bemesten.

Kenmerken van het gebied:
- De rechtlijnige structuur van wegen, sloten en kavels;
- De percelen zijn lang en smal en zijn soms omzoomd met elzen, wilgen en populieren;
- Er is geen bebouwing;

Hoogveencomplexen Korenburgerveen en Wooldse veen

Het grootste deel van de veengronden is ontgonnen, grotendeels in samenhang met de heidegronden. Enkele gebieden, de Korenburgerveen en het Wooldse veen zijn niet ontgonnen. Het stelsel van veendijken, met daartussen de veenputten, is nog zichtbaar in de afgegraven delen. De veendijken zijn nog blijven liggen en hebben, voor een groot deel, een recreatieve functie. De veenputten bestaan uit natte bossen en moerrassen.

Kenmerken van het gebied:
- Het stelsel van veendijken en veenputten;
- De veenputten zijn gevuld met moeras en bossen;
- De veendijken die hoger liggen en gebruikt worden als ontsluiting.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 64 07-08-19 10:16

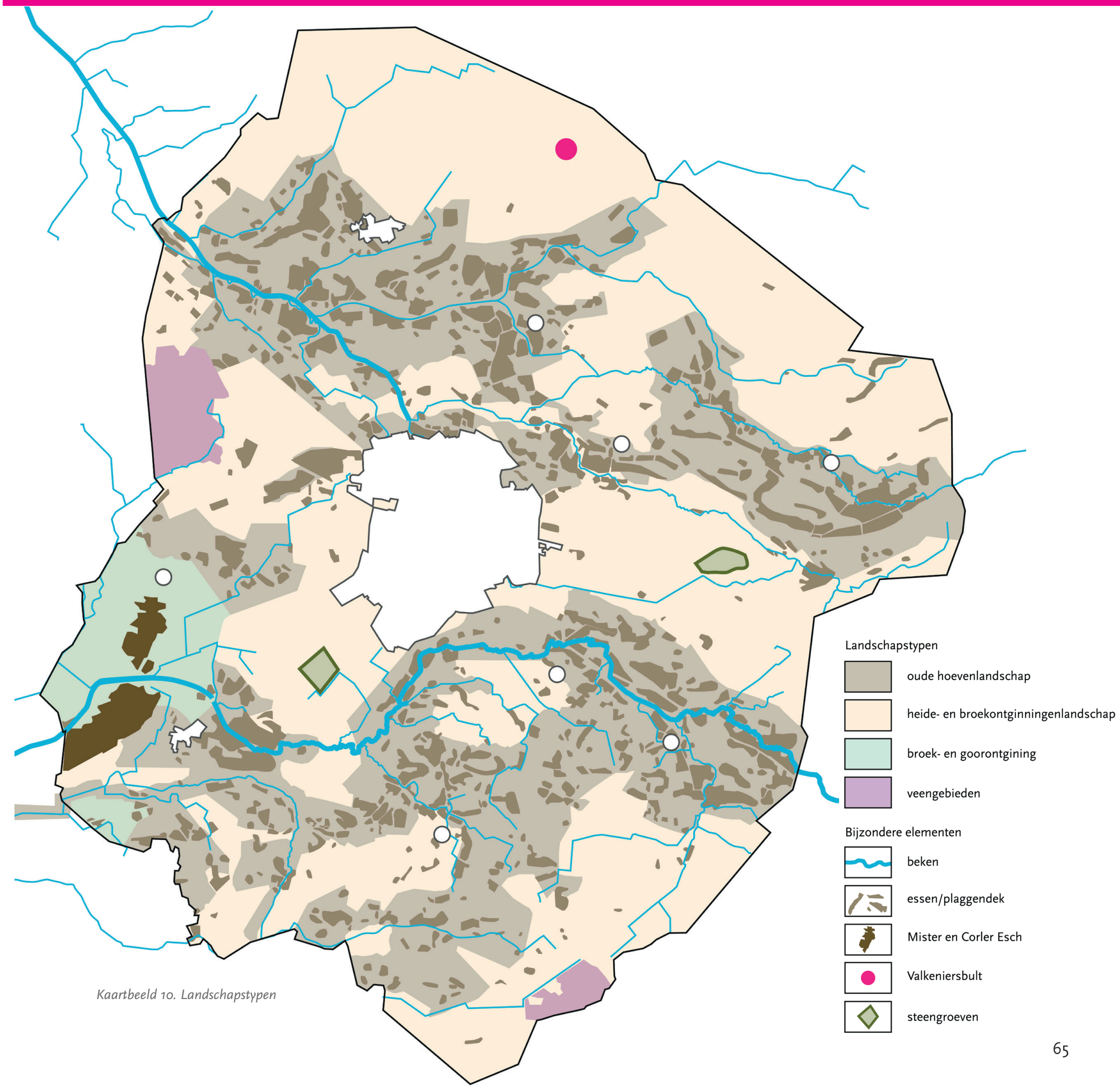

Kaartbeeld 10. Landschapstypen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 65 07-08-19 10:16

3.4 Trends en ontwikkelingen

Er is een groot aantal trends en ontwikkelingen dat zorgt voor verandering in ons buitengebied. Trends en ontwikkelingen zijn een van de drijvende krachten achter verandering en zijn daarom zeer relevant. We noemen er een paar:

- De bevolking verandert (vergrijzing, ontgroening en op termijn wordt krimp voorspeld)
- De wensen van bewoners en bezoekers veranderen (beleving, luxe, afwisseling, korte vakanties etc).
- De economie en de landbouw veranderen (grootschaliger, maar ook nieuwe niches in landbouw en maakindustrie, dienstensector, werk op afstand)
- Er komen grote opgaven op ons af, die om een transitie vragen (energietransitie, mobiliteit, internetrevolutie).
- Nieuwe technologie maken nieuwe ontwikkelingen mogelijk en leiden tot nieuwe wensen.
- Klimaatverandering (droogte, kortere hevige buien, maar ook langere perioden van droogte, hogere temperaturen, hittestress) vraagt om een aanpassing van het grondgebruik.

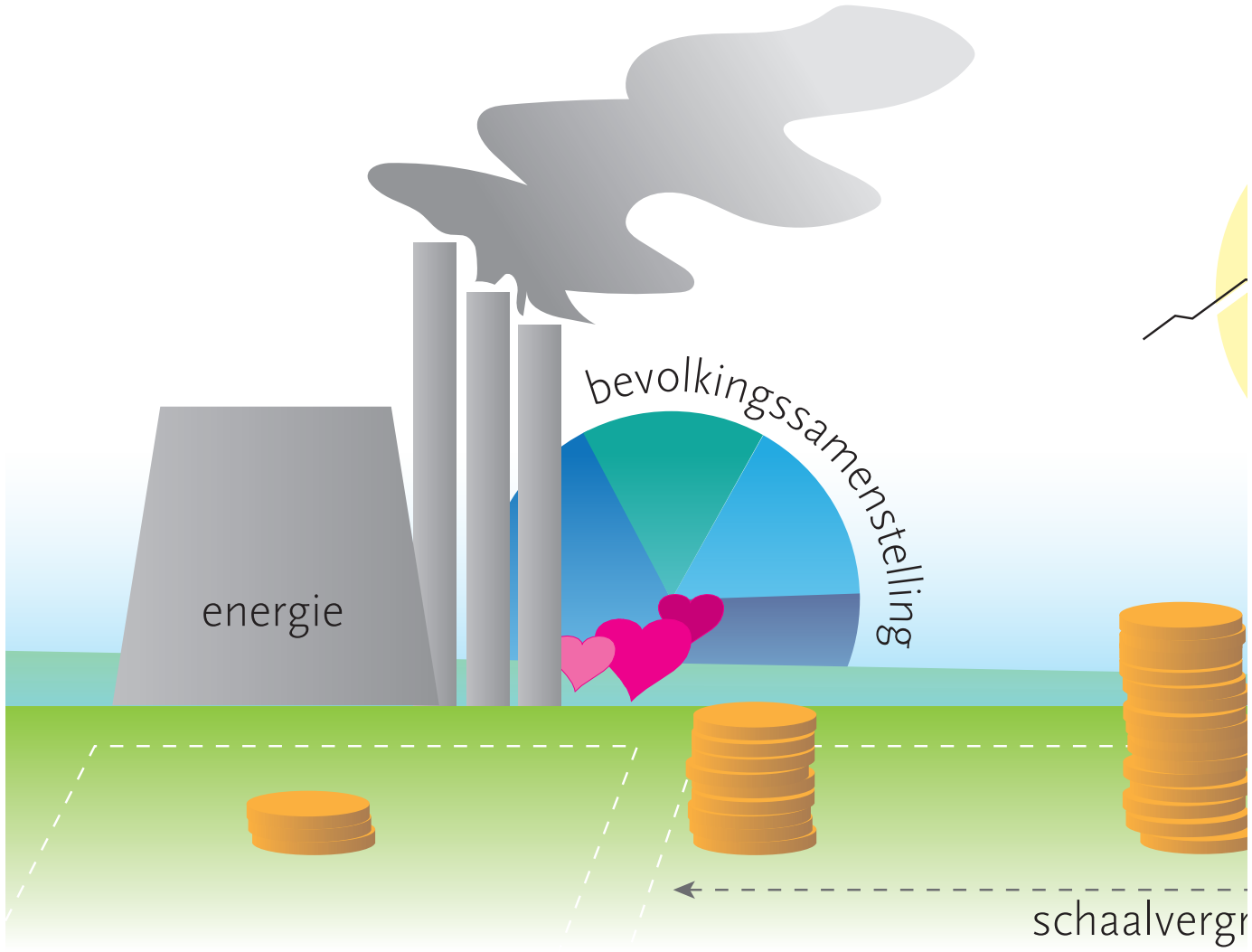

Figuur 11. Trends en ontwikkelingen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 66 07-08-19 10:16

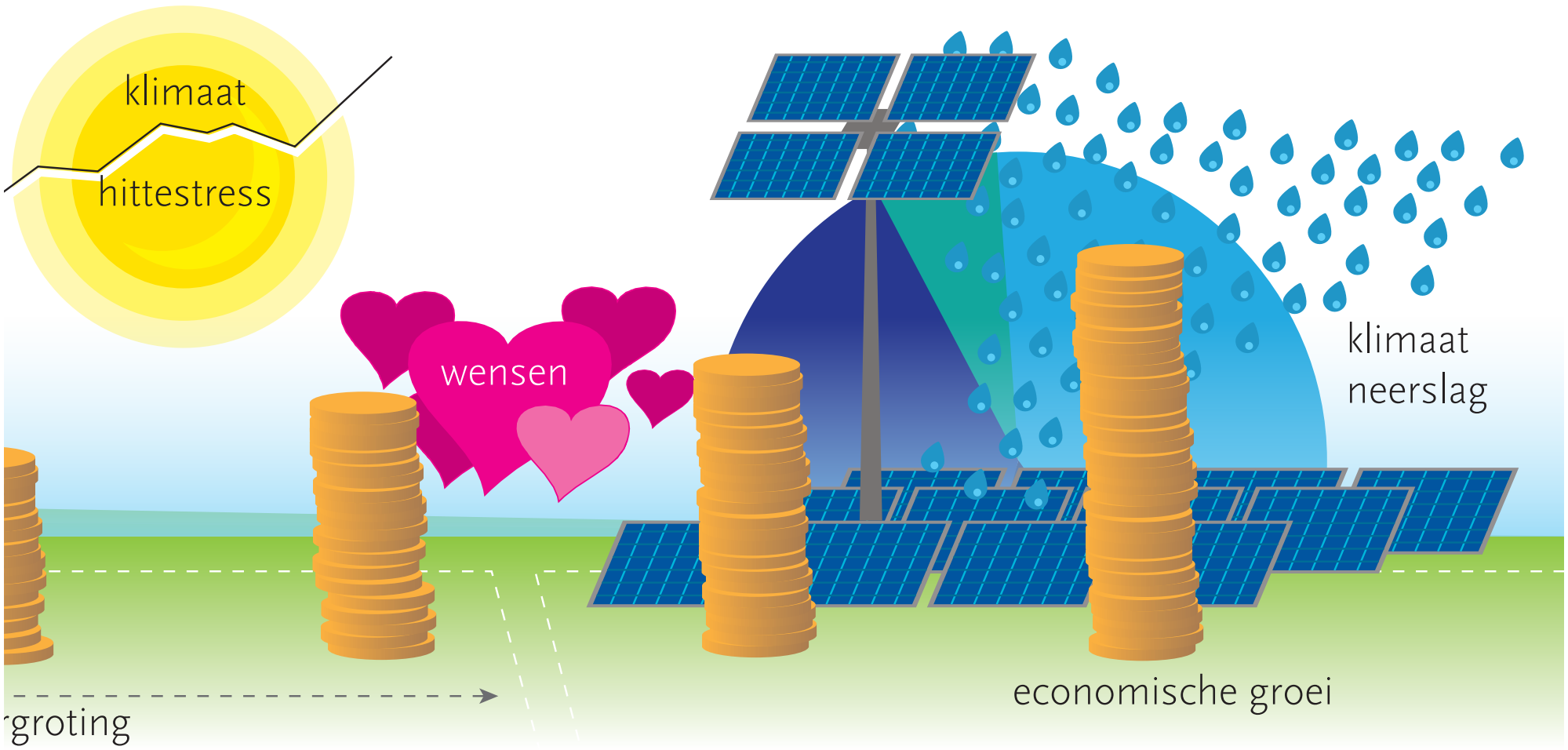

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 67 07-08-19 10:16

3.5 Vraagstukken uit de samenleving

Als basis voor het opstellen van de visie hebben inwoners en ondernemers tal van vraagstukken ingebracht, die men met de omgevingsvisie wenst op te lossen. Uit de bijeenkomsten bleek dat het beleid dat de gemeente al jaren voert in het buitengebied vrij goed aansluit op de algemene wensen. Veel vraagstukken gaan in op de leefbaarheid van landelijke gebied, ruimte voor ondernemerschap en om zelf iets te ontwikkelen, maar ook de zorg om het landschap. Een aantal vraagstukken komt veel terug.

Op het vlak van woningbouw gaan de vraagstukken over het vasthouden en aantrekken van inwoners en de rol van een gemixte samenstelling van de bevolking bij de leefbaarheid en saamhorigheid op het platteland. Enkele vraagstukken die eruit springen zijn:

- Betaalbare woningen voor starters en senioren.
- Procedures rondom het geschikt maken van bestaande gebouwen voor wonen door doelgroepen eenvoudig maken.
- Voldoende ruimte om iets te ondernemen of een hobby te ontplooien.
- Hoe behouden we voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid?
- Hoe omgaan met dynamiek (vrijkomende) organische erven.

Een belangrijk vraagstuk is het behoud van werkgelegenheid of een goede balans tussen wonen en werken. Op het vlak van recreatie zijn er vraagstukken benoemd over het benutten van kansen door ondernemers en ruimte voor diverse activiteiten, waar bewoners ook van profiteren. In vrijkomende agrarisch stallen worden kansen gezien voor ondernemers. Hoe kunnen we ondernemers in het buitengebied faciliteren, zonder dat overlast of hinder ontstaat?

Veel vraagstukken gaan over de zorg voor de kwaliteiten van Winterswijk. Hoe zorgen we voor het behoud van het unieke, cultuurhistorische en kleinschalige van Winterswijk zonder onszelf daarmee op slot te zetten?

Tenslotte zijn er veel vraagstukken over de (verkeers)veiligheid in het buitengebied en het onderhoud van wegen. Op de volgende pagina's ziet u een impressie van de ingebrachte vraagstukken.

Betaalbare woningen voor
ing moet gemakkelijker worden; Hogere kw
waarde voor het buitengebied, ze moeten dan
rarishe bedrijven; moeten de moeten de mogel
worden; Glasvezel moet aangelegd v
Liever dan Windmolens; geen overlast voor de
heid mag in het buitengebied, maar dan wel kl
in het landschap en de afwisseling natuur- en
foon verbinding komen; de starre regels zijn ro
ervaren. Het opwekken van energie zou ook kur
gewaardeerd; omhels de zandpader
geld moeten worden; Het buitengebied is erg
Biogas, Zonnepanelen; Er wordt aangegeven d
is van het mooie landschap; geen extra industr
landschap; duurzame energie moet
kleinschaligheid, biologische landbouw en dive
de sloten langs de kant van de weg nog wel ee
meeste als een belangrijke economische drage
meer dan voldoende aanwezig is, ziet de ander
ste onderwerp welke niet-agrarisch

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 68 07-08-19 10:16

oor starters en senioren. Landschap, cultuurhistorie en de natuur moet tegen hoge prijs beschermd worden; Woningsplits-
kwaliteit van de fietspaden; Nieuwe landgoederen worden gezien als een mogelijke economische drager en toegevoegde
an wel toegankelijk zijn; De meerderheid heeft liever geen megastallen; Grootschallige industrie is ongewenst in het buitengebiedag-
gelijkheid krijgen om nevenactiviteiten uit te voeren; er moet eerst gesloopt worden voor dat er nieuw gebouwd mag
d worden; Herkenbaar, leesbaar, kleinschalig, afwisseling en verweven landschap; Zonnepanelen zijn een goed idee.
de omgeving, zowel milieu als omwonenden; Herbestemmen om oude waardevollen gebouwen te behouden; niet agrarische bedrijvi-
kleinschalig; De gemeente moet actief meedenken en het beleid moet niet nog meer beperkingen opleggen; Veelzijdigheid
en cultuur; Onderhoud aan wegen, fietspaden en zandwegen zal beter moeten worden; In 't Woold moet een betere tele-
roomser dan de Paus, dit is niet goed voor de leefbaarheid; De telefonische en digitale bereikbaarheid wordt als slecht
kunnen via aardwarmte; De cultuurhistorische waarde van het Winterswijkse buitengebied wordt zeer hoog
en; Fietspaden moeten breder voor de toeristische infrastructuur; verbinding met Duitsland en openbaar vervoer zou beter gere-
g stil, vroeger was er meer bedrijvigheid; Iedereen is het eens met duurzame energie, maar niet in welke vorm:
n dat er voor de doelgroep in het buitengebied er voldoende cultuuraanbod is; bewoners geven aan dat landbouw de basis
istrie; scholen in het buitengebied zouden niet gesloten mogen worden, dat is niet goed voor de leefbaarheid; het coulisse-
et wel in het landschap van Winterswijk passen; sommige willen meer bewoners/ondernemers aantrekken in het gebied;
liversiteit in teelt moet gestimuleerd worden; Herbestemmen voor nieuwbouw; bewoners geven aan dat de berm en
eens te wensen over laat; verharden van de wegen noodzakelijk is, voor de veiligheid; De agrarische sector wordt door de
ager van het buitengebied gezien, net als het kleinschalige landschap zelf, dat toeristen aantrekt; Waarbij de één zegt dat er
der nog veel mogelijkheden voor ontwikkeling in dagrecreatie; Natuur; Voor wat betreft (vrijetijds)economie was het belangrijk-
che bedrijvigheid in het buitengebied past, geen tot weinig overlast; waterenergie als een mogelijkheid voor

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 69 07-08-19 10:16

Hoofdstuk 4 Visie op hoofdlijnen: Een levend landschap, behoud door ontwikkeling

Verandering is in onze visie de basis voor duurzaam behoud. Voortdurende aanpassing aan nieuwe omstandigheden houdt ons gebied vitaal en duurzaam aantrekkelijk, maar ook het landschap en alle kwaliteiten moeten worden onderhouden om ze goed te houden. Initiatieven van inwoners, ondernemers en andere partijen zijn een drijvende kracht voor verandering. Verandering is bij ons bijna altijd maatwerk, het omgaan met kwaliteiten staat centraal. We willen daarom een platteland met modern ondernemerschap in een waardevolle historische jas. Dat is onze missie en we willen dat onze omgevingsvisie daaraan bijdraagt.

In onze visie zijn we een 'levend icoon van het kleinschalige Nederlandse cultuurlandschap'. We zetten ons neer als icoon omdat we de 'beste' willen zijn in het behouden, versterken en zichtbaar maken van onze bijzondere kwaliteiten. Tegelijk willen we ervoor zorgen dat dit landschap van ons allemaal blijft, een landschap met sociale activiteiten en ondernemingen. Een levend landschap, dat we behouden door ontwikkeling.

4.1 Vier thema's om aan te werken.....

1 **Een sociaal vitaal platteland.** In onze visie hebben we een vitaal en gezond platteland. We willen ontwikkelingen die passen bij de identiteit die we samen hebben opgebouwd. Met inwoners, die een gezond leven kunnen leiden. Met een passende huisvesting voor de inwoners van de toekomst (specifiek ook voor jongeren, jonge gezinnen en ouderen), een goed voorzieningenniveau en de mogelijkheden voor een sterke sociale cohesie willen we het platteland sociaal en vitaal behouden.

2 **Een economisch vitaal platteland.** Een levend icoon en een sociale, vitale gemeenschap heeft een sterke economie nodig. Economie geeft (financiële) draagkracht aan kwaliteit maar ook binding met het gebied. We hebben een sterk landschap, de ligging aan de grens geeft ons iets mystieks en het grotere (Duitse) achterland geeft ons extra kansen om te groeien in recreatie. We willen van het boeren in een kleinschalig landschap onze kracht (blijven) maken. Nieuwe economische dragers zijn daarbij nodig om het evenwicht in wonen en werken vast te houden en dragen in onze visie (als financiële drager) bij aan onze kwaliteiten.

3 **Versterken en (onder)houden van het landschap.** Ons landschap met alle bijzondere waarden zijn ons goud. Het bindt ons als inwoners, ondernemers, versterkt onze identiteit en geeft kansen voor bijzondere voorzieningen en evenementen. Veranderingen ontwikkelen zich in onze visie altijd in balans met de kwaliteiten in ons gebied en dragen bij aan de versterking ervan. We richten ons in onze visie extra op het versterken van een aantal bijzondere kwaliteiten, zoals de biodiversiteit, aardkundige waarden

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 70 07-08-19 10:16

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 71 07-08-19 10:16

en cultuurhistorie. En dat doen we samen met alle eigenaren van ons buitengebied, de agrariërs, natuurbeherende organisaties en particulieren.

4 **Beleef het Nationaal Landschap.** We nodigen mensen uit om van dit landschap te genieten. We zetten in op een sterk en divers aanbod aan recreatievoorzieningen. Om het buitengebied aantrekkelijk te maken poetsen we onze kwaliteiten niet alleen op, we maken ze ook beter zichtbaar en leesbaar. We beschermen dan ook de samenhang en leesbaarheid van ons landschap.

..... en daar doorheen lopen twee rode draden

De thema's waarmee we werken aan het levende icoon kennen twee rode lijnen, die zorgen voor verbinding. Ons buitengebied ontwikkelt zich (1) toekomstbestendig en (2) leefbaar

Een toekomstbestendig buitengebied

We staan voor grote opgaven op het vlak van de energietransitie, het inspelen op klimaatverandering en behoud van de biodiversiteit. En die verantwoordelijkheid voelen we als gemeente sterk. We hebben voor de hele gemeente de volgende doelstelling geformuleerd:

Ons buitengebied is ontstaan in een proces van eeuwen. Biodiversiteit, het landschap, rust, donkerte en een betrokken bevolking vormen de basis voor een duurzame en gezonde koers.

Een leefbaar buitengebied

De bevolking verandert en daarmee verandert onze samenleving. Daarom moeten we blijven investeren in netwerken in de samenleving. Met alle ontwikkelingen willen we bijdragen aan de leefbaarheid van het platteland op lange termijn, passend bij de maatschappelijke behoeften van bewoners, ondernemers, bezoekers in de toekomst. Het samen doen, elkaar betrekken en samen overleggen is een rode draad door al onze thema's.

In het schema staat symbolisch weergegeven hoe onze visie op thema's worden verbonden door de twee rode draden in onze visie. We bespreken onze visie per thema.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 72 07-08-19 10:16

THEMA		DOEL	TOEKOMSTBESTENDIG	LEEFBAAR
Economisch vitaal platteland	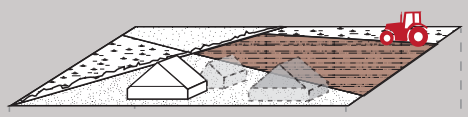	Ruimte bieden voor nieuwe economische dragers Sterke landbouwsector creeeren	Natuurinclusiviteit bevorderen Kringlooplandbouw stimuleren Nieuwe economische functies aantrekken Wonen en werken blijven met elkaar verbonden	Levendigheid vergroten Reuring teweegbrengen Vasthouden van de inwoners
Sociaal vitaal platteland	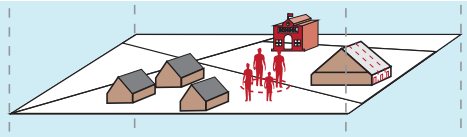	Mix van leeftijden en sociale samenhang stimuleren Geen leegstand/overaanbod	Een qua samenlevingsvorm, huishoudensgrootte, leeftijdssamenstelling, inkomen, woonvorm divers samengestelde bevolking Mogelijkheden voor senioren en starters vergroten Generaties op gedeelde erven	Ontmoeting stimuleren Sociale cohesie/netwerk vergroten
Beleef het nationaal landschap	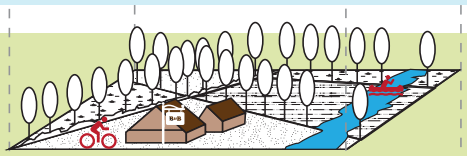	Meer bezoekers aantrekken & overnachtingen vergroten Economische kans Investeringskracht	Sturen op verkeersstromen Passend bij kwaliteiten	Aansluiten op behoefte (= vraaggericht) Imago sterk houden
Versterk de kwaliteiten	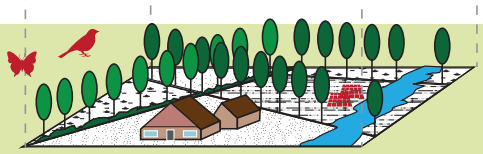	Icoon van het kleinschalige (NL) landschap (Her)Gebruik historische panden	Biodiversiteit versterken Ecologische verbindingszones creeeren Energieneutraal in 2030 Klimaatadaptieve maatregelen treffen	Gezondheid vergroten Beweging stimuleren Luchtkwaliteit verbetern (fijnstof)

Figuur 12. Visie op hoofdlijnen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 73 07-08-19 10:16

Hoofdstuk 5 Visie op thema's (ons beleid)

5.1 Economisch Vitaal Platteland

Om een authentiek en leefbaar landelijk gebied te borgen

Wat willen we bereiken?

- Een vitale en samenhangende plattelandseconomie.
- Een sterke landbouwsector, die functioneert in balans met de natuurlijke omgeving.

We hebben de volgende achterliggende doelen bij het hoofddoel:

1. We willen voldoende (financiële) draagkracht om onze cultuurhistorische en landschappelijke waarden in stand te houden.
2. We willen de verloedering van vrijkomende agrarische gebouwen voorkomen.
3. We willen het illegaal gebruik van gebouwen in het landelijk gebied voorkomen.
4. We willen bijdragen aan het in balans houden van wonen en werken in Winterswijk.

Kanttekeningen

Bij de doorontwikkeling en nieuwvestiging van functies zien we een aantal risico's die we willen voorkomen:

- Activiteiten kunnen overlast of druk veroorzaken op bijzondere kwaliteiten in een gebied.
- Er kunnen ook activiteiten in het landelijke gebied worden gerealiseerd, die beter passen op een locatie in de kern Winterswijk. Dat kan ten koste gaan van de ruimtelijke kwaliteit en het functioneren van zowel het landelijk gebied als de buurtschappen.
- Nieuwe activiteiten die verkeer aantrekken kunnen de verkeersveiligheid verminderen.

Visie

In de toekomst hebben we een vitale en stabiele plattelandseconomie. In onze visie is dat een economie, die past bij de kwaliteiten en identiteit van ons gebied. De typen functies in het buitengebied vinden we niet zo belangrijk, wel de bijdrage die functies leveren aan de kwaliteit, leefbaarheid en vitaliteit. Versterking van onze economie is in onze ogen daarom een combinatie van een goed perspectief voor de landbouw èn een doorontwikkeling tot een multifunctioneel platteland.

Voor de landbouw streven we naar het verkleinen van de kwetsbaarheid. We zoeken naar manieren om van de verweving van landbouw, natuur en landschap onze kracht te maken. We denken dat de grondgebonden veehouderij hier een goede sector voor is, maar we zien ook kansen voor andere vormen van grondgebonden landbouw.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 74 07-08-19 10:16

Foto 5. Aardappeloogst

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 75 07-08-19 10:16

We maken in de visie de volgende keuzes:

- Perspectief voor duurzame landbouw
- Ruimte voor multifunctionele bestemmingen
- Ruimte voor zorgvuldige doorontwikkeling van bedrijven
- We willen geen zware bedrijvigheid in het buitengebied. De maximale milieucategorie betreft categorie I en II uit 'bedrijven en milieuzonering' en eventueel categorie III als dit qua uitstraling overeenkomt met categorie I en II.

Perspectief voor duurzame landbouw

In onze visie worden we sterk in duurzame landbouw. De landbouw ontwikkelt zich in onze ogen duurzaam als het zich ontwikkelt in samenhang met klimaatverandering, de ecologische waarden en als het zich weet te verbinden aan de maatschappelijke behoeften van gezond voedsel en gezonde levensstijlen. We kiezen twee moderne perspectieven voor de landbouw. Een landbouw die natuurinclusief en circulair is (zie tekstblok circulaire landbouw en natuurinclusieve landbouw). Een duurzame landbouw ontwikkelt zich niet los maar draagt bij aan maatschappelijke belangen.

Voor een duurzame landbouw is grond nodig. We houden de alternatieve gebruiksfuncties van agrarische grond beperkt om de concurrentie. Functies koppelen we zoveel mogelijk aan bestaande erven. Wel bieden we vanuit onze duurzaamheidsambities ruimte voor het realiseren van zonneweides. We wijzen daartoe geen specifieke locaties aan.

Ruimte voor multifunctionele bestemmingen

Een sterke oriëntatie op maatschappelijke behoeften en alternatieven voor schaalvergroting en intensivering van het grondgebruik geeft kansen voor een verbrede landbouw. Dit zorgt enerzijds voor een beter businessmodel voor agrarische bedrijven, die hun grondgebruik niet willen intensiveren. Anderzijds draagt functiemenging bij aan een meer stabiele economie in het buitengebied.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 76 07-08-19 10:16

Circulaire landbouw en natuurinclusieve landbouw

Kringlooplandbouw draait op het principe dat alle biomassa optimaal gebruikt wordt. De reststromen van de ene keten zijn de grondstoffen voor een andere keten. Zo wordt bijvoorbeeld voedsel dat wij niet meer eten als diervoer gebruikt. Om tot zo'n circulair landbouwsysteem te komen, hebben we een transitie nodig waarin plantaardige en dierlijke productieketens slim aan elkaar worden geknoopt (WUR.nl dossier kringlooplandbouw). Elementen uit de circulaire landbouw zijn:

- Volledige kringloop van de stofstromen op het bedrijf
- Organische bemesting voor betere bodems en opslag CO_2
- Niet kerende grondbewerking voor betere bodems en opslag CO_2
- Groenbemesting (natuurlijke bemesting)
- Aanpassen agrarische bouwplannen (in evenwicht met de bodem)
- Korte ketens (tussen productie en afnemers)

Natuurinclusieve landbouw maakt optimaal gebruik van de natuurlijke omgeving, integreert die in de bedrijfsvoering en draagt actief bij aan de kwaliteit van diezelfde natuurlijke omgeving. Natuurinclusieve landbouw produceert voedsel binnen de grenzen van natuur, milieu en leefomgeving, met een positief effect op de biodiversiteit (Louis Bolk instituut, 2017, Maatregelen natuurinclusieve landbouw). Elementen uit de natuurinclusieve landbouw zijn:

- Natuurlijke ziekte- en plaagwering,
- bestuiving,
- watervoorziening en -zuivering,
- natuurlijke bodem- vruchtbaarheid
- een goede bodemstructuur.

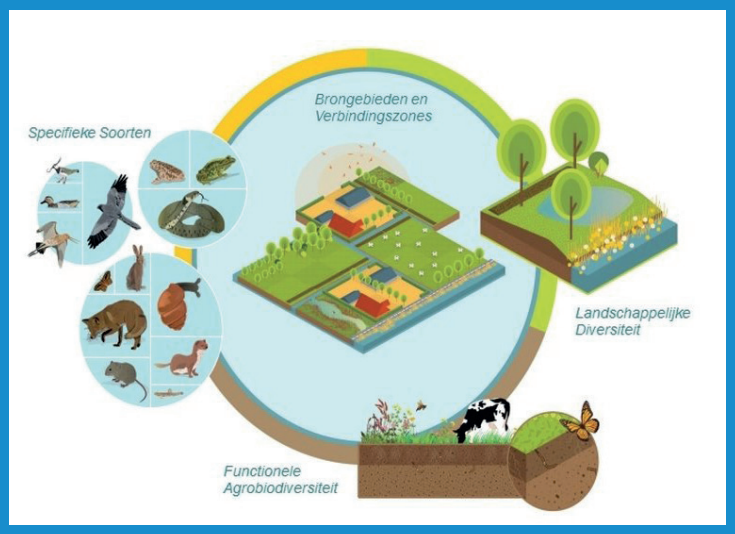

Figuur 13. Conceptueel kader biodiversiteit (Bron: het Louis Bolk Instituut)

Welke sturing kunnen wij geven aan de ontwikkeling van een duurzame

Eeuwenlang ontwikkelde de landbouw zich noodgedwongen in samenhang met haar natuurlijke omgeving. Na de Tweede Wereldoorlog kwam door sterke overheidssturing een technische ontwikkeling van de landbouw op gang, gericht op maximale voedselproductie. Dit was ingegeven door een helder maatschappelijk doel: nooit meer honger. Vanaf de jaren '80 is de overheidssturing op de productie verdwenen en werd de ontwikkeling van de landbouw overgelaten aan de markt. Er is geen stip op de horizon meer en de overheidssturing werd gericht op het bewaken van de grenzen aan de ontwikkeling van de landbouw (op basis van milieukwaliteiten, dierenwelzijn of natuur en landschap). Intussen is helder dat er nieuwe maatschappelijke opgaven zijn, die niet alleen met verdergaande regulering opgelost kunnen worden. Er is een perspectief nodig, dat zowel het belang van de landbouw als andere maatschappelijke belangen integreert. De vraag is welke overheidssturing daarbij hoort. Als gemeente kunnen we niet een volledig eigen koers varen, aangezien dit zou leiden tot een ongelijk speelveld. We willen hierin optrekken met de regio of provincie(s). Maar we kunnen wel de discussie opstarten en zoeken naar middelen om landbouw en maatschappelijke belangen bijeen te krijgen.

Tekstblok 6. circulaire landbouw en natuurinclusieve landbouw

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 77 07-08-19 10:16

Beoordeling van initiatieven van bedrijven

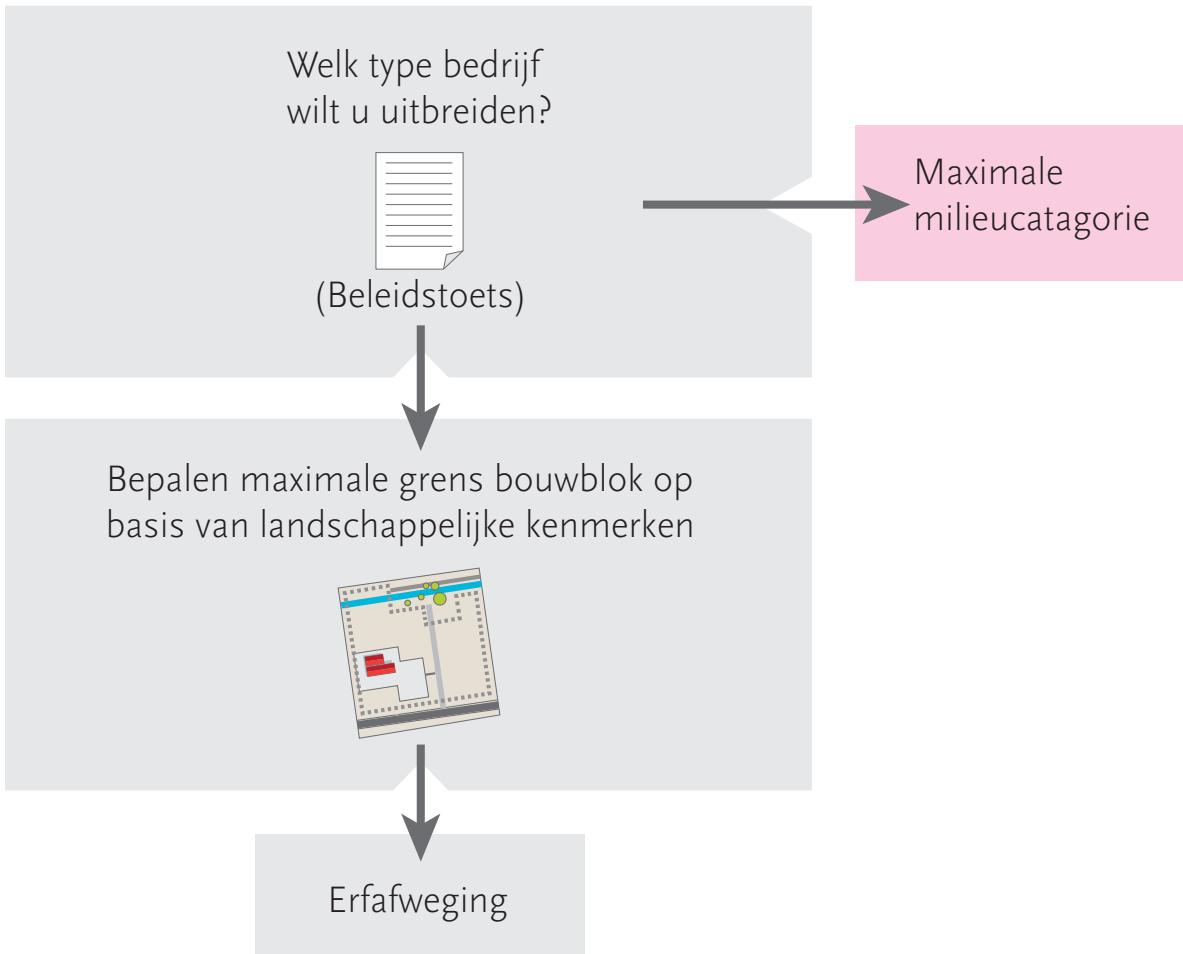

Figuur 14. Toetsing uitbreiding niet agrarische bedrijven. TOELICHTING

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 78 07-08-19 10:16

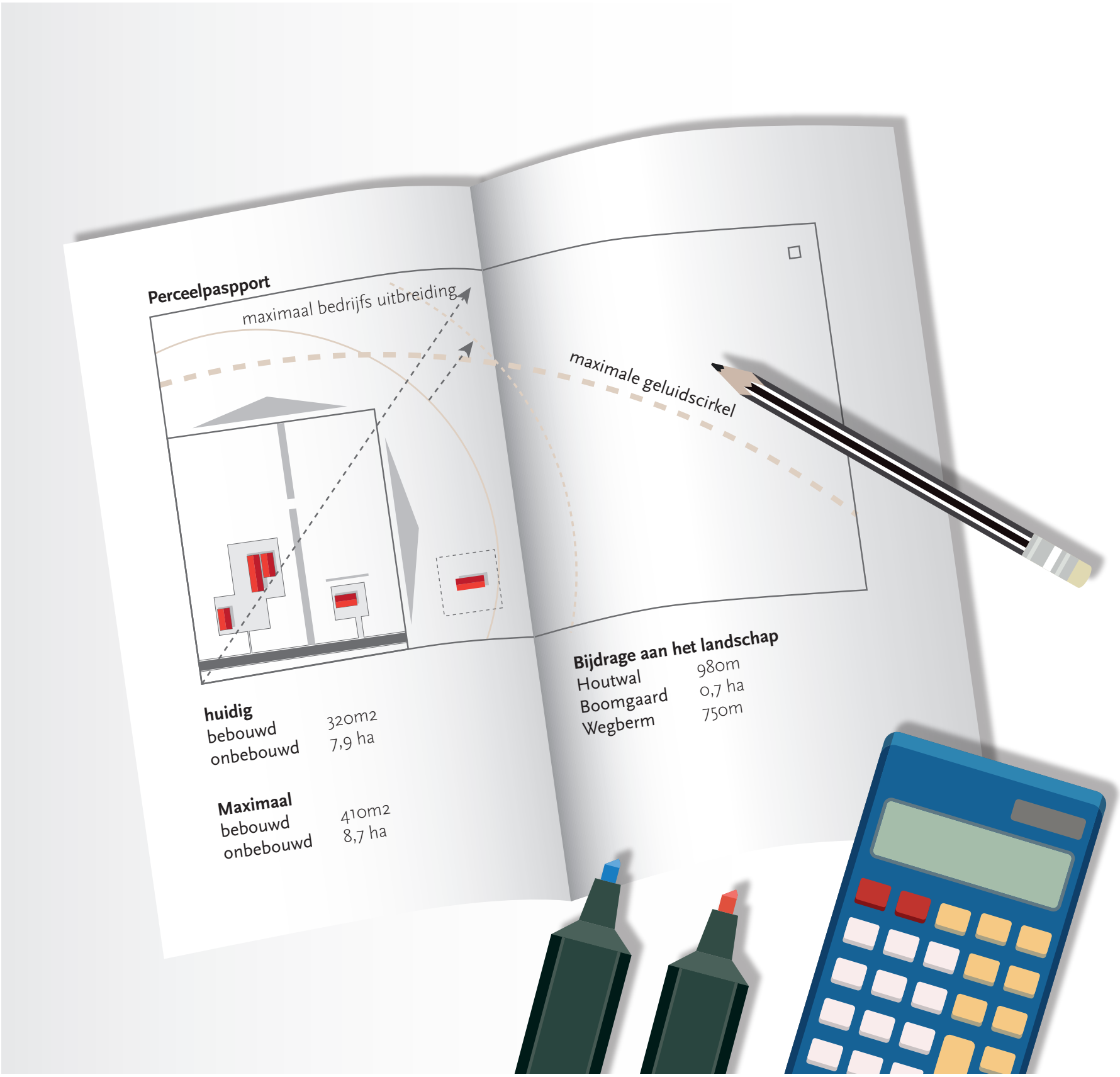

Figuur 15. Bepaal voor uzelf niet alleen wat u nu wilt, maar ook wat u maximaal wilt, en bespreek dit met de buurt.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 79 07-08-19 10:16

INTERMEZZO NIEUWE ACTIVITEITEN OP (BOEREN)ERVEN

Bierbrouwer met café.

Binnenspeeltuin (kinderboerderij).

Boerderijcamping.

Sauna.

Zorgboerderij.

Klimmen door de stal.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 80 07-08-19 10:16

Restaurant op de boerderij.

Speeltuin.

Activiteiten in de wei.

Bijeenkomsten.

Slapen bij de boer (vakantiewoningen).

Camping.

Evenementen in de schuur.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 81 07-08-19 10:16

5.2 Sociaal Vitaal platteland

Om een authentiek en leefbaar landelijk gebied te borgen

Wat willen we bereiken?

- Behoud van de leefbaarheid van het landelijk gebied en de buurtschappen.
- Behouden van de saamhorigheid en sociale binding in het landelijke gebied
- Een grotere gezondheid van onze inwoners en de mogelijkheid om gezond oud te worden op het platteland.

We hebben de volgende achterliggende doelen bij het hoofddoel:

1. We willen vasthouden aan een duurzame balans tussen jong en oud.
2. We willen kansen blijven bieden voor de eigen inwoners om te blijven wonen.
3. We willen eenzaamheid en isolement voorkomen. We willen de kans op ontmoeting vergroten.
4. We willen het eenvoudiger maken dat mensen een gezonde levensstijl erop nahouden. We sturen op positieve gezondheid.
5. We willen leegstand en (sterke) waardedaling van vastgoed voorkomen.

Kanttekeningen

Bij de realisatie van woningen zien we een aantal risico's die we willen voorkomen:

- Bouwplannen kunnen leiden tot een verkeerde samenstelling van het woningaanbod en daardoor leiden tot toekomstige leegstand (uit: Winterswijk vitaal Woonvisie 2016-2020).
- Een aantrekkelijk aanbod van woningen in het buitengebied kan ook leegstand geven in de bebouwde kom.
- De bevolking van het buitengebied vergrijst en dit geeft opgaven om de sociale cohesie, de zorg voor elkaar en voorzieningen bereikbaar te houden.

Visie

We willen de keuzevrijheid voor onze inwoners vergroten en een prettige woonomgeving creëren. Een woonomgeving die bijdraagt aan het vasthouden van een sterke sociale cohesie, die invulling geeft aan maatschappelijke vraagstukken (demografie, gezondheid) en waarin nieuwkomers kunnen opgaan. Een toekomstbestendig sociaal leven realiseren we door bij de keuze voor woningbouw rekening te houden met de gewenste doelgroepen (jonge gezinnen of ouderenhuisvesting) en de aangetoonde behoefte. Bovendien richten we ons op een aanbod, dat ook op lange termijn aantrekkelijk kan zijn.

Voor het lang leven in een goede gezondheid zien we de sociale verbanden en de leefstijl van inwoners als doorslaggevend. Voorzieningen zijn daaraan ondersteunend. We willen de zelfredzaamheid en samenredzaamheid, die in onze lokale cultuur geworteld zit, blijven ondersteunen met goede voorzieningen en accommodaties. Daarnaast zien we onze groene omgeving als drijvende kracht achter een gezonde levensstijl. We bevorderen dan ook activiteiten en elementen die bijdragen aan actief zijn in de groene omgeving.

Versterking van onze sociale vitaliteit is daarom in onze ogen een combinatie van een sterke sociale cohesie, een gezonde levensstijl en een juiste mix aan woningen en voorzieningen. We maken ten aanzien van de sociale vitaliteit daarom de volgende keuzes:

- Flexibele invulling van woningen en erven in het buitengebied
- Nieuwbouw op nu nog onbebouwde locaties dragen maximaal bij aan de sociale cohesie
- Overaanbod van woningen voorkomen
- Functiemenging bij buurtschappen
- Aan de slag met actieve recreatie en natuurbeleving
- Voorkomen van verloedering en leegstand

Flexibele invulling van woningen en erven in het buitengebied

We willen dat woningsplitsing ten goede kan komen aan het bieden van een goed woningaanbod voor de gewenste doelgroep. Daarom zullen we flexibel omgaan met bestaande (woon)bebouwing.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 82 07-08-19 10:16

Foto 6. Steengroeve theater

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 83 07-08-19 10:16

Door o.a. bij woningsplitsing flexibeler om te gaan met bestaande bebouwing voor wat betreft de grootte van de woning en het aantal eenheden kunnen we snel ingaan op specifieke wensen in de samenleving.

Nieuwbouw op nu nog onbebouwde kavels dragen maximaal bij aan de sociale cohesie

We bieden ook nieuwbouwmogelijkheden aan buiten bestaande erven. Om deze maximaal ten goede te laten komen aan de sociale cohesie zijn die alleen bespreekbaar op nog onbebouwde kavels in en direct grenzend aan de kernen. Aan bijzondere initiatieven of doelgroepen, zoals woongroepen of tiny houses, werken we mee als er een lange termijnoplossing aan de locatie is gekoppeld, die niet leidt tot leegstand.

Overaanbod van woningen voorkomen

We willen overaanbod voorkomen en gaan niet bouwen voor de leegstand in de toekomst. Bij een initiatief letten we naast behoefte en bestaand aanbod op het type woning (is er behoefte aan, is het aanvullend op bestaand aanbod). We voorkomen een overaanbod door de behoefte aan nieuwe woningen goed te monitoren.

Functiemenging in kernen van buurtschappen

We versterken de leefbaarheid van het landelijk gebied door het realiseren van nieuwe publieksgerichte functies (maatschappelijke functies, winkelfuncties) mogelijk te maken en functiemenging in buurtschappen en dorpen toe te staan. Functiemenging in de kernen van de buurtschappen vinden we belangrijk, omdat het bijdraagt bij aan de doelen die we hebben op het gebied van gezondheid en leefbaarheid (elkaar ontmoeten, bewegen, niet vereenzamen, armoede bestrijden en voorkomen). Nabijheid van voorzieningen zorgt er ook voor dat mensen de auto vaker laten staan. Dat bevordert niet alleen het sociaal en fysiek welbevinden, maar beperkt ook de productie van geluid en fijnstof, en het gebruik van fossiele brandstoffen. Via de kwaliteitstoets wordt gestuurd op het voorkomen van overlast of hinder die de leefbaarheid juist onder druk zou zetten. Daarnaast dient de publieksaantrekkende functie voor een substantieel deel op het buurtschap en directe omgeving gericht te zijn.

Ruimte voor actieve recreatie en natuurbeleving

Om positieve gezondheid centraal te zetten willen we de kwaliteit van het groen verhogen en dit koppelen aan sociale en recreatieve activiteiten. Waar mogelijk koppelen we routestructuren aan elkaar en voegen we gebruiksmogelijkheden toe. We willen ook de jeugd meer binden en boeien. Ons landelijk gebied biedt veel aanknopingspunten voor actieve vormen van recreatie, welke we dan ook willen bevorderen.

Voorkomen van verloedering en leegstand

Hergebruiksmogelijkheden voor economische activiteiten (zie paragraaf 4.1.) en wonen en recreatie (zie paragraaf 5.4.) moeten een goed palet aan mogelijkheden bieden om in onbruik geraakte bouwwerken die niet cultuurhistorisch waardevol zijn tijdig te slopen en de vrijkomende meters positief in te zetten.

In het vigerende beleid van de gemeente is woningsplitsing van grotere panden mogelijk als deze minimaal 900 m³ zijn. De nieuwe woningen dienen minimaal 400 m³ groot te zijn (dit wordt ook wel de kuubregeling genoemd). We willen dit verruimen, zodat ook goedkopere woningen gerealiseerd kunnen worden en de kwaliteit van de bebouwing op orde kan blij-

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 84 07-08-19 10:16

Figuur 16. Sfeerimpressie wonen buitengebied

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 85 07-08-19 10:16

ven. We laten daarom de kuubregeling los. Er geldt geen vaste ondergrens voor het woonvolume meer. Wel dient een initiatiefnemer te motiveren hoe voor de beoogde doelgroep een goed woonklimaat wordt gerealiseerd en gelden de minimale eisen uit het bouwbesluit en aanvullende gemeentelijke regelingen.

In het vigerende beleid van de gemeente is de bouw van nieuwe woningen bij functieverandering van agrarische erven mogelijk. Er geldt een maximum van 3 wooneenheden in 2 gebouwen.

Sturen op effecten die per saldo leiden tot een initiatief dat bijdraagt aan de omgevingskwaliteit, is de kern van deze visie. Dus geen nieuwbouw of uitbreiding van bebouwing of uitbreiding van bebouwing om waarde toe te voegen, maar om kwaliteit toe te voegen. Vandaar geen honorering van initiatieven die alleen maar bestaan uit nieuwbouw of uitbreiding van bebouwing (ook niet op bestaande erven) om een of meer (extra) woningen, recreatiewoningen, B&B's of bijgebouwen te realiseren. En een nieuwe regeling voor bijgebouwen (de 150m²-norm is geen maximum meer, maar een richtlijn) en een aangepaste sloopregeling (geen bovenplans verevenen, wel verwijderen van in onbruik geraakte bouwwerken).

Voldoende vraag aantonen moet altijd als:
- Er meer dan twee woningen gebouwd gaan worden
- Er wordt gebouwd voor derden. De woningbouwprogrammering en de meeste recente woonwensenonderzoeken mogen als marktonderzoek gelden.
- Er wordt gebouwd voor de verhuur.

Voor bijzondere woonvormen die als collectief worden gerealiseerd, kunnen we meewerken als een toekomstige functie is geborgd die ook past in de huidige visie. Daarmee willen we toekomstig oneigenlijk gebruik voorkomen. Dit kan ook de beëindiging van een functie inhouden.

5.3 Beleef het Nationaal Landschap

Wat willen we bereiken?
- Groei van het aantal bezoekers per jaar als economische kans. Onze ambitie is een groei van het aantal toeristische overnachtingen van 750.000 naar 1 miljoen toeristische overnachtingen.
- Vergroten van de woon- en werkkwaliteit en de werkkwaliteit
- Versterking van de positie van Winterswijk als aantrekkelijke verblijfsplaats in de Achterhoek door kwaliteitsverbetering, productievernieuwing en differentiatie (uit: Nota Verblijfsrecreatie Winterswijk)

Achterliggende doelen:
- Het in standhouden van een hoog aanbod aan voorzieningen (winkels, recreatievoorzieningen), o.a. door extra bezoekers aan te trekken.
- Voldoende (financiële) draagkracht achter het in standhouden van onze cultuurhistorische en landschappelijke waarden.
- Voorkomen van verloedering en illegaal gebruik van vrijkomende gebouwen.
- Bijdrage aan het in balans houden van wonen en werken in Winterswijk.

Kanttekeningen:
Bij de realisatie van nieuwe recreatieve functies of de toename van het aantal recreanten zien we een aantal risico's die we willen voorkomen:
- De verkeer aantrekkende werking van recreatie kan de kwaliteit van het landelijke gebied (het goud) ook aantasten.
- Er kan een overaanbod ontstaan, wat kan leiden tot illegaal gebruik. Met name solitaire recreatiewoningen kunnen eenvoudig gebruikt worden als permanente huisvesting. Dit is lastig of zeer kostbaar te handhaven.
- Een te grote recreatiedruk kan kwaliteiten eveneens onder druk zetten.

Visie
We willen onze recreatieve kracht versterken en zo onze rol als icoon van het kleinschalig

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 86 07-08-19 10:16

Mogelijkheden functieverandering

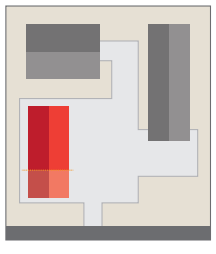

Woningsplitsing
is mogelijk

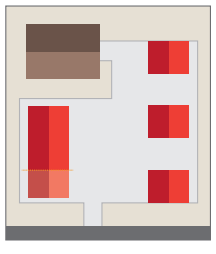

Functieverandering van het erf,
waarbij een of meerdere nieuwe
woningen worden gerealiseerd.

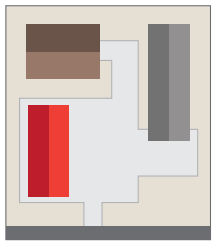

Multifunctioneel bedrijf
met agrarische
en niet agrarische
activiteiten

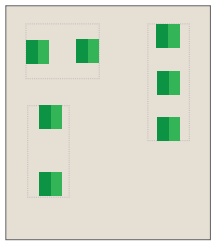

Bijzondere woonvormen

Legenda

- gesplitste woning
- woongebouw
- agrarische bebouwing
- niet agrarische bebouwing
- bijzondere woonvorm

Figuur 17. Toelichting mogelijke functieverandering

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 87 07-08-19 10:16

Nederlandse cultuurlandschap uitvergroten. In de toekomst staan we nog meer bekend als recreatief gebied, waar beleving van natuur, landschap en cultuurhistorie voorop staan. We richten ons op functies die met respect voor kwaliteiten worden ontwikkeld en bijdragen aan de kwaliteit en beleefbaarheid van bijzondere waarden.

Groei van het aantal toeristische overnachtingen willen we bereiken door een hogere kwaliteit van bestaande voorzieningen, het vergroten van de variatie in het aanbod, seizoensverlenging en het verlengen van het verblijf van recreanten.

Om een grotere recreatieve aantrekkelijkheid te bereiken en de recreatieve kracht te vergroten maken we de volgende keuzes:

- We kiezen voor recreatie die gericht is op en geïntegreerd is in het landschap.
- Kwaliteitsverbetering van het bestaande aanbod
- We letten op de toekomstbestendigheid van nieuwe functies
- We zetten in structurele verbetering van routestructuren.
- Groen bruikbaar en beleefbaar maken voor alle doelgroepen.

We werken dit uit in een actualisatie van ons toeristisch-recreatief beleid.

In het vigerende bestemmingsplan kunnen minicampings worden opgericht bij agrarische bedrijven en is het aantal plekken gelimiteerd tot 25.

In het vigerende beleid zijn solitaire recreatiewoningen alleen toegestaan in cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. We zien in dat solitaire recreatiewoningen een meerwaarde kunnen zijn voor het recreatieve aanbod, ook als ze gerealiseerd worden op bestaande erven, maar zien ze niet als een essentieel onderdeel voor het halen van de groeiambitie.

Initiatieven die alleen maar bestaan uit het toevoegen van een rcereatiewoning door nieuwbouw of door verbouwing van een bijgebouw krijgen geen medewerking.

De gebiedsvisie 't Hilgelo is al door de raad vastgesteld. Dit is -in ieder geval tot aan vaststelling van het geactualiseerde toeristisch-recreatief beleid- de enige locatie die we als recreatieontwikkelingszone zien.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 88 07-08-19 10:16

Foto 7. Buitengebied Winterswijk

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 89 07-08-19 10:16

INTERMEZZO BELEVEN VAN HET LANDSCHAP

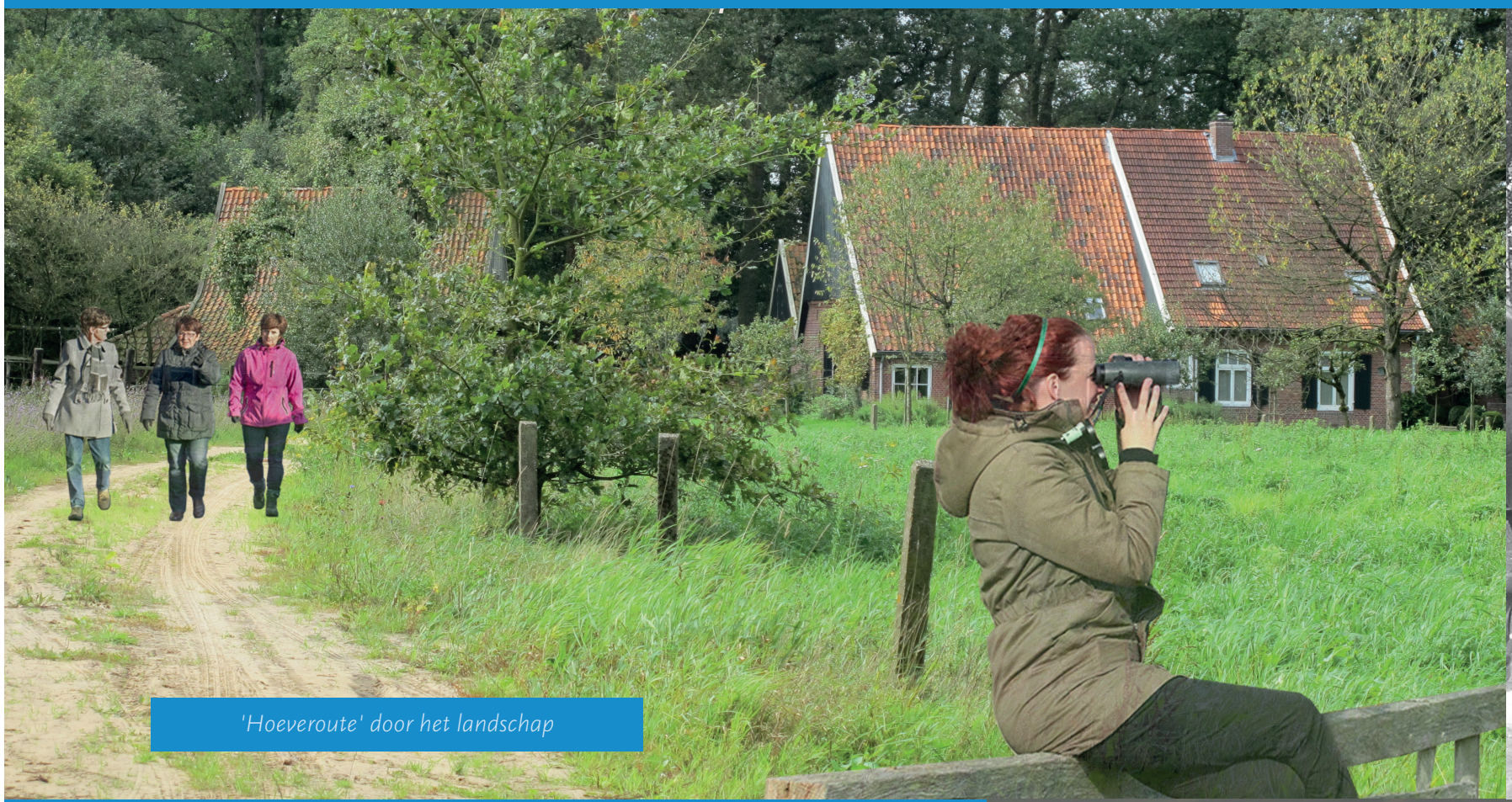

'Hoeveroute' door het landschap

Verkoop lokale producten

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 90 07-08-19 10:16

virtual reality en cultuur historie

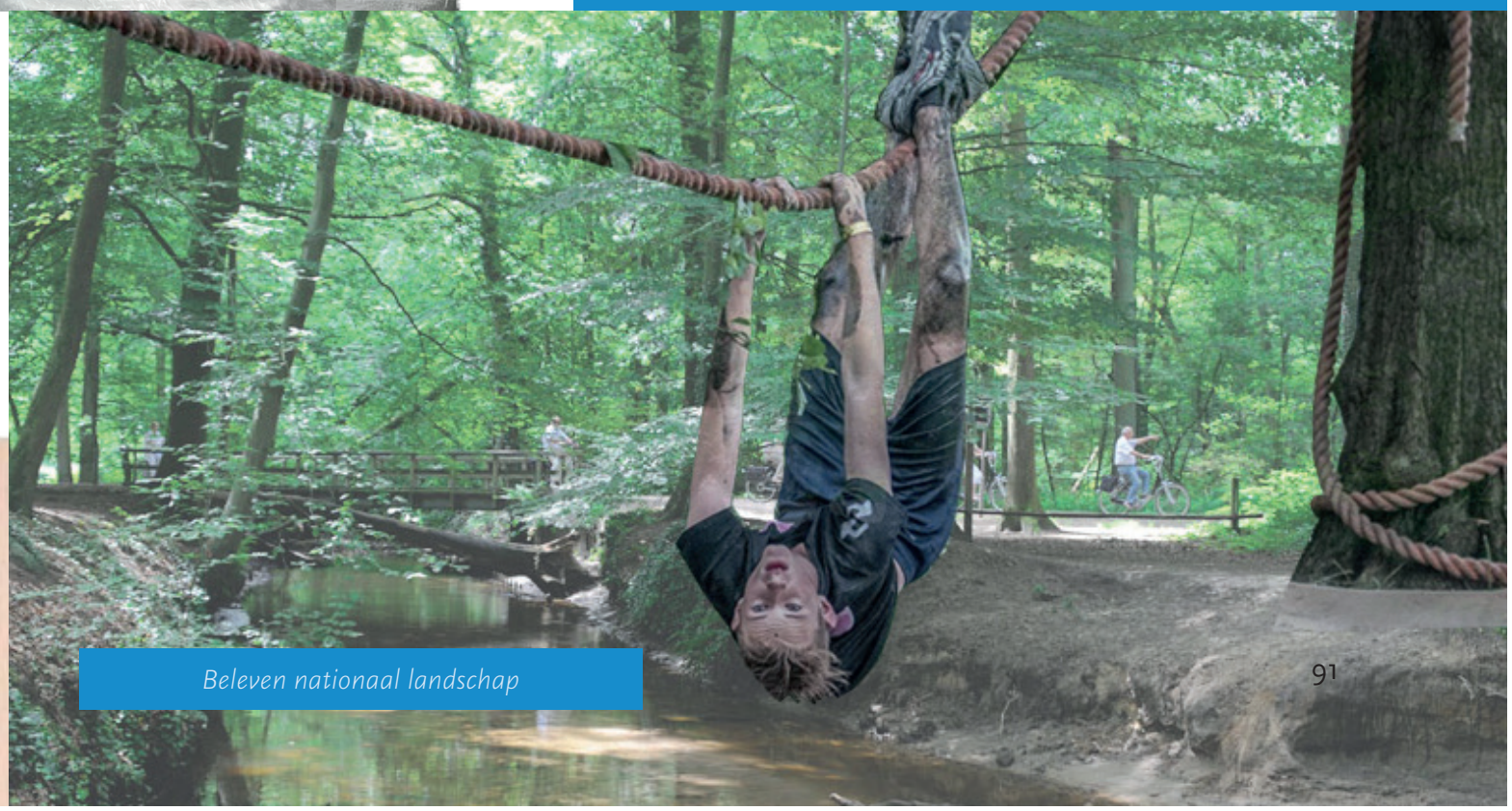

Beleven nationaal landschap

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 91 07-08-19 10:16

5.4 Versterk de kwaliteit

Wat willen we bereiken?

Onderhouden en versterken van landschap, natuur en cultuur(historie)

We hebben de volgende achterliggende doelen bij het versterken van landschap, natuur en cultuur:

1. We streven naar een hogere biodiversiteit van bestaande natuur en landschapselementen.
2. We vergroten de herkenbaarheid van de verschillende landschapselementen en de historische opbouw van het landschap om de beleving voor bewoners en bezoekers te optimaliseren.
3. We streven naar bedrijven en functies die goed passen bij de kwaliteiten van het landschap, zoals een levensvatbare agrarische sector die in evenwicht met de natuurlijke omgeving kan boeren.
4. We streven naar het behouden van de unieke bodemkundige kwaliteiten in Winterswijk. Zo mogelijk willen we dit ook zichtbaar maken, zodat het ook een recreatieve meerwaarde oplevert.

Kanttekeningen

- Een eenzijdige focus op behoud van kwaliteiten kan de economische levensvatbaarheid van het platteland onder druk zetten.

Visie

In de toekomst hebben we een hoge kwaliteit van het landschap behouden en zijn de historische opbouw, de cultuurhistorische waarden herkenbaarder geworden. Als waardevolle kwaliteiten benoemen we de volgende onderdelen:

- Biodiversiteit, natuur en landschap
- Cultuurhistorie
- Bodemkundige kwaliteiten
- Donkerte
- Rust
- Milieukwaliteit

We streven voor de lange termijn naar het realiseren van een aangesloten robuuste natuur waarin de Natura2000-gebieden Bekkendelle en Korenburger Veen met elkaar verbonden worden. Twee totaal verschillende gebieden, waardoor ook overgangen kunnen ontstaan die bijdragen aan de kwaliteit van het landschap en aan de biodiversiteit.

We willen de biodiversiteit (soortenrijkdom) van ons buitengebied behouden en versterken. Wat we minimaal wensen te behouden, noemen we de basiskwaliteit. Voor zover we daar invloed op hebben als bevoegd gezag, zullen we geen initiatieven toelaten die tot gevolg hebben dat de basiskwaliteit ter plekke niet meer gehaald kan worden.

Om te kunnen sturen op biodiversiteit werkt de gemeente samen met de provincie aan een kaart met de basiskwaliteiten natuur en landschap. Deze wordt t.z.t. toegevoegd aan de Atlas Omgevingskwaliteit en fungeert vanaf die tijd als toetsingskader.

In het vigerende beleid worden gemeentelijke en rijksmonumenten beschermd. De gemeente stelt hier randvoorwaarden aan de verbouw en herinvulling. Aanvullend gaan we andere cultuurhistorisch waardevolle elementen beschermen, die niet als monument zijn aangewezen. Deze elementen benoemen we in de Atlas Omgevingskwaliteit.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 92 07-08-19 10:16

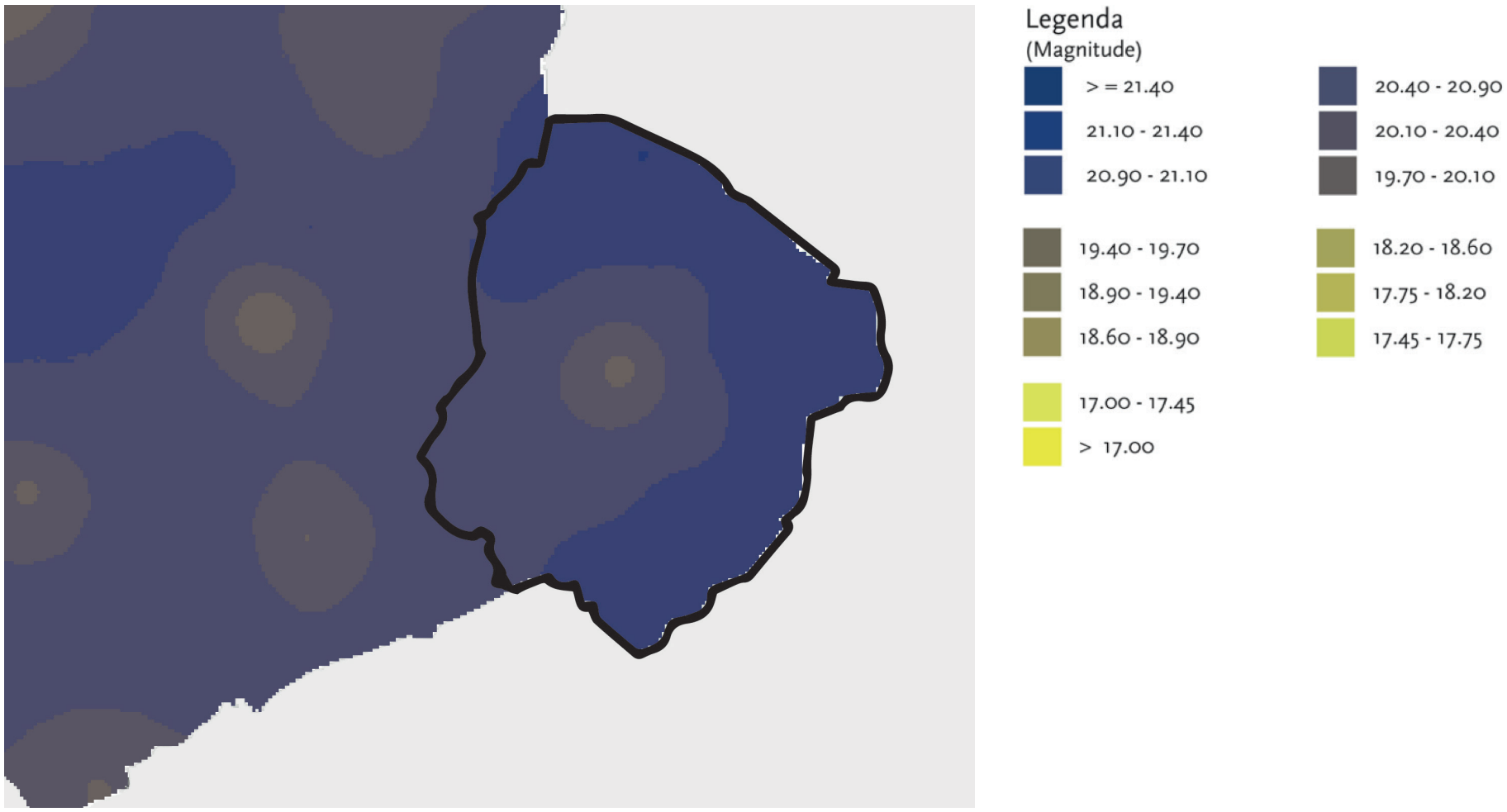

Kaartbeeld 11. Hemelhelder

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 93 07-08-19 10:16

We kennen talloze bijzondere landschapselementen en ze zijn verweven in ons landschap. Een aantal daarvan willen we beschermen. Bij nieuwe ontwikkelingen dienen deze elementen behouden te blijven en/of geïntegreerd te worden. Waardevolle elementen bestaan o.a. uit:

- Houtwallen
- Steilranden
- Essen, bleekvelden, bijzondere verkavelingen
- Beken / oevers
- Oude (monumentale) bomen
- Zandpaden
- Houtskoolmeilers
- Rabatten

Deze elementen gaan we concreet aanwijzen op een kaart welke zal worden opgenomen in de Atlas Omgevingskwaliteit.

Ensembles zijn combinaties van landschap en bebouwing die door hun samenhang een landschappelijke en/ of cultuurhistorische meerwaarde hebben. Ze kunnen gevormd zijn binnen een erf of kavel, en tussen direct bij elkaar gelegen erven en kavels. We hebben de ensembles in beeld gebracht en de samenhang van waardevolle elementen binnen deze ensembles beschreven. De beschrijving van de ensembles is op opgenomen de cultuurhistorische atlas, en die zal worden geïntegreerd in de Atlas Omgevingskwaliteit.

Voor initiatieven binnen een ensemble geldt dat ze de samenhangende kwaliteit binnen het ensemble dienen te integreren in hun plannen. Bij functieverandering van (agrarische en niet agrarische) erven en aanpassingen van (bedrijfs)woningen wordt de kwaliteit van het hele erf betrokken bij de beoordeling. Daar waar onderdelen van ensembles eerder al verloren zijn gegaan of incompleet zijn geraakt, steunen we elk initiatief dat ze weer aanheelt c.q. versterkt.

We willen de kwaliteit ‘duisternis’ beschermen. Nagenoeg het hele buitengebied kent een hoge waarde op hemelhelderheid. Dankzij het coulisselandschap is ook de afwisseling van licht en schaduw kenmerkend voor het buitengebied. Daarnaast is de nachtelijke duisternis een belangrijke landschappelijke kwaliteit (o.a. in de gebieden langs de grens), doordat de wegen (zelfs provinciale wegen) niet tot nauwelijks verlicht zijn. Deze kwaliteit is van groot belang voor fauna, een groot deel van de dieren zijn ’s nachts actief, maar ook voor de mens heeft dit een positief effect op gezondheid.

We gaan de kwaliteit ‘duisternis’ beschermen in een groot deel van ons buitengebied. We beschermen daarbij de gebieden, die op dit moment de hoogste waarde hebben. Dat betekent dat we in principe in het hele buitengebied het realiseren van verlichting buiten het bouwvlak verbieden.

Voor alle duidelijkheid: we gaan geen stap terug doen in openbare verlichting, want deze uitspraak heeft alleen betrekking op plekken die 'duisternis' als kwaliteit hebben. Dat zal dus niet spelen op plaatsen die openbaar verlicht zijn, zoals de kernen, sommige wegen en een aantal kruispunten.

We kiezen bij een deel van de kwaliteiten voor bescherming en voor een deel stellen we randvoorwaarden aan initiatieven als aardkundige waarden op de locatie voorkomen. Bescherming (niet verstoren) stellen we als eis bij aardkundige waarden van regionaal, provinciaal en/of landelijk niveau. Bij overige waardkundige waarden en geologische fenomenen die een hoge waarde hebben, geven we als randvoorwaarde mee dat ze herkenbaar en leesbaar moeten blijven. Zichtbaarheid, bereikbaarheid en informatievoorziening zien we

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 94 07-08-19 10:16

Kaartbeeld 12. De huidige natuurgebieden in Winterswijk, die vallen onder Natura 2000 en het GNN.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 95 07-08-19 10:16

INTERMEZZO SCHOLTENBOERDERIJEN

De ‘scholten’, de herenboeren in het gebied, vormden vanaf de late middeleeuwen tot in de 18e eeuw de schakel tussen de adelstand en de overige horigen. Ze hadden een aantal privileges en waren bijvoorbeeld vrijgesteld van het afdragen van land bij overerving. Zo kon het bezit van de scholten uitgroeien tot grote landgoederen.

Foto 8. Huize Hijink in 't Woold

Foto 9. Voorbeeld scholtenboerderij

In de Middeleeuwen is elke boer in de Achterhoek horig en behoort hij tot een hof waar de scholten, een rijke horige boer, als vertegenwoordiger van de grond heer de dagelijkse leiding heeft. Tussen 1600 en 1900 nemen de scholten de rechten van de adellijke en kerkelijke grondheren over. Zij leven van pachtopbrengst, houden zich bezig met bosbouw en het fokken en africhten van paarden. Om het bezit bij elkaar te houden erven alleen de oudste kinderen en trouwen scholten onderling. De scholtenfamilies groeien uit tot een rijke boerenadel dat zich rechtmatige eigenaar noemt van alle boerderijen die voorheen tot het hof goed behoren. Het burgerlijk wetboek van 1838 dwingt de scholten echter om hun bezit gelijk onder alle kinderen te verdelen. De landerijen raken versnipperd. Het is vanaf deze periode dat de scholten hun stand tot uitdrukking brengen in de boerderijen. De boerderijen waarderen zij op met een herenhuis dwars voor de oude boerderij. Bomenlanen begeleiden de entree naar de scholten boerderijen.

Een groot deel van het Winterswijkse oude hoevenlandschap is uitgesproken rijk aan bos, houtsingels en lanen. Dit kwam met name door de aanwezigheid van scholtengoederen. De houtopstanden zijn altijd een belangrijk deel geweest van de horige goederen. De horige boer was verplicht het bos op het horige goed te onderhouden. In latere tijd waardeerden ze bos op een manier die typisch was voor landgoedeigenaren. Bos kreeg een esthetische waarde, was aantrekkelijk voor de jacht en verleende de eigenaar status. Het landschap lijkt park- of landgoedachtig ingedeeld. De bebouwing wordt gevormd door kleine en grote boerderijen en scholtenboerderijen, al of niet opgewaardeerd tot patriciërs huizen.

Foto 10. Keunenhuis in Winterswijk Woold

Foto 11. Scholtengoed in Winterswijk

https://www.natuurmonumenten.nl/monumenten/scholtenboerderij-keunenhuis
https://www.winterswijkseweekkrant.nl/nieuws/algemeen/29459/arjan-ligtenbarg
https://nl.pinterest.com/pin/437130707561140269/?lp=true

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 96 07-08-19 10:16

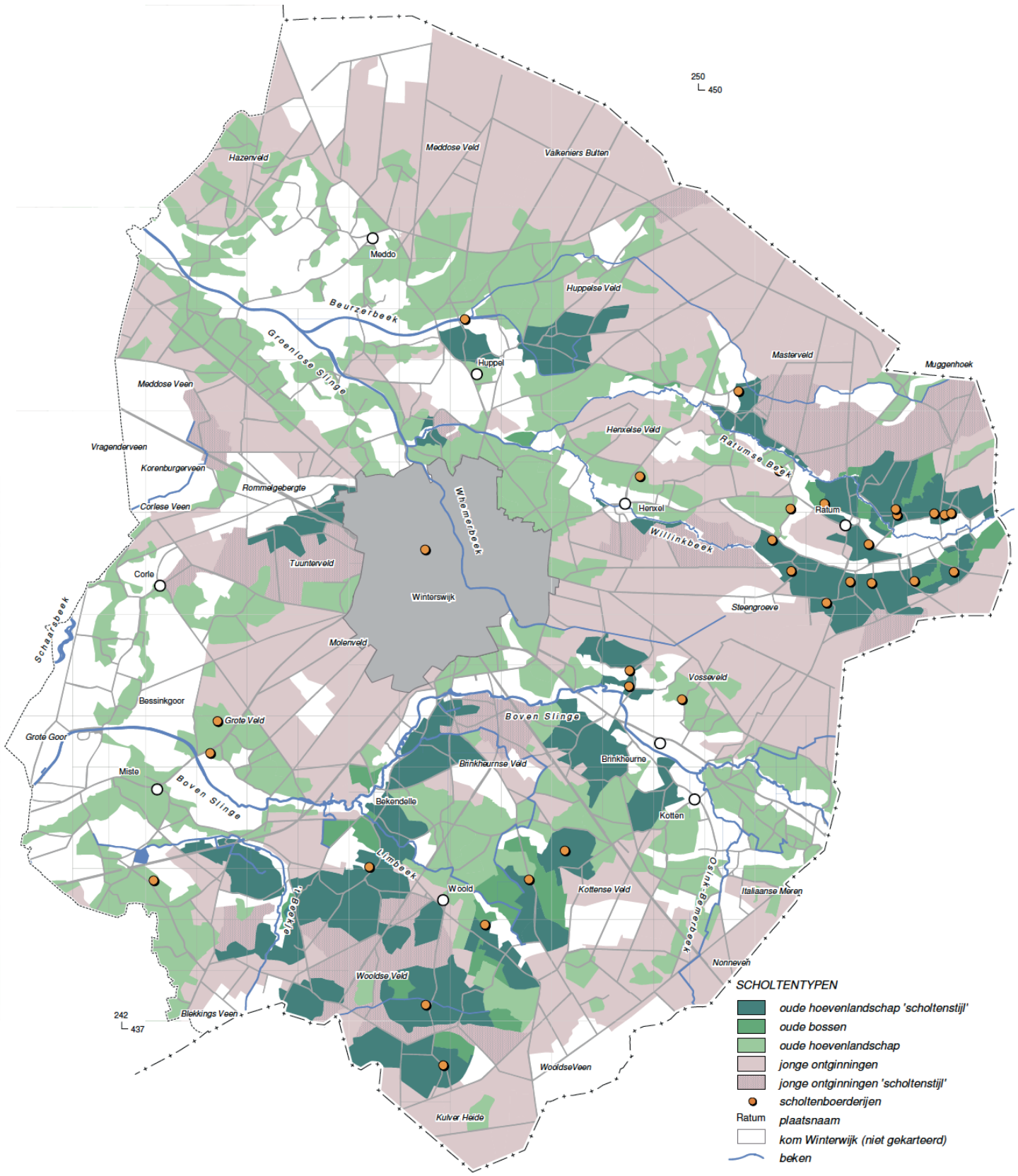

Kaartbeeld 13. Scholtentypen. Kaart gemaakt door: Jan Neefjes & Nico Willemse, Cultuurhistorische Atlas Winterswijk

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 97 07-08-19 10:17

als cruciaal bij locaties waar deze kwaliteiten voorkomen.

Aardkundige kwaliteiten met een lagere waarde maken we ook inzichtelijk en geven we als inspiratie mee aan initiatiefnemers. Deze drie categorieën met aardkundige waarden nemen we op in de Atlas Omgevingskwaliteit.

In het vigerende bestemmingsplan worden gemeentelijke archeologische waarden beschermd. De omvang van een geplande bodemingreep en de archeologische verwachting bepalen of er voorafgaand aan een ontwikkeling een archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd. Meestal kan een ontwikkeling gerealiseerd worden na het in beeld brengen van de aanwezige archeologische informatie door onderzoek. Sommige archeologische waarden, zoals een middeleeuwse landweer, komen in aanmerking voor een sterkere bescherming.

We gaan archeologische informatie meer benutten om het verhaal van een plek te vertellen en we geven die mee aan initiatiefnemers ter inspiratie. De archeologische waarden en verwachtingszones nemen we op in de Atlas Omgevingskwaliteit.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 98 07-08-19 10:17

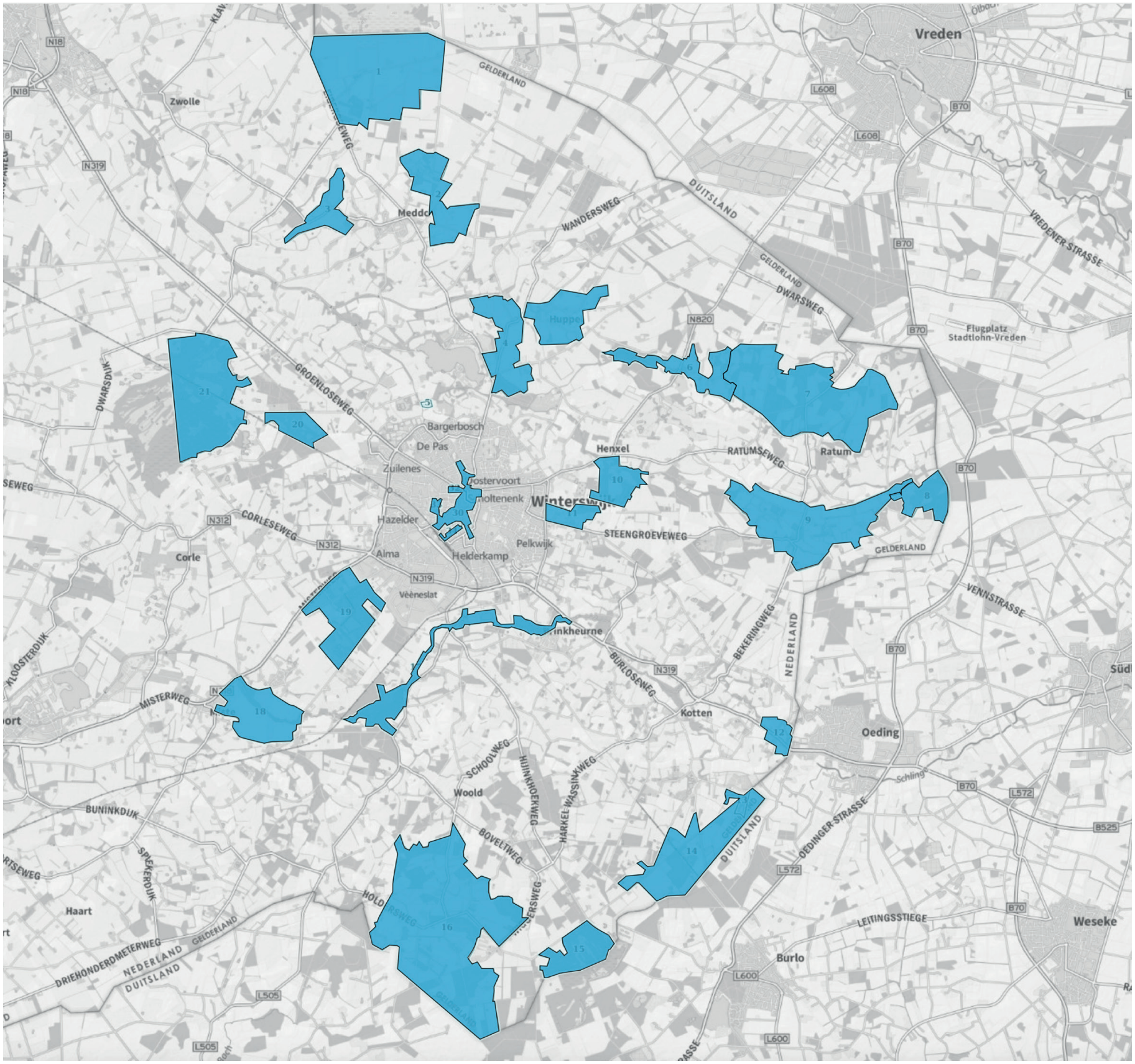

Kaartbeeld 14. Overzicht van de ensembles in Winterswijk. Gebieden waar bijzondere kwaliteiten in samenhang voorkomen.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 99 07-08-19 10:17

INTERMEZZO STEILRANDEN EN BOLLE LIGGING ESSEN

De Winterswijkse essen liggen grotendeels bovenop de dekzanden en hebben een zichtbaar hoge ligging zoals goed te zien is op de hoogtekaart. De essen hebben van nature al een hogere ligging en glooiing. Daarna zijn ze opgehoogd door het toepassen van plaggenbemesting. Hierdoor ontstonden de cultuurhistorisch waardevolle plaggendekken en steilranden. Op de foto's zijn verschillende voorbeelden uit het gebied te zien.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 100 07-08-19 10:17

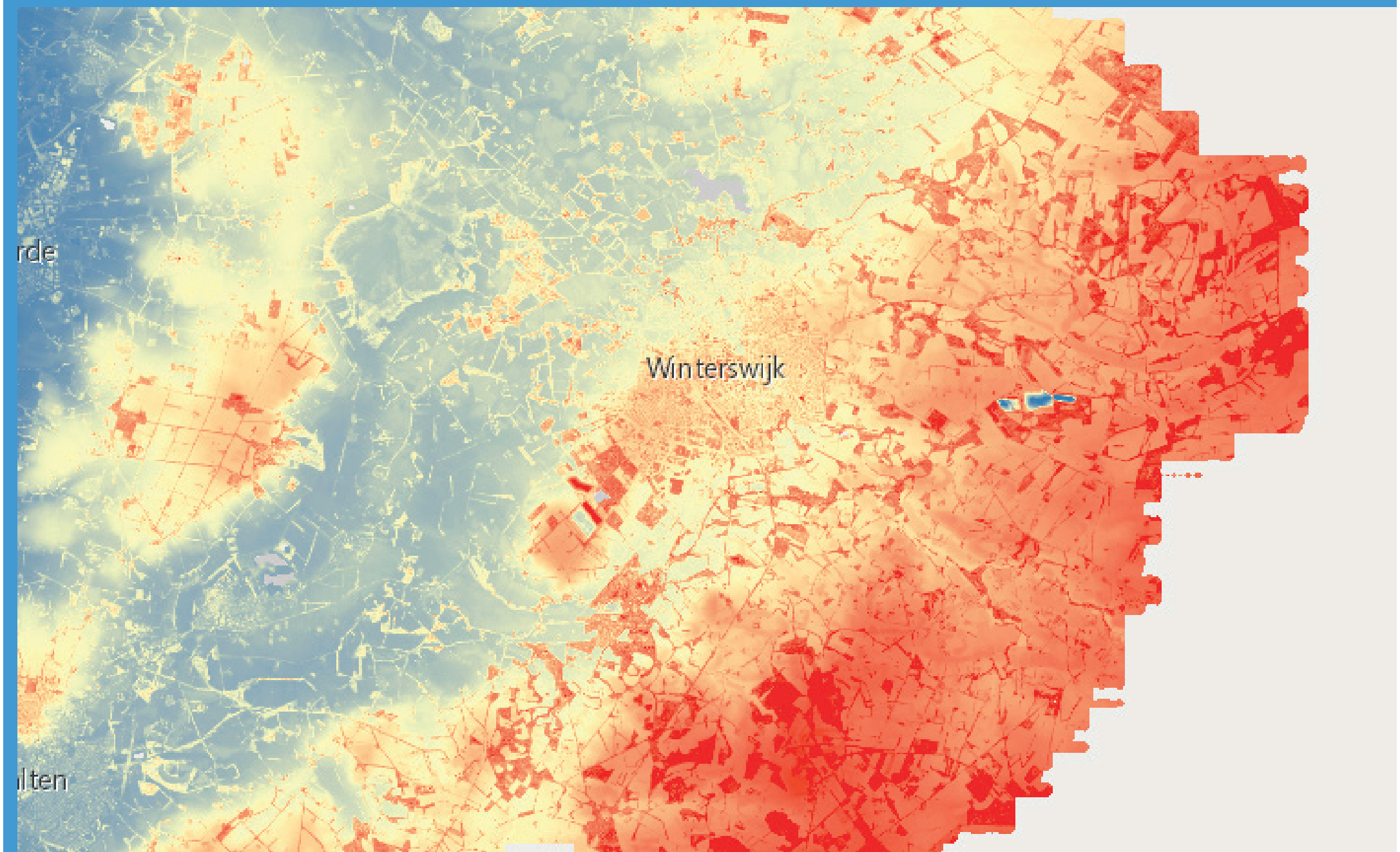

Kaartbeeld 15. AHN - Hoogte kaart (Verkregen van: AHN.nl)

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 101 07-08-19 10:17

Hoofdstuk 6 Visie op gebieden

Omdat kwaliteiten in ons buitengebied van essentieel belang zijn en deze per gebied verschillen, is het nodig om een gebiedsgerichte vertaling te maken van de visie. We sturen daarbij op effecten. Per type activiteit spelen andere doelen en kwaliteiten een rol bij de afweging of een initiatief toelaatbaar is. Een initiatief dat veel extra verkeer aantrekt willen we op goed bereikbare plekken faciliteren, maar niet in gebieden waar rust een belangrijke kwaliteit is. Nieuwe woningen willen we zoveel mogelijk laten bijdragen aan de leefbaarheid van de buurtschappen, dus daar letten we juist op de ligging nabij de buurtschappen.

Om goed te kunnen sturen op de inpasbaarheid van initiatieven hebben we een zonering opgesteld bestaande uit de volgende gebieden:

- Natura 2000 gebieden. Dit zijn gebieden, die het Rijk bij de Europese Commissie heeft aangemeld voor een speciale beschermde status. Het gaat om zeldzame en bijzondere natuurwaarden, die bij nieuwe ontwikkelingen niet mogen worden aangetast. In Winterswijk komen vier Natura 200 gebieden voor: Korenburgerveen, Bekkendelle, Willinks Weust, Wooldse Veen. Al deze Natura 2000-gebieden zijn bijzonder gevoelig voor stikstofdepositie uit de lucht (ammoniak en stikstof) In de vier Natura2000-gebieden (Korenburgerveen, Bekkendelle, Willinks Weust, Wooldse Veen) is de provincie het bevoegd gezag. Zelf sturen we op het verbinden van die gebieden zodat grote aaneengesloten, verbonden natuur ontstaat. En we sturen op het verstandig selectief toegankelijk maken van de natuur, zodat deze voor mensen beleefbaar is, en bewegen, ontspannen, sportief inspannen, rust nemen allemaal goed en vlakbij mogelijk zijn.
- Natuurgebieden, die vallen binnen het Gelders Natuur Netwerk (GNN). De provincie heeft een samenhangend netwerk van natuurgebieden vastgelegd, welke samen het Gelders Natuurnetwerk vormen. Het gaat daarbij zowel om bestaande als om (gewenste) nieuwe natuur. De ontwikkeling en het beheer wordt door zowel natuurorganisaties als particulieren (zoals agrariërs) gedaan.
- De Groene ontwikkelingszone (GO). De Groene Ontwikkelingszone is een gebied die buiten de natuurgebieden valt, maar door de ligging nabij natuurgebieden of door de aanwezige natuurwaarden wel samenhangen met de natuurgebieden. Deze zone is door de provincie vastgelegd in de Verordening Ruimte. We willen de kwaliteiten in en rondom de natuurgebieden extra beschermen en zullen daarom zeer terughoudend zijn met initiatieven in de Groene Ontwikkelingszone die deze kwaliteiten (ecologie, rust, donkerte, milieukwaliteit) kunnen aantasten. Versterking van na-

Ontwikkelingen

- Randen van buurtschappen en dorpen met een kern
- Bezoekerscentrum
- Bestaande steengroeve
- Toekomstig wingebied
- Ontwikkeling Hilgelo
- Bestaand recreatiepark
- Uitbreiding recreatiepark
- Ontwikkeling bedrijventerrein
- Bestaand bedrijventerrein met mogelijkheid tot uitbreiden

Overig

- Relatie landschap
- Stroomzone
- Groene Ontwikkelingszone
- Natura 2000
- Gelders Natuur Netwerk
- Verbinden natuurgebieden

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 102 07-08-19 10:17

Kaartbeeld 16. Visiekaart

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 103 07-08-19 10:17

tuur en biodiversiteit staat in deze zones voorop.

- Multifunctioneel landelijk gebied. Dit betreft het grootste deel van ons buitengebied. Het bevat zowel grotendeels het oude hoevelandschap als delen van het jonge ontginningslandschap. Het oude hoevelandschap heeft de hoogste waarde, maar kent een sterke landschappelijke en ecologische samenhang met de jonge ontginningslandschappen. Het kent de meest cultuurhistorisch waardevolle elementen, historische panden en erven en het heeft van oudsher een bijzondere kleinschaligheid. In deze zone staat het behouden van historische kwaliteiten voorop.
- Grootschalige ruilverkavelingsgebieden. Een deel van de jonge ontginningsgebieden is grootschaliger en is minder verweven met het oude hoevelandschap. Dit vormt een apart gebiedstype, waar voor enkele type ontwikkelingen ruimere ontwikkelingsmogelijkheden gelden, zoals de realisatie van zonnevelden en extra uitbreidingen van agrarische bedrijven (zie par 4.1.)
- Buurtschappen. Gekoppeld aan buurtschappen zijn functies denkbaar die ten goede komen aan de leefbaarheid (wonen, voorzieningen, specifieke vormen van werken).
- Stroomzones. Deze zones hebben door hun ligging nabij een gebiedsontsluitingsweg een relatief goede bereikbaarheid. In deze zones is het mogelijk om functies te realiseren met een grotere verkeersaantrekkende werking, zonder dat dit direct ten koste gaan van de rust die een deel van het buitengebied in Winterswijk kenmerkt. Binnen deze zone maakt de ligging wel uit. Ook de kwaliteiten van het omliggende landschap is daarnaast bepalend voor de mogelijkheden van een initiatief.

- Specifieke ontwikkellocaties, waaronder recreatieontwikkelingsgebieden. Dit zijn locaties die zijn aangewezen voor specifieke vormen van economie of recreatie.
- Overhoeken / erven. Dit gebiedstype kan in principe overal voorkomen en is alleen gericht op de mogelijkheid om zonnevelden te realiseren. Op elk erf of een aantoonbaar overhoekje is het in principe denkbaar om een kleinschalig zonneveld te realiseren (ja, mits).
- De gebiedsindeling heeft effecten op de mogelijke functies die op erven gerealiseerd kunnen worden. In nevenstaande tabel staan deze keuzes op hoofdlijnen weergegeven.

Daarnaast spelen de verschillende landschapstypen een rol. Hun belangrijkste kenmerken beschrijven we hierna. We verwachten van initiatiefnemers dat ze niet alleen inspelen op de kwaliteit van het landschap als geheel

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 104 07-08-19 10:17

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 105 07-08-19 10:17

(de coulissen, de schaal), maar ook op de specifieke kenmerken van het landschapstype. Die worden beide betrokken bij de landschappelijke inpassing van initiatieven en komen dus bij de erfafweging aan bod.

- De afwisseling van verschillende (kleine) kavelvormen op een korte afstand van elkaar;
- De omlijsting van de agrarische kavels met houtsingels en bosjes. De ecologische waarde wordt verhoogd als sprake is van zoom- en mantelvegetaties (een struik- en kruidenlaag langs de rand van het bos of de boomsingel) en als bosjes en houtsingels op elkaar aansluiten;
- De zichtbare gradiëntverschillen tussen de agrarische kavels en de beken en essen. Het meest waardevol zijn de plekken waar deze overgang wordt gemarkeerd met steilranden;
- Het ensemble van het Winterswijkse erf van een Scholtenboerderij, bestaande uit een hoofdgebouw en een zwerm van bijgebouwen. De traditionele Winterswijkse boerderij (en vaak ook de bijgebouwen) heeft een karakteristieke houten topgevel en vakwerkwanden. Ook komt er vaak een hoofdgebouw in de vorm van een landhuis voor;
- Oude bossen en houtsingels.

Heide- en broekontginningenlandschap

- De oudere delen van de bossen en restanten van oudere landschapselementen, zoals houtsingels, die nog resteren van de ontginning van het gebied;
- Lange zichtlijnen in het gebied;
- De zichtbaarheid van hoogteverschillen en overgangen naar van elementen (beken, Valkeniersbult, kleine buurtschappen op historische plekken, zoals De Giffel bij Meddo) naar het omliggende vlakke landschap;
- De resterende heidevelden, het natte broekgebied en enkele vennen in het Masterveld;
- Geologische monumenten.

Goren- en broekenlandschap

- De lage ligging en openheid van deze zone in contrast met de ligging van Corler en Misteresch temidden hiervan. Op enkele plekken zijn nog enkele langere en smalle percelen en waterlopen en de omzoming van elzen, wilgen en populieren als indicatoren van natte omstandigheden;
- De waardevolle uitzichten op de Corler en Mister Esch, met de verdichte randen in de vorm van struwelen;
- De ecologische waarde van de Boven-Slinge, mede van waarde als verbinding als ecologische verbinding.

Korenburgerveen en Wooldse veen

- Het stelsel van venen met veendijken en veenputten;
- De moerasbossen;
- De schraallanden als elementen in samenhang met de overgang naar het omringende landschap.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 106 07-08-19 10:17

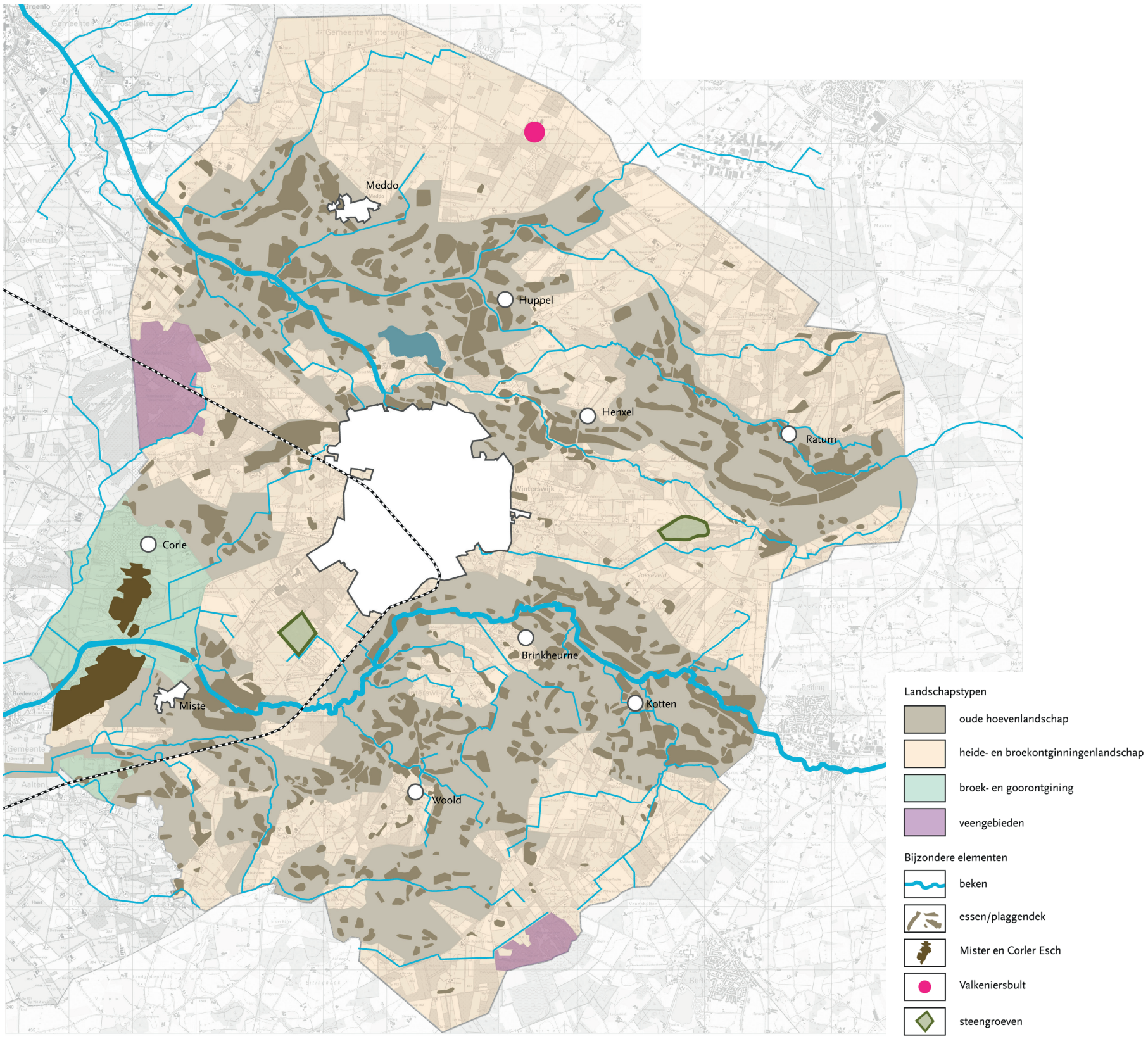

Kaartbeeld 17. Landschapstypen

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 107 07-08-19 10:17

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 108 07-08-19 10:17

Deel 3 Uitvoering

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 109 07-08-19 10:17

Hoofdstuk 7 Uitvoering

Een visie is slechts een kader voor uitvoering. De uitvoering zelf loopt langs een serie lijnen.

7.1 Opstellen omgevingsplan

We willen als gemeente niet vooroplopen in het maken van een omgevingsplan. Dat moet wel de juridisch bindende doorvertaling geven van deze visie, maar we hebben nog geen omgevingsvisie voor de kom. Beide zijn enorme opgaven. De keuzes wat eerst te doen en wat parallel moeten nog gemaakt worden. Dat zal naar verwachting in 2020 gebeuren.

7.2 Begroting

Nu is er nog geen geld in de begroting opgenomen voor uitvoeringsacties, omdat we kiezen voor uitvoeringsplanologie. Actualisaties of uitwerkingen zijn deels al wel begroot.

7.3 Atlas Omgevingskwaliteit.

Die zijn we aan het samenstellen en verwachten we tegelijk met de definitieve versie te kunnen presenteren. Die zal dan nog niet compleet en perfect zijn, maar het zal als instrument wel werken. We zullen het buitengebied betrekken in het ontwikkelen van de Atlas. We hebben drie plaatsen beschikbaar in de gebruikersgroep die het bouwen en vullen van de Atlas gaat begeleiden. En we zullen op een gepast moment vragen of iedereen voor het eigen adres de Atlas eens wil bekijken, en ons van feedback wil voorzien.

7.4 Initiatieven.

Gezien de keuze voor uitnodigingsplanologie is dit misschien wel de allerbelangrijkste lijn van uitvoering. Wij gaan niet bédenken. We gaan méédenken. We gaan nee zeggen als het niet anders kan, maar vooral de mits van de jamits helpen invullen door behulpzaam te zijn.

7.5 Regiodeal

In de programmalijn Vitaal platteland van de regiodeal voor de Achterhoek is een kans opgenomen om vraagbundeling op te gaan zetten. We hebben procesgeld gevraagd om te kunnen komen tot enerzijds integrale keukentafelgesprekken en anderzijds gezamenlijke inkoop.

De ervaringen met alleen sociaal of alleen fysiek ingestoken gesprekken is dat ze uiteindelijk ook allemaal een financiële kant hebben, en dat ook sociaal en fysiek onderling sterk verbonden zijn. Daarom zou de integraliteit gaan over het in samenhang kijken naar de sociale, financiële en fysieke zaken per adres.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 110 07-08-19 10:17

Niet door onszelf, maar wel door een partij die door ons wordt aangestuurd en gefinancierd.

Gezamenlijk inkopen kan zowel in het sociale als in het fysieke domein, en misschien ook wel in het financiële (bijvoorbeeld gezamenlijk financieren, crowdsourcen of dergelijke).Wij perken de mogelijkheden voor vraagbundeling niet a priori in. Of het nu het opruimen van asbest is, of hoveniersdiensten zijn, of de vervanging van daken of de sloop van in onbruik geraakte bijgebouwen of het opknappen van vervallen cultuurhistorische bouwwerken, gezamenlijkheid heeft niet alleen financiële voordelen, maar zeker ook sociaal prettige effecten, biedt kansen voor het regionaal bedrijfsleven, en levert ons allen een nog mooier buitengebied op.

7.6 Actualiseringen

De omgevingsvisie bevat niet het complete omgevingsbeleid, en zal dat ook hooguit over vele jaren pas doen. We hebben in deel 1 al een opsomming gegeven van onderwerpen die op zich in het omgevingsbeleid thuis horen, maar nog niet in deze visie zijn verwerkt. En ook de elementen die al wel in deze visie meegenomen zijn, zullen af en toe herijkt moeten worden. We geven geen planning aan. De keuze om uit te nodigen, is ook een keuze om goed in de gaten te houden wat maatschappelijke wensen zijn, en hoe die veranderen. We laten dus maatschappelijke ontwikkelingen meebepalen wanneer we welke onderdelen van beleid zullen moderniseren.

Behalve monitoring (van bijvoorbeeld woningbouw en leegstand) is ook een periodiek gesprek met vertegenwoordigers van het buitengebied een goed instrument. Momenteel werkt de werkgroep Participatie van het project Invoering Omgevingswet aan een voorstel hoe om te gaan met participatie in het geval van opstellen, evalueren of actualiseren van een visie. Tot zo lang werken we op informele basis samen met BSV, LTO en BSV. En WCL heeft tijdens het opstellen van de visie de ruimte gelaten om haar eigen geledingen de belangenbehartiging te laten verzorgen. Als WCL na vaststelling een andere rol voor zichzelf ziet, dan pakken we die ook eerst informeel en later conform het voorstel van de werkgroep Participatie op.

7.7 Acties

Behalve het opstellen van een omgevingsplan, het regelen van een passende begroting en het bouwen van de Atlas Omgevingskwaliteit, is er nog een aantal acties waarin wij zelf een rol spelen. In de eerste twee delen van de visie is er al een reeks opgesomd:

- Met de provincie in overleg treden over een bij de Winterswijkse situatie passend Plussenbeleid voor de niet grondgebonden veehouderij.
- Onderzoek naar de toekomst van niet-bedrijfsmatig geëxploiteerde recreatieparken.
- Invulling van de vrije beleidsruimte in het gebiedsgericht milieubeleid (het zogenaamde mengpaneel) zodra de wet daarover voldoende duidelijkheid geeft. Dan kunnen we mogelijk ons beleid ten aanzien van plattelandswoningen en bedrijfswoningen aanpassen.
- Actief informeren van eigenaren en initiatiefnemers over de cultuurhistorische waarde van de plek waar zij eigenaar van zijn c.q. het initiatief zou moeten landen.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 111 07-08-19 10:17

In de tussentijd: een partiële herziening van het bestemmingsplan?

Omdat het niet wenselijk is om te veel verschil te laten bestaan tussen het huidige bestemmingsplan en de keuzes die de raad in december 2019 over deze visie zal maken, en een compleet omgevingsplan nog wel even op zich zal laten wachten, zal na vaststelling ook bekeken worden welke van de verruimingen en vereenvoudigingen in een korte actie tot een partiële herziening van het bestemmingsplan buitengebied 2011 kunnen leiden.

Kandidaten voor de inhoud van een dergelijke herziening zijn (tussen haakjes vet gedrukt de concrete beleidskeuze die de basis voor de partiële herziening zou zijn):

- Woningsplitsingen vereenvoudigen (14e).
- De aangepaste bijgebouwenregeling (150 m² als richtlijn in plaats van als maximum, en in onbruik geraakte bouwwerken slopen of hergebruiken) (15).
- De maximumregeling (8).
- Verruiming van de regels voor solitaire recreatiewoningen en B&B's (3).
- Nee zeggen tegen initiatieven die alleen maar nieuwbouw inhouden van een woning, recreatiewoning, B&B of bijgebouw. Ook als dat is in combinatie met een woningsplitsing (13d).
- Nee zeggen tegen initiatieven die alleen maar omzetting van een bijgebouw in een woning, recreatiewoning of B&B inhouden. Ook als dat is in combinatie met een woningsplitsing (15b).
- Vervallen van de regeling voor bovenplans verevenen (rood-voor-rood) (4).
- Borgen van de concrete beleidskeuze (1) als hardheidsclausule en veiligheidsklep, en voor in de visie onvoorziene situaties: per saldo moet een initiatief bijdragen aan de omgevingskwaliteit in Winterswijk als geheel.

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 112 07-08-19 10:17

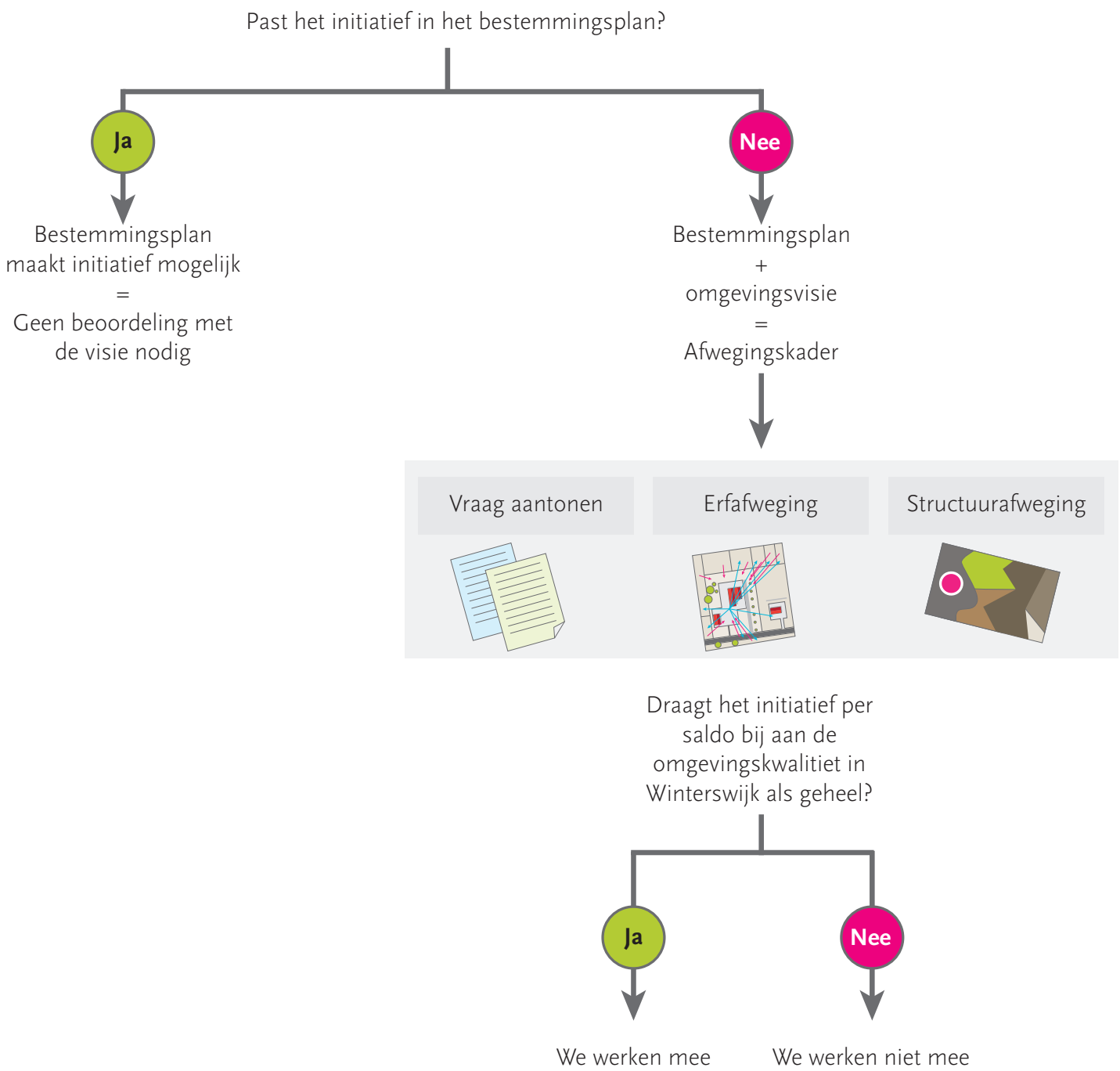

Figuur 18. De werkwijze bij beoordeling van een initiatief

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 113 07-08-19 10:17

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 114 07-08-19 10:17

Bijlage 1: Overzicht van overige beleidsdocumenten

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 115 07-08-19 10:17

Overzicht van overige beleidsdocumenten

Wat blijft van kracht, wat verdwijnt er en wat willen we aanpassen?

De afgelopen jaren is er een veelheid aan beleid geproduceerd. De toekomstige Omgevingswet heeft als ambitie gelanceerd dat onder meer gemeenten de hoofdzaken van hun beleid voor de fysieke leefomgeving integraal samenbrengen in een Omgevingsvisie (art. 3.2 sub c Ow). Daar komt bij dat de Omgevingsvisie die we aan het voorbereiden zijn voor het buitengebied in ieder geval de huidige Visie Buitengebied uit 2005 vervangt. De vraag ligt daarom voor welk beleid we volledig integreren in de nieuwe Omgevingsvisie, welk beleid geheel vervalt en voor welk beleid we enkel de 'hoofdzaak' benoemen in de Omgevingsvisie. Daarom deze inventarisatie van al het bestaande gemeentelijke beleid.

Welke beleidsstuk is het?	Wanneer en door wie is het vastgesteld?	Blijft bestaan, vervalt of moet worden aangepast?
Duurzame energie		
Energiemix Winterswijk	B&W, november 2017	Blijft bestaan
Energievisie Winterswijk	Raad, juni 2017	Blijft bestaan
Economie		
Beleidsnota economie	Raad, oktober 2017	Blijft bestaan
Detailhandelsvisie 2011-2016	Raad, 2011	Blijft bestaan omdat deze ook over de kern gaat
Gezondheid en sport		
Beleidskader volksgezondheid	Raad, mei 2017	Blijft bestaan
Beleidskader wonen met zorg	Raad, november 2017	Blijft bestaan
Sportnota	Raad, 2014	Blijft bestaan
Landschap		
LOP	Raad, moet nog worden vastgesteld in 2018	Blijft bestaan
Kadernota Achterhoekse erven veranderen	mei 2008	Blijft bestaan
Cultuur		
Nota kunst en cultuur	Raad, 2009	Blijft bestaan
Kadernota cultuur	Raad, moet nog worden vastgesteld in 2018	Blijft bestaan
Horeca en recreatie		
Nota verblijfsrecreatie	Raad, mei 2008	Blijft bestaan
Horeca als nevenfunctie bij hoofdfuncties in het buitengebied van Winterswijk	Raad, november 2010	Blijft bestaan

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 116 07-08-19 10:17

Welke beleidsstuk is het?	Wanneer en door wie is het vastgesteld?	Blijft bestaan, vervalt of moet worden aangepast?
RO Algemeen		
Bestemmingsplan buitengebied	Raad, januari 2011	Na vaststelling van de omgevingsvisie zal het proces volgen om te komen tot een omgevingsplan buitengebied
Functies zoeken plaatsen zoeken functies in Winterswijk	Raad, 2008	Blijft bestaan
Landgoederen in Winterswijk	Raad, februari 2010	Vervalt
Visie Buitengebied	Raad, 2005	vervalt
Paardenhouderijen en ruimtelijke ordening	Raad, 2010	vervalt
Bovenplans verevenen	Raad, 2011	vervalt
Beleidsnota huisvesting arbeidsmigranten van binnen de EU in Winterswijk	Raad, februari 2015	Blijft bestaan
Gesplitste percelen	Raad, 2008	vervalt
Nota handhaving illegaal grondgebruik	B&W, 2007	Blijft bestaan
Nota uitbreiding van niet-agrarische bedrijvigheid in het buitengebied van Winterswijk	Raad, 2010	vervalt
Cultuurhistorie en monumenten		
Erfgoednota 2017-2020 Aalten, Oost Gelre en Winterswijk	Raad, september 2016	Blijft bestaan

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 117 07-08-19 10:17

Welke beleidsstuk is het?	Wanneer en door wie is het vastgesteld?	Blijft bestaan, vervalt of moet worden aangepast?
Verkeer		
Verkeersstructuurplan Winterswijk	Raad, 2010	Blijft bestaan
Milieu		
Geluidsbeleid		Blijft bestaan
Veiligheid en openbare orde		
Integraal veiligheidsplan Achterhoek Oost 2019-2022	Raad in 2018	Blijft bestaan
Coffeeshopbeleid	2016	Blijft bestaan
APV	Raad	Blijft bestaan

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 118 07-08-19 10:17

Winterswijk omgevingsvisie_concept X.indd 119 07-08-19 10:17